

A'ij ti tira'uyú'uxaca'a í San Marcos jíme'en í Jesuciristu'u

*Juan pu tihuá'a'ixaate'e a'ujna a'u ti caí é'e ti'ití
(Mt. 3:1-12; Lc. 3:1-9, 15-17; Jn. 1:19-28)*

¹ Yee pu éeni'icí'e a'utéjche í niuucari ti jíme'en rá'axa a'íjna í Jesús í Cirístu'u ti ajta yaujra'an pírici í Dios.

² Ayee pu te'uyú'uxaca'a í ja'ati ti ajmí'i tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan. Ayee pu ántehuaaca'a tijín Isaías. Ayee pu tira'uyú'uxaca'a ayén tijín:

Yee pu Dios ti'ixa a'íjna jíme'e

ti án yá'ujra í ipuari japua ayén tijín:

“Me'ecui xaa ne'u, nu'uri ja'atí huata'ítí
tí'ij amuacáí huataseíjre'en pecáí mú'ee.

A'í pu a'íñ pú'een ti amuacáí tihua'utá'ixaate'esin
í teite mej nu'u mua'ijchú'eve'e.”

³ Ajta nu'u í Dios ayén tijín:

“A'íjna í ti amuacáí tihua'utá'ixaate'esin,
a'í pu nu'u u e'ejíhuá a'ame já'ahua'a itzitá.”

Ayen tijín: “Naa xu rí'í huaújruuren mú'een,
a'íné a'í pu yé uvé'enejsin í tavástara'a.

Caxu ra'antánaamuan í juyáara'an jetze.”

⁴ A'íjna í ti nu'u amuacáí huataseíjre'esin, a'ii pu a'íñ pú'een a'íjna í Juan í ti huá'amuai'ihuacare'e. Aa pu a'utéveeca'a a'u ti caí ti'ití é'e já'ahua'aca'a. Ayee pu tihuá'a'ixaate'eca'a ti ayén tiú'ujxe'eve'e mej seicié tiú'umua'ati mej mi miyen huárini a'ij ti ye'í tí'ijxe'eve'e í Dios. Tí'ij jí a'íñ huá'amuai'ihuan

í Juan ti ij Dios tihua'utá'uuni'i í mej jín auteájturaa í jemin.

⁵ Matí'ij mi naíjmi'i e'iré'ene a'u ti a'utéveeca'a í Juan. A'uu mú e'eráci'ica'a tíj na'a a'u ti huatacá'a a'ujna chuéjra'a japua ti ayén téja'arájtehuuaa tíjín Judea, majta a'íime í mej a'uun a'uchéjme a'ujna chajta'a ti ayén téja'arájtehuuaa tíjín Jerusalén. A'uu pu e'ejtémecan u Judea. Jíme'en mu'u raataxájtaca'a í mej jín auteájturaa í Dios jemi, aj pu i a'íjna í Juan huá'umuai'ihuaca'a í játe'ana jetze ti ayén téja'arájtehuuaa tíjín Jordán.

⁶ Ajta Juan, ayée pu é'ene'e ti'itéchejca'a cíxuri jime'e ti itzíjhua ti'itíj cameeyu'u ju'uxa'a ti pú'een. Ajta navij típuaasica'a. A'íi pu jín avá'ují'icie'eca'a. Ajta huátuna'ise pu cua'acare'e, ajta searate ítzitá mej huáxuaavi.

⁷ Ayee pu tihua'ihua'ixáate'e tíjín:

—Seíj pu yé é'e vé'eme aúche'e. Jaítze'e pu hui ve'ecán jín ti'itéjvee a'íjna necaí inee. A'íj pu jín caí naavíjte'e ineetzi nej ti'ití jín ti'itevéé ná'ara'ani ti cílieen jín seijre'e jemin a'íjna ti yé é'e vé'eme, capu xaa ne'u naavíjte'e ineetzi nej ni yejta'í'ipi'ín í ca'acaira'an. ⁸ Ayee nu xaa ne'u neri amuáamuai'ihuaca'a jaj jime'e. Mí ajtá'i a'íin, seij pu huata'íti ti huateáturan mú'ejmi jemi. Xiéjniu'ucare'ara'an í Dios pu uteá'asin mi a'amua tzajta'a.

*T'íj Juan ráamuai'ihuaca'a í Jesús
(Mt. 3:13-17; Lc. 3:21-22)*

⁹ Yee pu tiuju'uríj a'ájna t'íj huá'amuai'ihuaca'a í Juan. T'íj jí i á e'iré'ene í Jesús. A'uu pu e'erájraa u Nazarét, chajta'a ti e'ejtémecan a'ujna

já'ahua'a Galilea. Aj pu i a'ñ Juan ráamuai'ihuaca'a í Jesús u játe'ana jetze ti ayén teja'arájtehuaa tijín Jordán. ¹⁰ Jíme'en pu'u Jesús a'itáaa á jaata'a, aj pu i raasej ti antaújcu í ta japua ti a'utéjmuaa. Ajta á'iyen Xiéjniu'ucare'ara'an huasej í Dios ti e'icáme'eca'a. Yee pu seijre'eca'a tij cucui'i. Aj pu'i mu'útze'en japua a'ujyejxi. ¹¹ Ajta á'iyen ni-uucari huánamuajri'i ti uj e'icánamuajre u ta japua. Ayee pu tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Niyauj pej pírici í nej muaxe'eve'e. Jé'ecan pej ri'i tinaatá'aca.

T'ij a'ñ tiyaaru'u tiu'utése ti ij raatémua'itin a'ijna í Jesús

(Mt. 4:1-11; Lc. 4:1-13)

¹² T'ij jí a'ñ Xiéjniu'ucare'ara'an í Dios ca'anéri jín ya'uvl'iti í Jesús áa já'ahua'a itzitá a'u ti caí til'ití e'eré'eeve. ¹³ A'ujna itzitá, ayée pu u é'etee sei máxcira'i japuan tamuáamuata'a xica. A'uu pu a'utéveeca'a a'u mej ti'itén a'uc'ica mej simuáruuni. T'ij jí a'ñ í tiyaaru'u ti'ihuaújtes'iijre ti 'ij ca'aníjra'a raatá'an a'ijna í Jesús t'ij ti'ití jín auté'itzen í Dios jemi. Aru capu ayén teja'uré'ene. A'ñ mú raatévai í Jesús í mej títetateí u ta japua í Dios jemi.

Jesús pu a'utéjche ti tiu'umuári'en a'ájna u Galilea
(Mt. 4:12-17; Lc. 4:14-15)

¹⁴ T'ij aiteánami'ihuaca'a í Juan, aj pu'i Jesús u a'utanéj u Galilea. A'ñ pu hua'utá'ixa jíme'en a'ijna ti jín Dios tiraa'íjca í Juan, a'ijna í Dios ti te'ájta nain japua í chaanaca. ¹⁵ Ayen tijín:

—Pu'uri araúraste ti a'ájna teja'uré'enejsin ti tiu'uta'aíjta í Dios naíjmi'ici'e chaanaca japua.

Setá'aj hui seicié huárini, setá'aj siyen seicié tiú'umua'ati se'íjna jime'e a'ij ti tí'ijxe'leve'e í Dios. Setá'aj seajta rá'antzaahuat'e'en í niucari ti jín Dios amua'irájtuaani.

Jesús pu hua'utajé a'ímej í mej ruhua'itépe'eca'a í mej muáacua

(Mt. 4:18-22; Lc. 5:1-11)

¹⁶ Tí'ijtá'i í Jesus a'ujna e'ejtém'e'ecaa a'ujna ve-
jli'i a'u ti e'eve'e'ástime í jaj ti ayén téja'arájtehuua
tijín Galilea. Aj pu'i a'ímej huaseíj í Simón, ajta
í Andrés ti juutzeájra'an pú'een í Simón. A'í
mú xiéjmu'a'ari áuuhua'anaa á jaata'a. Ayee mú
tí'ijri'irejca'a a'íme í mej hua'ité huavívi'i.

¹⁷ Aj pu'i ayén tihua'utá'ixaa í Jesús tijín:

—Mú se'utáuruyi'i ineetzi jemi setá'aj
nej jamuan á'ujujhua'ane'en. Nee nu
tejá'amua'aten sej si caí ché'e siyen
hua'ité tí'ivivi'ira'a, sino a'ímej xu'u si
ca'aníjra'a hua'utá'asin í teite mej mi neetzi
ná'antzaahuat'e'en.

¹⁸ Aj mú mi raatapuá'ajtaca'a. Mat'íj mi á
téjauplí í xiéjmu'a'ari me'ájna. Mat'íj mi a'ucíj ja-
muan í Jesús.

¹⁹ Aj pu ijtá'i á'ayee a'uré'ene. Tí'iquí seij huaseíj
í ja'ati ti ayén ántehuaa tijín Jacobo. Yaujra'an í
Zebedeo. A'í pu ajta raaseíj a'íjna í Juan, í ti ju-
utzeájra'an pú'een í Jacobo. A'uu mú baarcu jetze
e'eráate'eca. Majta rí'i tí'iruurejca'a í xiéjmu'a'ari
ti tí'isiujtza'ani. ²⁰ Ajta á'iyen Jesús hua'utajé.
Aj mú mi raatapuá'ajtaca'a í mej xiéjmu'a'ari rí'i
tí'iruurejca'a. Aa mu'u yaúurie í rutáata í baarcu

jetze, ajta ti jemin tí'imuari'eca'a. Mat'íj mi Jesús jamuan a'uc'íj.

Jíme'en í teáata'a ti tiyaaru'u tzajta'an seijre'eca'a

(Lc. 4:31-37)

²¹ Aj mú mi me'uun chajta'a a'uteájrupi, ti ayén téja'arájtehuuaa tijín Capernaúm. Tí'íj te'ará'a a'atzaj ti pua'a e'ire'enén a'íjna xicájra'a jetze í mej jetzen rusé'upihua'a, aj pu'i Jesús teyujta'a a'uteájrupi. A'uu pu tihua'uhuamuá'ate.

²² A'íjna í Jesús, capu chá'ana'a na'a tihuá'amua'atehua'a matíj í seica í mej majta a'uun tihuá'amua'atehua'a í mej té'eyu'uxaca, sino ayée pu tíj seij ti ti'itéjvee ti'itíj jíme'e ti ve'ée. A'íj mú jín a'íj te'utaseíj mat'íj ráanamua'ajri'i. ²³ Ajta pu seij a'utéveeca'a u teyujta'a, tiyaaru'u ti tzajta'an seijre'eca'a. A'íj pu pua'a teja'uxáataye'icaa a'íjna í tiyaaru'u. ²⁴ Ayen tijín:

—Aa qui carai jé'ecan, ¿a'iné hui ti'itíj peté'umua'aree itejmi jemi, Jesús pej piyen ántehuaa tijín í pej Nazarét é'eme'ecan? ¿Ni piyen mú a'uvé'emej pej ta'antipua'ajte'en? Némuamua'ate ja'atí pej hui pírici. A'uu pej a'uvé'emej Dios jemi, í pej yaujra'an pú'een.

²⁵ Aj pu'i Jesús ra'ajté'axi í tiyaaru'u. Ayen tijín:

—Pecáj yee ti'itíj xajta. Huirájra'a mi tevi jetze. —Ayee pu tiraata'ixaa a'íjna í Jesús.

²⁶ Aj a'íin í tiyaaru'u raatéca'atzijxi í tevi ca'anín jíme'e. Tí'íj jí huajíjhuaca'a a'íjna í tiyaaru'u ti tzajta'an seijre'eca'a a'íjna í tevi. Aj pu'i huirájraa í tevi jetze. ²⁷ Aj a'íj te'utaseíj a'íime í mej

e'etiújseire'eca'a. Jé'ecan mú tiúj'ixaate'eca'a seij ajta seij. Miyen tijín:

—¿Tí'itájni pú'een ti jéjcuacan jín ti'itéjvee? ¿A'uquí é'eme'ecan? Xíee ti cuj ti'itéjvee ti'itáj jime'e ti ve'ée. Amí pu tihuá'ajte'e í tiyáaru'use. Majta me'ín rá'atzaahuate'e a'ij ti ye'í tihua'utá'ixaate'esin. —Yee mú tiúj'ixaate'eca'a í teite.

²⁸ Majta mú á'iyen nain japua ráamua'areeri'i tíj na'a u Galilea a'ij ti ti'itáj jín huaríj í Jesús.

*Jesús pu tiráhuuaa í mu'uneára'an a'íjna í Simón
(Mt. 8:14-15; Lc. 4:38-39)*

²⁹ Aj mú mi huiráaci u teyujta'a. Mat'íj mi me'uun a'ará'a Simón ti é'eche, ajta í Andrés. Majta a'íime í Jacobo, ajta í Juan, a'íi mú huá'a jamuan á'ujuhua'ane'e. ³⁰ A'íi pu án já'ujca'atii í mu'uneára'an í Simón. A'íi pu tí'icui'icaa. Pístaca'a. Mat'íj mi miyen tiraata'ixaa í Jesús tijín: —Tí'icui'i.

³¹ Aj pu'i ajteáxiireca'a í jemin a'íjna í Jesús. T'íj i rajví'i muájca'are'ara'an jetze. T'íj jí ra'ajjáj. Aj pu'i ca'anacan huarúj. Ajta á'iyen a'ín ti tí'icui'ica'a tihua'umí.

*Jesús pu tihuá'uhuaa jeíhua í mej tí'icucui'ica'a
(Mt. 8:16-17; Lc. 4:40-41)*

³² Chumua'an, tí'j ari u e'eteárutij í xíca, naíjmi'icaa mú cur'é'evi'itixi í mej tí'icucui'i, majta í mej tiyaaru'u huá'a tzajta'a seijre'e. ³³ Naími'i mú e'etiújseire'eca'a á pua'acíé ta'iténinei, mat'j mena'a mej me'uun e'echéjme'e, majta u á'ahua'ayee. ³⁴ A'íi tihuá'uhuaa mu'iicáca í mej tí'icucui'ica'a. Capu seica na'a í cuí'ini'ira'a.

Tí'ij i Jesús hua'utamuári í tiyaaru'u í mej seijre'eca'a seica í teite tzajta'a. Jesús pu ajta caí hua'atá'acare'e a'ímej í tiyaaru'u mej tiu'utaxáj, a'iné méjmua'atejca'a ja'atí ti pú'eene'e.

Jesús pu tihua'utá'ixaa í teite u Galilea

(Lc. 4:42-44)

³⁵ Tapuá'arijme'eca, tí'ij auj huachuújxa, Jesús pu ájchee. Aj pu'i mú a'ij huárupi. Aa pu a'ará'a já'ahua'a itzitá, a'utí caí ti'tí e'eré'eeve. A'uu pu huatéeniu í Dios jemi. ³⁶ Ajta í Simón, ajta í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e, a'í mú ra'avé'ehuaú í Jesús. ³⁷ Matí'ij ráateu, aj mú mi miyen tiraata'ixaa tijín:

—Naíjmi'i mú muahuauhuau.

³⁸ Aj pu'i ayén tihua'utá'ixaa í Jesús tijín:

—Che'eré, tiché'e á'ucine a'uun ti huatacá'a í seica chajta'ara'a jetze. A'uu nu neajta hua'utá'ixaate'esin í niuucari ti jín Dios hua'irátuaasin. Ayeé nu een jín u e'erájraa u Capernaúm. —Ayeé pu tihua'utá'ixaa í Jesús.

³⁹ Tí'ijí hua'atáyujta'a tihua'ihuá'ixaa nainjapua tíj na'a u Galilea. Ajta a'ímej í tiyáaru'use, Jesús pu hua'utamuári í mej huá'a tzajta'a ú'useijre'eca'a í teite.

Jesús pu seij tiú'uhuaa seij ti lepra tineájxi í jetzen

(Mt. 8:1-4; Lc. 5:12-16)

⁴⁰ Tí'ij jí seij ajteáxiireca'a í Jesús jemi. Tí'icui'ica'a a'íjna í ja'ati. Xána'aví'ire'eca'a a'íjna jime'e í cuí'ini'ira'a jime'e ti tineájxi í huá'ire'ara'an jetze tí'ij huatépete í huá'ire'ara'an. Ayeé mú ratamuá'amua tijín lepra. Tí'ij i a'ín titunutaca'a. Rájhuaviiri'i í Jesús ti tiráhuaate'en. Ayeé pu tiraata'ixaa tijín:

—Tí pua'a mua'aráanajche, pej tináahuaate'en.
—Yee pu tiu'utaxájtaca'a í ja'atí ti títunutaca'a.

⁴¹ Aj pu'i Jesús huataújxieemiste a'íjna jemi t'íj raaseíj. T'íj jí ra'ajtamuáriej. Ayen tijín:

—Na'aráanajche pej huarún.

⁴² Ayee pu teja'uré'ene. Jíme'en pu'u raataxájtaca'a í Jesús, tiraacá'ari'iri'í í ti jín tí'icui'ica'a. Aj pu'i huarúj. ⁴³ T'íj i a'íjn Jesús jeíhua ra'íjca ti nu'u caí raxájta a'ij ti ti'ití huaríj. Aj pu'i á'uraa í Jesús.

⁴⁴ Aru amuacaí pu ayén tiraata'ixaa tijín:

—Casi'i, pecáj ja'atí í'ixaate'e ni cíj caj, sino aricu, u pá'ume'en jamuan í ti tí'ivaire'e teyujta'a, tá'aj muaaseíj, pajta tiu'utámuai'ivejta a'ij ti tiu'uxájtaca'a í Moisés teecan. A'íj mú jín ramua'aréeren mej tí'ivaire'e teyujta'a tijín pepu'uri huarúj.

⁴⁵ Mí ajta a'íjna í tevi, t'íj á'uraa, a'íj pu a'utéjche ti raataxáj jeíhua a'ij ti ti'ití huaríj. Nainjapua pu hua'uré'ixaa seij ajta seij. A'íj pu jín caí ché'e huatári'iristareca'a ti Jesús a'uteároute í chajta'a, sino itzitá pu'u jí huáyel'icaa a'utí caí ti'ití e'eré'eevee. Aru ja'anáj ti na'a, a'íj mú teite é'eci'ica'a a'utí a'ij é'ene'e í Jesús. A'uu mú e'eráci'ica'a a'u ti na'a mej huachéjme.

2

Jesús pu seíj tiú'uhuaa seíj ti c'iyáaxara'aca'a
(Mt. 9:1-8; Lc. 5:17-26)

¹ Teuumé'eca hua'apua xicaj, huaíca xicaj, ajtahua'a pu a'íjn Jesús a'uteájrupi u Capernaúm. Mat'íj mí ráamua'areeri'í í teite tijín: “Ú pu nu'u

já'ahua'a e'irájca ruche.” ² Aj mú mi ca'anacan tiújseij jeíhua í teite, matíj mena'a caí ché'e tité'uve u chi'íta. Camu majta á'avejrica'a ta'iténineí. Ajta a'ín í Jesús, u pu ánu'uhuatéveeca'a u chi'íta. A'í pu tihuá'a'ixaate'eca'a a'ij ti tí'ijxe'eve'e í Dios.

³ A'í mú ja'atí a'uré'eneijte í Jesús jemi seij ti tí'icui'i. Ciyáaxara'acaa nainjapua í ja'ati. Memuáacua mú mé ráachuisime'e.

⁴ Aru capu huatári'iristareca'a mej ru'uteárujte'en u téte'e a'utí Jesús ánu'uhuatéveeca'a, a'iné temua'a mú tí'itemu'iicaa í teite. A'íj mú jín, anticíj án imuá í chi'ij japua, matí'ij mi ra'anáacu í chi'ij. Aj mú mi ru'ucájtuaa í ti tí'icui'i a'utí ánu'uhuatéveeca'a í Jesús. ⁵ Aj pu'i hua'useíj, ajta ayén tiu'umuá'aj tíjín: “Meté'atzaahuat'e, micu.” A'íj pu jín ayén tiraata'ixaa í ti tí'icui'i tíjín:

—Niyauj, pu'uri hui timuaatá'uuni'iri'i í Dios í pej jín auteájturaa í jemin.

⁶⁻⁷ Majta á vejli'i seica me'uun e'irá'uu í mej té'eyu'uxaca í ruye'irá jime'e. Matí'ij me'íjna huánamuajri'i a'ij ti tiu'utaxájtaca'a í Jesús, matí'ij mi miyen tiu'umuá'aj í ru tzajta'a tíjín: “¿A'iquí een jín ayén ti'ixa amíjna mi tevi? A'ij pu pua'a, xaa ne'u, ti'ixa. Capu hui a'íjna jín antiújmua'aree amíjna ti seij tiu'utá'uuni'i í ti jín auteájturaa í Dios jemi. A'í pu'u í Dios antiújmua'aree ti ayén seij tiu'utá'uuni'i.” Yee mú té'umua'atzejca'a a'íime í mej té'eyu'uxaca í ruye'irá jime'e.

⁸ Ajta a'ín Jesús, a'í pu ru tzajta'a rú'umua'areereca'a a'ij mej ye'í tí'imua'atzejca'a í ru tzajta'a. Tí'ij í ayén tihua'uta'íhua'uri'i tíjín:

—¿A'iné een jín siyen té'umua'atze í ru tza-jta'a? ⁹ ¿Ti'itájni caí muári'eri? ¿Ni qui nej niyen tiraata'ixaate'en í ti ciyáaxara'a yee: “Pu'uri tímuaatá'uuni'iri'i í pej jín auteájturaa í Dios jemi”, na'ari yee: “Ájchesi, patá'aj rá'anchueni muá'utaatzi; pajta yee á'ura'ani”? ¹⁰⁻¹¹ Ayee nu xaa ne'u rini tǵ í nevástar'a, í ti jí'i Dios, setá'aj ráamua'aree, i nej neajta teáata'a jetze airáne, neajta nu ne'íjna jín antínmua'aree íiyen chaanaca japua nej ni tihua'utá'uuni'i í mej jín ateáturaaveca í Dios jemi. —Yee pu tihua'utá'ixaa í Jesús.

Aj pu'i ayén tiraata'ixaa í ti ciyáaxara'a tijín:

—Ayee nu tí'imua'ixaate'e. Ájchesi, pajta rá'anchueeni muá'utaatzi. Aricu a'u pej é'eche.

¹² Ajta á'iyen a'ín ti tí'icui'ica'a, a'í pu ájchee. Rá'ajchui í rú'utaatzi. T'í'ij i á'uraa, meti'iseírac'a í teite. A'íj mú jín naími'i a'ij te'utaseíj. R'í'í mú tiraatá'a í Dios. Miyen tijín:

—Catu ja'anáj tí'itǵ huaseíj tetǵ íjii. Yee mú tiu'utaxájtaca'a í teite.

Jesús pu raatajé í Leví

(Mt. 9:9-13; Lc. 5:27-32)

¹³ T'í'ij jí ajtahua'a Jesús a'uun á'ume a'u ti e'leve'e'ástime í jaj. Aa mú a'uré'enineica'a naími'i í teite jemin í Jesús. Ajta a'ín Jesús, a'í pu huá'a'ixaate'eca'a í niucari ti jín Dios hua'írájtuaani. ¹⁴ Aj pu'i ayée a'uré'ene. T'í'ij jí a'uun í Leví huaseíj, í ti i'i yaujra'an a'íjna í Alfeo. A'uu pu anú'ujcatii chi'íta mej tzajta'an tí'itejji'ivi í mej tí'iti'icica. Aj pu'i Jesús ayén tiraata'ixaa tijín:

—Patá'aj nee jamuan á'uche'ecane'en.

Aj pu'i a'ín ájchee í Leví. T'í'ij jí á'ume jamuan.

15 Tí'ij jí ayén tiuju'uríj matí'ij a'ará'a í Leví ti'éche. Jesús pu a'ímej jamuan tí'icua'acaa í mej a'ij pua'a tí'iteteite. A'íí mú a'íin pírici í mej huá'ajijve'e í mej tí'iti'icica, majta í mej caí xí'epi'in rijca. A'íí mú tí'icua'acaa meesa japua jamuan í Jesús, majta seica í mej jamuan á'ujuhua'ane'e. Naíjmi'i mú tí'icua'acaa a'iné memuiicáa í mej á'ujuhua'ane'e í Jesús jamuan.

16 Majta seica á'a vejli'i cíneca'a. A'íí mú a'íin pú'een í mej tiú'ujmua'ate a'ij ti tiu'uxájtaca'a í Moisés teecan. Jehua mú nu'u raxí'eve'e í ruye'irá. Ayee mú ánte'arua a'íime tíjín fariseo. A'íí mú miyen tiu'uséj ja'atén mej jamuan tí'icua'acaa í Jesús. Aj mú mi miyen a'ímej tiu'utá'ixaa í mej jamuan á'ujuhua'ane'e tíjín:

—¿A'iné een jín a'íin á'amuamaestru tí'icua'aca, ajta ye'eca huá'a jamuan í mej tí'iteji'ivi, ajta huá'a jamuan í mej caí xí'epi'in rici? Ayee mú tiu'utaxájtaca'a a'íime í mej tiú'ujmua'ate yú'uxare'ara'an jetze í Moisés, a'íime í mej huá'a jetze ajtémecantaca'a í fariseo.

17 Tí'ij a'íin huá'unamuajri'i í Jesús, ayée pu tiu'utaxájtaca'a tíjín:

—Ayee nu tejá'amua'ixaate'e. Ayee pu tí'een jíme'en í teite í mej me'uun a'uré'enine'i jemin í ti ya'anaca. Capu ruxe'eve'e mej me'ín a'uré'enine'ica'an í jemin a'íime í mej rí'en, sino a'íí mú xaa a'uré'enine'i í ti ya'anaca jemi í mej tí'icucui'i. Ayee pu che'atá na'a een ineetzi jemi. Canu ne'íjna jín yevé'eme nej ne'íjme huatá'inen í mej miyen tiú'ujseijrata yee mej xí'epi'in rici,

sino a'ímej nu jemi yé vé'eme í mej miyen tirú'umua'aree í ru tzajta'a mej caí xí'epi'ín rici.

A'íí mú raata'íhua'uri'i í Jesús jíme'en í mej rú'ítzi'ivi

(Mt. 9:14-17; Lc. 5:33-39)

¹⁸ Tí'íj jí ayén tiuju'uríj. A'íí mú rú'ítzi'ive'eca'a í mej Juan jamuan á'ujujhua'ane'e, majta í fariseo. Matí'íj mí seica e'iré'ene í Jesús jemi. Ayee mú tiraata'íhua'uri'i tíjín:

—¿A'iné een jín maúriitzi'ivij í mej Juan jamuan á'ujujhua'an, majta a'ííme í fariseo? Mí majta, í mej mú'eetzi jamuan á'ujujhua'an, camu miyen rici. —Yee mú tiraata'ixaa.

¹⁹ Aj pu'i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Tí pua'a ja'atí huaténeiche, aj pu'i a'íímej huatá'ineesin í mej rá'ajaahuat'e mej mí tiú'uyesten. Aj pu'i a'íí tihuá'amin. ¿Ni qui ri'írí mej rú'ítzi'ive'eca tí pua'a huá'a jamuan auj tí'iyeste í ja'atí? Capu xaa ne'u. ²⁰ Aru jee, aj pu teja'uré'enejsin í xica í mej jetzen rá'avi'itín í ja'atí. Aj mú xaa me'ín í mej rá'ajaahuat'e ru'ítzi'ive'en a'iné capu ché'e huá'a jamuan a'utéjvee í mej rá'ajaahuat'e. A'iné inee, naúche'e nu yé huatéjvee, camu ru'ítzi'ive'en í mej ná'ajaahuat'e.

²¹ 'Niche'e seij amuaatá'ixaate'en í chuijtari. Tí pua'a ja'atí a'íjna huaújcu'une'epe'en í cǎxuri tí mí'ime'ecan, capu a'íjna jamuan rucú'une'epe'en í cǎxuri jíme'e tí caí xí ja'anáj já'usini'i. Huatétzu'uta a'íjna í cǎxuri tí jécua tí'íj huatéja'usini'íhua. Tí'íj i rasiújtza'anan í tí mí'ime'ecan. Aj pu'i a'íjna tí anásiujtza'ani, jaítze'e pu ve'etí anásiujtza'ani a'ame.

22 'Ajta, capu ti'ití vaire'e ti pua'a ja'atí ru'ucájt'u'ani navij limeetajra'a tzajta'a ti racua'iríihuajme nahuáj í mej mauchén ráataahuaca'a. Tí pua'a miyen ráaruuren a'íjna í nahuáj ti jéjcuca, a'í pu huatéve'eri, ajta ra'anasiújtza'ana í navij ti racua'iríihuajme. Tí'ij jí a'uvajtzi í navij, ajta í nahuáj. A'í pu jín ayén tiú'ujxe'eve'e ti ru'ucájt'u'ani í navij tzajta'a ti jéjcuca a'íjna í nahuáj ti ajta jéjcuca.

A'í mú rú'ijtzaanaxi í teuuri ja'anáj mat'íj ruse'upi a'íme í mej Jesús jamuan á'ujujhua'ane'e (Mt. 12:1-8, Lc. 6:1-5)

23 Tí'ij jí ayén tiuju'uríj. A'íjna xicájra'a jetze mej rusé'upihua'a, a'úu pu aumé'ecaa já'ita'a í vi'ira'a japua í Jesús. Majta me'ín í mej jamuan á'ujujhua'ane'e, a'íme mú autéjhuii mej rú'ijtzaanaxi'ín ti'ití teuuri jatze'e a'iné jeihua mú tiejcuca'a. A'uu mú a'atajú'uca'a meru'ijtzá'ana. 24 Majta me'ín í fariseo, mat'íj hua'useíj mej miyen rijca'a, aj mú mi miyen tiraata'ixaa í Jesús. Miyen tijín:

—Casi'i, ¿a'iné een jín miyen rici a'íme í mej mú'eetzi jamuan á'ujujhua'an? Capu hui a'ij tí'iri'iri ti ja'ati ayén rijca a'íjna í xicájra'a jetze mej jetzen ruse'upi.

25 Aj pu'i hua'utá'ixa í Jesús. Ayen tijín:

—Niche'e a'atzu tejamuá'ixaate'en. ¿Ni secáí mú'een ja'anáj ra'ujíjve í yu'uxari jetze a'ij ti ye'í huaríj í David teecan tí'ij huatá'icuataca'a, majta í mej jamuan á'ujujhua'ane'e? Tí'ij nu'u ti'itéveeca'a í Abiatar teecan a'íjna jime'e ti tihuá'aijte'e í mej tí'ivaire'eca'a teyujta'a, a'úu pu a'uteájrupi í David.

Ajta a'ñin í pan í mej Dios huatámuai'ivejte u teyujta'a, a'ñi mu'u nu'u racua'aca í mej tí'ivaire'e a'ujna teyujta'a. Capu máa ja'atí racua'aca.

²⁶ 'Mí ajta a'ñin í David, a'ii pu caí teyujta'a tí'ivaire'eca'a. Capu a'ij ti'ití huaríj. A'ñi pu nu'u ráacua a'íjna í pan í mej Dios huatámuai'ivejte. Ajta tihua'umí í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. Capu a'atzu auteájturaa í David teecan í Dios jemi. —Ayee pu tihua'utá'ixaa í Jesús.

²⁷⁻²⁸ Ajta Jesús ayén tihua'utá'ixaa. Ayen tijín:

—A'íjna xicájra'a jetze í mej jetzen ruse'upi, ayée pu Dios tiraaxí'epi'intare tí'ij hua'utévaire'en í teite. Capu ayée na'a ayén tiraaxí'epi'intare í Dios mej mi araúrasten mena'a a'íjna xicájra'a í mej jetzen ruse'upi. A'íj nu jín, inee i nej neajta teáata'a jetze airáane, ayée nu een jín antínmua'aree neajta ne'íjna xicájra'a jetze matí'ij ruse'upi.

3

Jíme'en a'íjna í ja'ati ti ciyáaxara'aca'a í í rumuájca'a jetze

(Mt. 12:9-14; Lc. 6:6-11)

¹ Tí'ij jí ajtahua'a a'uteájrupi teyujta'a í Jesús. Seíj pu únu'uhuatéveeca'a. Tí'icui'i a'íjna, ciyáaxara'a í rumuájca'a jetze. ² Majta mú me'ñ unu'uhuaté'uuca'a í fariseo. A'ñi mú rá'eeve'eca'a í Jesús, aisií ti pua'a a'ñin caí tiráhuaate'en í ti tí'icui'i. Aj pu ajtahua'a pítí'irijca í xicájra'a í mej jetzen ruse'upi. A'ñi mú fariseo rumua'atzíte'eca'a í mej jín jetzen te'ujpuá'ajte'en.

³ Aj pu'i Jesús ayén tiraata'ixaa í ti ciyáaxara'a í rumuájca'a jetze, tijín:

—Ájchesi. Huatéechaxi íiye já'ita'a. —Yee pu tiu'utaxájtaca'a.

⁴ Ajta á'iyen hua'utá'ixa í seica. Ayen tijín:

—¿Ti'itáni í'iri'iri ti ja'ati ayén huárini tí'ij a'ájna teja'uré'enen, a'íjna xicájra'a mej jetzen ruse'upi? ¿Ni ayén tiraavíjte'e ti ja'ati ayén huárini í ti xí'epi'in jín seijre'e, na'ari í ti tiraacu'inte'en? Ajta, ¿ni qui í'i xí'epi'in nej niyen huárini a'íjna xicájra'a jetze mej jetzen ruse'upi nej ni iráaru'jte'en nemíjna mi ja'ati tí'ij caí huámi'ini, na'ari nej ni raatá'an ti huámi'ini? —Yee pu tiu'utaxájtaca'a í Jesús.

Mí majta me'ín í seica, camu a'ij tiu'utaxájtaca'a a'íime.

⁵ Aj pu'i Jesús hua'useíirajraa. Acaujtzáahuate'e yee cumu tíj niu'ucami'i. Ajta huataújxiemiste huá'a jemi a'iné camu raxí'eve'eca'a mej ráanamua. Aj pu'i a'ín ayén tiu'utá'ixaa a'íjna ti tí'icui'i tijín:

—Huatátzealara mi á'amujca'a.

Aj pu'i a'ín í teáata'a, raatátzeaaraca'a í rumuájca'a. Jíme'en pu'u raatátzeaaraca'a, aj pu'i huarúj í ja'ati í rumuájca'a jetze. ⁶ Aj mú mi huiráaci a'íime í fariseo. Matí'ij mi autéjhuii mej raaxí'epi'intare'en seica jamuan a'ij mej ye'l huárini mej mi raajé'ica í Jesús. A'íime í seica, a'ii mú a'ín pú'een í mej á'ujujhua'an jamuan í tajtuhuan ti ve'ée. Ayee pu ántehuaa a'íjna tijín Heródes.

Jéhua mú teite ajteáxãreca'a a'u ti e'eve'e'ástime í jaj

⁷ Tí'ij jí á'uraa í Jesús. Aa pu a'ará'a a'u ti e'eve'e'ástime í jaj. Majta mú jamuan a'ucíj í

mej jamuan á'ujujhua'ane'e. Jeíhua mú majta teite a'ucíj jamuan í mej me'uun a'uchéjme'ecaa u Galilea. ⁸ Matí'ij ráamua'areeri'i a'ij ti ti'ití huáruu í Jesús, ti ayén jaítze'e raayí'itihua'a caí máa ja'atí, jeíhua mú majta me'uun a'arácí'ica'a a'ujna u Judea, majta a'ujna u Jerusalén. A'uu mú majta a'arácí'ica'a u Idumea. Majta seica mej a'uchéjme'ecaa u Tiro, majta u Sidón. Seica mú majta a'itací'ica'a utavén pújme'en í Jordán.

⁹⁻¹⁰ A'iné pu'uri tihuá'uhua'ate'eca'a jeíhua í mej tí'icucui'ica'a, jeíhua mú í mej tí'icúcuí'ijme ajteáxi'reca'a a'u ti a'utéveeca'a í Jesús. Mua'itávatzijxi a'ájna vejli'i jemin. Jeíhua mú ra'ajtamíjhua'a a'íjna í Jesús. A'íj pu jín a'ín hua'uta'aíj mej jamuan á'ujujhua'ane'e mej baarcu ráahuaviitze'en ti jetzen atéyeijxi'in mej mi caí ratzínajye'ican í teite. ¹¹ Majta me'ín tiyáaru'use í mej huá'a tzajta'a seijre'eca'a, matí'ij raaseíj í Jesús, aj mú mi títunutaxi vejli'i jemin. Ayee mú titeejíjhua'a tijín:

—Mú'ee pej hui i'i yaujra'an í Dios. —Yee mú tiu'utaxájtaca'a a'íime.

¹² Aru Jesús, tí'ij hua'ajté'axi, aj pu'i ayén tíhua'uta'aíj mej caí miyen rijca, mej raxájta ja'atí ti pírici.

Jesús pu hua'avé'ejajpuaxi a'ímej í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase

(Mt. 10:1-4; Lc. 6:12-16)

¹³ Aj pu'i án a'ujnéj í jirí jetze, a'iné pu'uri rú'umua'areereca'a a'achú mej pua'amé í ti tíhua'uta'aíjte'esin. Aj pu'i hua'utajé. Matí'ij mi á ve'eré'ene í ti hua'avé'ejajpuaxi.

14 Tamuáamuata'a japuan hua'apua mú a'ará'axcan í ti hua'avé'ejajpuaxi. Aj pu'i a'ín tihua'u'íjca a'íjna jime'e mej á'ujuhua'ane'en jamuan, majta hua'utá'ixaate'en í teite í Dios jetze me'ecan. 15 A'í pu ajta huau'íjca a'íjna jime'e mej antiújmua'areere mej mi miyen tihua'uhuaate'en í mej tí'icucui'i, ajta mej majta hua'utamuárite'en í tiyáaru'use í mej huá'a tzajta'a seijre'e í teite.

16 A'ii mú a'ín pú'een í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase. Jesús pu a'ín huatajé í Simón. Tí'ij jí ayén raatamuá'a tijín Pedro. 17 Ajta pu a'ín í Jacobo, ajta juutzeájra'an í Juan. A'ii mú me'ín pírici yaújmua'ame'en í Zebedeo. Tí'ij jí a'íjna í Jesús ayén hua'utamuá'a í runiuuca jime'e tijín Boanerges. Ayee pu huataújmua'a a'íjna tijín Yaújmua'ame'en í mej Téjniuuve.

18 Seica pu ajta huatajé. A'ii mú a'ín pú'een í Andrés, ajta a'ín í Felipe, ajta í ja'ati ti ayén ántehuaa tijín Bartolomé, ajtahua'a seij í Mateo, ajta í Tomás, ajta a'íjna í Santiago, í ti yaujra'an pú'een a'íjna í Alfeo, ajta í ja'ati ti ayén ántehuaa tijín Tadeo. A'í pu ajta huatajé a'íjna í Simón í ti á'uche'ecane'e huá'a jamuan mej miyen huataújmua'a tijín cananista. 19 A'í pu ajta huatajé í Judás ti ayén te'entímu'utaca tijín Iscariotes. A'íjna í Judás, a'í pu a'ín pú'een ti avíitzi jín hua'utátuire a'íjna í Jesús.

*A'í mú Jesús jetze te'ujpuá'ajte ti a'ín tiyaaru'uca'aníjra'a raatá'acare'e ti ayén huárini
(Mt. 12:22-32; Lc. 11:14-23; 12:10)*

20 Tí'ij jí á'uraa í Jesús. Aj pu'i chi'lita á'a a'uteájrupi, majta í mej jamuan á'ujuhua'ane'e. Majtahua'a mú jeíhua ajteáxíreca'a í teite, ca ché'e

huatá'iristareca'a mej tiú'ucua'ani a'íjna jime'e mej jeíhua teite. ²¹ Aj mú mi ráamua'areeri'i í ihuáamua'ame'en í Jesús a'u ti a'ín a'ij é'ene'e. Aj mú mi a'uré'ene mej mi rá'anvi'itín. Ayee mú een jín huaríj a'íjna jime'e ti nu'u huateújtímua'iri'i í Jesús.

²² Majta me'ín í mej té'eyu'uxaca teyujta'a, í mej me'uun e'eráaci u Jerusalén, ayée mú tí'ixajtaca'a a'íime. Miyen tijín:

—Beelzebú pu hui jetze araujca'ane amíjna mi tevi. Beelzebú í ti tihuá'aijte'e naíjmi'ica í tiyáaru'use, a'íjna Beelzebú pu ca'aníjra'a ratá'aca amíjna ti hua'utamuárite'en í tiyáaru'use. —Ayee mú tiu'utaxájtaca'a a'íime.

²³ Ajta a'ín í Jesús, a'í pu hua'utajé a'íime í mej té'eyu'uxaca mej mi ráanamua í niuucari ti jín tihuá'amua'aten. Ayen tijín:

—¿A'iné tí'iri'iri ti Satanás ruseíj hua'utamuárite'en í ruteítestemua'a? Capu a'ij tí'iri'iri. ²⁴ Ayej che'atá na'a, ti pua'a chajta'ara'a já'ita'a ma'utáciine, ti pua'a miyen huárini, aj mú mi tiújne'usi'ite'esin. Mat'íj a'utáciine já'ita'a a'íjna í chajta'ara'a, capu ché'e á'ateere. ²⁵ Ajta, ti pua'a teitestemua'ame'en í ja'ati, miyen che'atá mena'a já'ita'a a'utáciine, camu ché'e á'ateere í teitestemua'ame'en a'ájna a'u ti é'eche í ja'ati.

²⁶ 'Ayej che'atá na'a, ti pua'a Satanás ayén huárini a'utí é'eche, ti pua'a a'ín hua'uténe'usi'ite'en í ruteítestemua'a, a'í pu ajta caí ché'e á'ateere, sino a'í pu te'entipúa'ajte'esin.

²⁷ 'Seij nu neajtahua'a huataxájta í niuucari. Tí pua'a ja'atí raxí'eve'e ti tiraanáhua'i ti'á'ara'an ti

á é'eché í ti ruca'ané, amuacaí pu ruxe'leve'e ti ra'atéj'i'ic'i'en í ti ruca'ané. Aj pu xaa ri'irí ti uteárute a'u ti é'eché tí'ij tiraanáhua'í.

²⁸ 'Ayej xaa ne'u ti'ayajna, a'ímej jime'e í teteca, ri'irí ti tihua'utá'uuni'li naíjmi'lica í mej jín auteájturaa í Dios jemi, ajta naíjmi'lica í mej a'ij pua'a tí'ixaxa'a. ²⁹ Aru, ti pua'a ja'atí a'ij pua'a tí'ixajta a'íjna jetze í Xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, capu xaa ne'u ja'anáj tiraatá'uuni'ira a'íjna. A'í pu ru'ité'aa a'ame tíj na'a rusén jime'e. —Yee pu tiu'utaxájtaca'a í Jesús.

³⁰ Aye pu Jesús tihuaú'ixaa a'íjna jime'e mej miyen tí'ixajtaca'a ti nu'u tiyaaru'u tzajta'an sei-jre'eca'a, mej mi miyen tiráamua'aree ti a'ín Jesús a'íjna jetze aráujca'anejca'a í Xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, tí'ij ayén huárini ti'itíj jime'e.

*A'íme í mej pú'een í náànajra'an í Jesús, majta í ihuáamua'ame'en
(Mt. 12:46-50; Lc. 8:19-21)*

³¹ Ajta a'ín náànajra'an, majta a'íme í júutzimua'ame'en, a'í mú u a'ará'a. Aa mú a'utéhuiixi mena'a pua'acisé. Aj mú mi raatachú'eve. ³² Majta me'ín í mej huiiráte'eca'a jamuan í Jesús, a'í mú raatá'ixaa, miyen tíjín:

—Mé mú a'uté'uu pua'acisé anaanaj, majta á'ajuutzimua'a. Mémuahuahuau, micu. —Aye mú tiraata'ixaa.

³³ Aj pu'í ayén tiu'utaniú í Jesús. Ayen tíjín:

—¿A'ataani me'ín pú'een í mej nináana nusu ne'ihuaamua'a? —Aye pu tiu'utaxájtaca'a.

³⁴ Tí'ij jí hua'useírajraa í teite í mej a'itecaíjme'eca í jemin. Aye pu tihua'utá'ixaa tíjín:

—A'ii mú a'íin pú'een í mej nináàna, majta í nejúutzimua'a. ³⁵ A'achú mej pua'amé miyen tirá'aste a'ij ti tí'ijxe'eve'e í Dios, a'ii mú a'íin pú'een í mej nináàna, majta a'íime í nejúutzimua'a. —Ayee pu tihua'utá'ixaa. Tí'ij jí á'uraa.

4

Jíme'en a'íjna í ja'atí ti nu'u teja'uhuáste
(Mt. 13:1-9; Lc. 8:4-8)

¹ Aj pu'i Jesús aj a'ucáane a'u ti e'eve'e'ástime í jaj tí'ij ajtahua'a tihuá'umua'aten. Aj mú mi jeíhua ajteáxiireca'a í teite a'u ti a'utéveeca'a. Temua'a mú tí'itemu'iicaa í teite. A'íj pu jín ateájraa í baarcu jetze ti jaata'a e'ecáve'eca'a. Majta me'ín í teite, áa mú a'ucaíjme'ecaa ja'apuaíri japua. ²⁻³ Jéihua pu tihuá'a'ixaate'eca'a a'íjna jíme'e í chuijtari. Ayee pu tihuau'ixaa seij jíme'e í niuucari.

Ayen tíjín:

—Xaanamuajri'i mú'een. Ja'atí ti nu'u tí'ihuastehua'a, u pu á'ume ti tejé'ehuaste'e. ⁴ Aa pu aumé'ecaa ratáhua'anáa í imue'eri. Seica pu juye jetze a'uvatzíjraa. Aj mú mi pina'ase júte'e imuá ave'ecáane, meraaré'eje'ipi.

⁵ Ajta nu'u seica huavatzíjraa tetej tzajta'a a'u ti caí jeíhua chuej á'uca. Yee pu'i teja'uré'ene, a'iné capu huatétee í chuej ti tzajta'an iru'ucárutixi'ín í jíine'ara'an, ca'anacan pu huaré'epístaca'a í chuej. Aj pu'i ca'anacan ajneájxi í imue'eri. ⁶ Ajta tí'ij u e'iré'ene í xicaj, tí'ijí huaré'ehuaa xicaj jíme'e í ti tiu'unéj. A'iné capu ajtanána'ajme'eca'a, a'íj pu jín huaré'ehuaa.

7 'Ajta seica í imue'eri, a'úu pu a'uvatzíjraa a'u ti tzicare'e a'uvéjme'ecaa. Tí'ij a'ín tzicare'e huavaújse, tí'ijí a'ín tzicare'e ra'avá'ana a'íjna ti tiu'unéj. A'íj pu jín caí huáçireca'a.

8 'Aru seica pu nu'u a'uun a'uvatzíjraa a'u ti a'urí'en í chuej. A'íi pu huanéj. Tí'ij huavaújse, aj pu'i temua'a tiú'uciireca'a. Seica í imue'eri, ayée pu caté'etejme'ecaa í cuuxa'a jetze seij ti ajtanéj í 'iciri a'achú cumu seité japuan tamuáamuata'a í jatzi. Ajta seica ayén caté'etejme'ecaa a'achú cumu huaícate. Ajta seica, anxíte pu caté'etejme'ecaa seij ajta seij. —Yee pu tiu'utaxájtaca'a í Jesús.

9 Ajta ayén tihuaú'ixaa tijín:

—Tí pua'a ja'atí rarí'rejmi'i, ché'e a'ín huaruitiejte'en temua'a naa.

A'iné een chuijtari jín tihuaú'itiiri'i

(Mt. 13:10-17; Lc. 8:9-10)

10 Matí'ij mi a'ucíj í teite. Aru camu naíjmi'i. A pu a'uteájturaa í Jesús, majta seica í mej naími'i á'ujujhua'ane'e huá'a jamuan í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase. Matí'ij mi miyen tiraata'íhua'uri'i a'ij ti huataújmua'a a'íjna í niuucari ti raaxájtaca'a.

11 Ajta a'ín Jesús, ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Mú'ejmi pu Dios tiú'ixaa e'ehuaruitiecan jime'e a'íjna í ti huateú'avaataca'a í Dios jemi a'iquí tí'iseijre'e a'ame a'íjna xicájra'a jetze tí'ij Dios tí'ita'aíte'e a'ame íiyen chaanaca japua. Aru amímej mej mé a'uté'uu pua'acíé pua'acíé, nain pu tihuaú'itiiran chuijtari jime'e. 12 Ayee pu ti-huá'aruure. Tí'ij tihuaú'ixaate'e í niuucari jetze,

seica mú miyen tiú'umua'ati tijín: “Cu xiee teyaú'itie iteen.” Ajta matí'ij ranamujran, miyen tijín: “Tu'iteájnamua iteen.” Aru capu xaa ne'u. Camu yaú'itie, camu majta tanamuj. Dios pu tihua'itiii chuijtari jime'e mej mi caí yaú'itiée muá'ara'ani, mej mi caí ráanamua, a'iné camu xaa ne'u raxí'eve'e mej seicié tirájteuni a'ij mej ye'í huárini, t'ij a'ín caí tihua'utá'uuni'i í mej jín auteajturaa í Dios jemi.

A'ij ti huataújmu'a a'ijna í niuucari ti jíme'en raxa a'ijna í ja'ati ti teja'uhuáste (Mt. 13:18-23; Lc. 8:11-15)

¹³ Ajta Jesús pu ayén tihua'uta'íhua'uri'i tijín:

—¿Ni tzaa secaí yaú'itiée xa'araa a'ijna í niuucari? Tí pua'a secaí yaú'itiée xa'araa, ¿a'iné tí'iri'iri sej si siyen yaú'itiée xá'ara'ani í seica í niuucari? Nu'uri íjii amuaatá'ixaate'esin amitiéere'ecan jime'e a'ij ti huataújmu'a í niuucari ti jíme'en raxa a'ijna í ja'ati ti nu'u tí'ihuastehua'a imue'eri jime'e.

¹⁴ 'A'ijna í imue'eri ti huastili, ayée pu seijre'e t'ij í ja'ati ti á e'etéche'ecane'e huá'a'ixaate'e í niúucare'ara'an jime'e ti Dios jemi a'uvé'emej.

¹⁵ Ajta seica í teite, yee mú e'en cumu í imue'eri ti a'uun a'uvatájraa juye jetze. A'íí mú naa tí'ijnamua í niúucare'ara'an ti raaxájtaca'a í ja'ati. Aru, matí'ij ráanamujri'i, a'íí pu tiyaaru'u hua'irá'a'ari'iracare'e í niuucari í mej rú'umua'areereca'a í ru tzajta'a. ¹⁶ Majta seica, yee mú e'en t'ij a'ijna í imue'eri ti huahuásti'ihuaca'a í tetej tzajta'a. Amuacáí pu hua'aránajcheca'a í niuucari í mej ráanamujri'i.

17 Aru cumu caí jeíhua ajtanánaajme, a'ij mú jín rajpuaítzi muá'aye'i me'ijna jime'e mej seica huá'axieehuasti í niuucari, na'ari ti pua'a seica a'ij pua'a mehuá'aruure, cǐj mu'u té'eviicua'í. Ca'anacan mú mé rúujisin.

18 'Majta seica í teite, ayée mú 'een tǐj í imue'eri ti huahuásti'ihuaca'a a'u ti a'utzícare'eme. A'íí mú ranamua í niuucari. 19 Aru jeíhua pu huá'a jetze ruxe'eve'e a'ij mej rujímua'a mena'a tirájteuve íiyen chaanaca japua tej japuan seijre'e. Ayee mú huaújmua'amua mej tí'ituaave'en. Majta miyen tí'inecua'atze mej chíjteaani pú'eene'en. A'iné tí'ij pí na'a mú miyen tí'imua'atze a'iné ayée mú tí'ixe'eve'e, capu ché'e té'uve í huá'a tzajta'a mej japuan tiú'umua'ati í niuucari. A'ij pu jín caí ché'e ri'írí ti hua'utévaire'en í niuucari í huá'a tzajta'a.

20 'Majta seica, ayée mú 'een cumu a'ijna í imue'eri ti huavatzíjraa japuan í chuej ti a'urí'en. A'íí mú xaa ranamua í niuucari, majta í ru tzajta'a raateátuaasin í rumua'atzíira'a jime'e. Ayee pu 'een tǐj 'een í imue'eri ti huáciireca'a jeíhua. Seica mú tiu'utévaire'esin jeíhua. Seica mú tiu'utévaire'esin cumu í imue'eri ti huáciireca'a a'achú cumu seité japuan tamuáamuata'a ti caté'etejme, seij ajta seij. Majta seica cumu í ti huáciireca'a a'achú cumu huaícate ti caté'etejme, majta seica miyen 'een cumu í ti huáciireca'a a'achú cumu anxíte, seij ajta seij.

*Jíme'en í lámpara ti a'imúa a'atáneeri'icǐj
(Lc. 8:16-18)*

21 Ajta ayén tihua'utá'ixaa tǐjín:

—¿A'iné tejamuá'amitiejte'e mú'ejmi? Tí pua'a ja'atí yé vé'eme'en, lámpara ti tǐjájna, ¿a'uné jetze

ya'aruuren a'íjna í lámpara? ¿Ni sicu'uj jetze ru'utéeyejtza, na'ari utaatzi jete ye'iráchajtza? Capu xaa ne'u áa ya'uté'avaata, sino án pu jéjre'e ya'ujchájtza, án imuá t'íj a'imuá a'atáneeri'icij. ²² Tí'ití ti a'ij tí'aviitzi'i, capu ayén éene'en a'ame tíj na'a rusén jime'e, sino huataújsejrata á jéjre'e. Na'ari tí'ití ti a'ij avíitzi jín tí'imuari'ihua, aj pu'í muá'areeri'ihuan. ²³ Mú'een, mi sej rar'í'rejve, xáanamujri'i. —Ayee pu tihuaú'ixaa í Jesús.

²⁴ Ajta ayén tihuaú'ixaa tíjín:

—R'í'i xu'u tiráanamua i sej tí'inamua. A'achú sej caj tí'ijnamua í niuucari, ayée pu che'atá na'a Dios tejámuaatá'asin mú'ejmi sej si jaítze'e yaú'itiée xá'ara'ani. Ajta a'íin, aúche'e pu jaítze'e tejámuaatá'asin i sej ranamua. ²⁵ Ayee pu té'eme. Tí pua'a ja'atí r'í'i tí'ijnamuajrave'en, Dios pu raatá'asin ti jaítze'e yaú'itiée á'ara'ani. Ajta, ti pua'a ja'atí caí r'í'i tí'ijnamuajrave'en, Dios pu rá'ari'ira a'achú ti caj ari tiyaú'itiée já'araa.

Jíme'en í imue'eri ti huavaújse'en

²⁶ Ajta ayén tíjín:

—Ayee pu tí'irineca matí'ij miyen rijca a'ij ti tí'ijxe'eve'e í Dios. Yee mu'u huatámu'iireca tíj huavaújse'en í imue'eri ti ja'atí raahuáste. A'íjna í ja'atí ratáhua'anáa pu aumé'ecaa í imue'eri. ²⁷ T'í'ij jí huatácutzi a'íjna í ja'ati. Aj pu íjtá'í í'íjistin, tí'íjtá'í ájchesin. A'ateeri ti huaté'a a'ame. Aj pu'í ajnéjsin, t'í'ij i vaujse'en. Aru a'íjna í ja'ati, a'íi pu caí ramua'aree a'ij ti ye'í te'ejnéj í imue'eri. ²⁸ A'íjna í chuej pu hui rusej r'í'i raruuren ti huavaújse'en í imue'eri. Amuacá pu ajnéjsin í huáacixa'a. Aj pu'í í huíjmuaiyu. Ti pua'a ari huijmuaiyuren, t'í'ijí

ajtanéjsin ti jetzen caté'ete a'ame í jatzi. ²⁹ Tí'ij a'ín huáca'anáan í jatzi, aj mú mi u yá'atzaanan. Pu'uri íjii teja'uré'ene a'ájna xicájra'a jetze mej jetzen tí'itza'anaca.

Jíme'en í mostaasa ti rajatze'e
(Mt. 13:31-32; Lc. 13:18-19)

³⁰ Ajta ayén tiu'utaxájtaca'a í Jesús tíjín:

—¿A'iné ye'í tí'iri'iri tej ti tiyen raataxáj a'ij ti ye'í tejé'aijta í Dios? ¿Tí'itájqui niuucarijra'a ruxe'eve'e tej raataxáj a'ij ti ye'í tí'irineca Dios ti é'eseijre'e?

³¹ 'Ayee pu 'een cumu tí'ití tu'upi ti ayén ántehuaa tíjín mostaasa. Ayee pu 'een ti jaítze'e cílieen caí máaj seica jatzíjra'a ti yen seijre'e íyen chaanaca japua. ³² Tí'ij huasti'ihua a'ájna í jatzi, aj pu'i vaujse'en. Tí'ij huavaújse'en, jaítze'e pu uratí'tí'ij á'aye'i caí í pi'ista ti yen seijre'e íyen chaanaca japua. Temua'a pu tí'ipuápua'amee í cíye'ara'an. Ajta í xamua'íra'an, temua'a pu te'antajíya'ume. A'íj pu jín ri'irí mej pina'ase jetzen tihuaúritu'ate'en ti huácien tzajta'a. —Ayee pu tihau'ixa í Jesús.

A'ij ti ye'í Jesús tihua'u'itíiri'i niuucari jíme'e
(Mt. 13:34-35)

³³ Ayee pu tihua'amua'atehua'a í niúucare'ara'an jíme'e ti Dios jemi é'eme'ecan. Jeíhua pu tihua'a'ixa'atehua'a niuucari jíme'e a'achú mej caj té'eviicua'iraca'a mej ráanamua. ³⁴ Tí'ití ti a'ij ti tihua'a'ixa'atehua'a í teite, Jesús pu ayén tihua'a'ixa'atehua'a niuucari jíme'e ti caí e'ehuáuritiirici. Aru a'íj pu tihua'a'ixa'atehua'a a'ímej í mej jamuan á'ujujhua'ane'e a'ij ti

huataújmua'a naíjmi'i í niuucari amitiéere'ecan jime'e.

Jesús pu raatépua'ajte í eeca, ajta í jaj tì vivejme'e tiújta'ahua'a

(Mt. 8:23-27; Lc. 8:22-25)

³⁵ A'íjna xicájra'a jetze, t'íj ari téchumua'arijme'e, Jesús pu hua'utá'ixa a'ímej í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. Ayen tijín:

—Tiché'e antáçine után pújme'en.

³⁶ Mat'íj mi á huajauhuá'axi í teite. Aj mú mi yá'utií í Jesús jetzen í baarcu a'uun ti a'utéveeca'a. Majta seica a'ucíj seij jetze í baarcu. ³⁷ Aj pu'i huatá'eecareca'a temua'a ca'anín jime'e. Japuztari pu temua'a té'uxijve'e. Ajta vivejme'en tiújta'ahua'a í jaj. T'íj i atéáçire'axi í baarcu jetze. Pu'uri t'n avé'ejistijme'e í jaj.

³⁸ Ajta a'ín Jesús, a'úu pu é'ecujcaa cítzata'an pújme'en í baarcu. Timu'utzi pu huamé'ecaa. Aj mú mi raajíste. Miyen tijín:

—Maeestru, çni caí á jetze ruxe'eve'e tej teri t'n cui'ini?

³⁹ Aj pu 'i ca'anacan ájchee í Jesus. T'íj jí raatépua'ajte í eeca. Ajta ayén tiraata'ixaa í jaj, tijín:

—Pecaj ché'e sihuájna. Xaatapuá'ajta. —Yee pu tiu'utaxájtaca'a.

Aj pu'i huateápua'areca'a í eeca. Ajta a'uréjé'iyerecaj í jaj temua'a naa. ⁴⁰ Aj pu ijtá'li Jesús hua'utá'ixa í mej jamuan á'ujujhua'ane'e, ayén tijín:

—¿A'iné een jín huápi'i setiu'utátziin? ¿A'iné een jín secaí té'atzaahuate'e? —Yee pu tiu'utaxájtaca'a.

41 Temua'a mú mi jeíhua tiu'utátziin. Majta miyen tiúj'ixaate'eca'a me'íjna jime'e mej tiu'utátziin. Miyen tijín:

—¿Ti'itájni tévira'a pú'een? Amí pu hui ti-huá'ajte'e í eeca, ajta í jaj. Naími'i mú rá'astijre'e. —Yee mú tiúj'ixaate'eca'a.

5

A'íjna í ja'ati ti Gadara é'eme'ecan

(Mt. 8:28-34; Lc. 8:26-39)

1 Aj mú mi antací antavén pújme'en. Ayee pu téja'arájtehuaa tijín Gadara. 2 Aj pu'i Jesús a'itáara í baarcu jetze. Tí'ij jí á'iyen seij ave'eré'ene tiyaaru'u ti tzajta'an seijre'eca'a. A'uu pu huirárraa a'íjna í ja'ati a'u mej mi'ichite e'evé'enaamuaca.

3 A'uu pu é'echejca'a a'íjna í ja'ati. Jé'ecan pu simuárun. Capu ri'iríistaca'a ti ja'ati ra'amuájí'ici'en caujnari jime'e, ni alaambre jime'e. 4 Mu'íi mú raatatése. Mara'amuájí'ici'ihua'a muájca'are'ara'an jetze, majta Ꞩcájra'an jetze alaambre jime'e. Aru a'íin, tí'ij pí na'a pu tijtzá'ana'a cílieene'en, ajta méjca'i iyaúhua'axijsin. Capu huatári'iristareca'a ti ja'ati a'ij ráaruuren ti raamuá'acante'en. 5 Nain tújca'ari tzajta'a, ajta nain tíca'ari tzajta'a, a'íi pu á'uche'ecane'e, anjiihua a'ájna jirí jetze. Ajta a'ájna a'u mej mi'ichite e'evé'enaamuaca, á pu ij ayén hua'uteátu'asixi tetej jime'e.

6 Tí'ij raasej í Jesús, á'iyen púu a'utatéj. Aj pu'i títunutaca'a a'ájna vejli'i a'utí a'utéveeca'a í Jesús. 7 Ajta huajíjhuaca'a ca'anín jime'e. Ayen tiraata'ixaa tijín:

—¿A'iné ti'itij peteáruuren neetzi jemi, Jesús í pej i'i yaujra'an í Dios ti nainjapua tí'aijta? A'ij nu muahuavii í Dios jemi pej caí puaíjtzí neetá'acare'en.

⁸ Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í ja'ati, a'iné ayée pu tiraatá'ixaate'eca'a í Jesús tijín:

—Tiyaaru'u pej tzajta'an seijre'e mi tevi, pej a'ij pua'a meteúumua'aree, huirájra'a mi tevi jetze.

—Yee pu tiraata'ixaa í Jesús.

⁹ Ajta ayén tiraata'íhua'uri'i tijín:

—¿A'iné pua'antehuaa mú'ee?

Ajta ayén tiu'utaniú tijín:

—Ayee nu ántehuaa tijín I tej arájsevi vi'ira'a ta'ará'ase. Ayee tu ti'itamúa'amua a'íjna jime'e tej i'i mu'í. —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a.

¹⁰ Aj pu'i a'íjna í ja'ati jeíhua rájhuaviiri'i í Jesús ti a'ín hua'uta'íte mej á'ucine mé á'ahua'ayee í mej tzajta'an seijre'eca'a.

¹¹ Majta me'ín tuiixute, á vejli'i te'antácu'a'atiye'icaa jirí jetze, memu'iicáa í tuiixute a'achú mú ará'axca hua'apua vi'ira'a.

¹² Aj mú mi me'ín tiyáaru'use miyen tirájhuaviiri'i tijín:

—Taatá'a itejmi tej a'uteáruute mi tuiixute tza-jta'a.

¹³ Tí'ij jí a'ín hua'utá'a. Mat'íj mi huiráaci me'íjna í tiyáaru'use í mej tzajta'an seijre'eca'a a'íjna í tevi. Aj mú mi tiyáaru'use huatasejre í tuiixute tzajta'a. Majta me'ín í tuiixute, muaatauruj a'uun pújme'en u jate'e. Aj mú mi atéevatzí á jaata'a. Mat'íj mi aujamí, naíjmi'i.

¹⁴ Majta me'ín í mej tuiixute cha'íca'a, a'í mú temua'a tiu'utátziin. Mat'íj mi a'ucíj mej

hua'utá'ixaate'en mej chajta'a a'uchéjme'e, majta matíj mena'a mej a'uchéjme'e a'ímuá.

Aj mú mi e'iré'ene í teite mej mi ráamua'aree a'ij ti ti'ití huaríj. ¹⁵ Mat'íj mi ave'eré'ene a'u ti a'ij é'ene'e í Jesús. Aj mú mi me'ín huasej í tevi í mej tiyáaru'use tzajta'an seijre'eca'a. A pu a'utácatii. Capu ché'e mua'avi'i. Capu ché'e rutámua'i. Pu'uri huarúj a'íjna í tevi. Aj mú mi tiu'utátziin. ¹⁶ Majta me'ín í mej raasej a'ij ti ti'itíj huarí, nain mú hua'utá'ixa í teite a'ij ti tiráaru í tevi í tiyáaru'use mej tzajta'an seijre'eca'a, a'ij ti tihuá'uruu í tui-ixute. ¹⁷ Aj mú mi a'uteájhui í teite mej rahuavii í Jesús ti á'ura'ani u á'ahua'ayee. ¹⁸ T'íj jí á'uraa í Jesús. A'uun pu ateájraa í baarcu jetze. T'íj í a'íjna i ti tzajta'an seijre'eca'a í tiyaaru'u, a'í pu rájhuaviiri'i ti Jesús raatá'an ti á'ura'ani jamuan. ¹⁹ Ajta a'ín í Jesús, capu raatá'a a'íjna í tevi ti á'ura'ani jamuan. Ayee pu tiraata'ixaa tijín:

—Aricu a'u pej é'eche huá'a jamuan a'ihuáamua'a. Patá'aj hua'utá'ixaate'en nain a'ij ti timuáaru í tavástar'a jemi, a'ij ti ye'í r'í'i timuájcha'i.

²⁰ Aj pu i iyá'uraa í ja'ati. Ajta á'iyen a'ín a'utéjche ti hua'utá'ixaate'en í mej me'uun a'uchéjme a'ájna ti ayén téja'arájtehuaa tijín Tamuáamuata'a ti Chájta'ajme. Nain pu hua'utá'ixa a'ij ti tiú'uruu a'íjna í Jesús. A'u ti na'a r'í'i mú tiráanamujraca'a í teite a'iné jéjcu me'ecan í niucari.

*Jíme'en Jairo ti rape'eri, ajta, ajta í 'íta'a ti ra'ajtamuariej í c'ixure'ara'an í Jesús
(Mt. 9:18-26; Lc. 8:40-56)*

21 Aj pu ijtá'i huaré'araa í Jesús í baarcu jetze. Tí'ij ii a'uun a'ará'a a'uun jetze pújme'en vejli'i a'u ti e'leve'e'ástime í jaj. Matí'ij mi ave'eré'ene jeíhua í teite a'u ti a'utéveeca'a í Jesús. 22 Aj pu'i seij a'ará'a ja'atí ti tí'livaire'eca'a hua'atéyujta'a. Ve'ecán pu jín ti'itéveeca'a. Ayee pu ántehuaaca'a tijín Jairo. Tiyauj, íitacan. Tí'icui'ica'a a'íjna í yaujra'an. Tí'ij a'ín Jairo raasej í Jesús, aj pu'i títunutaca'a á chuaata'a Jesús ti jé'ejvee. 23 Jeíhua pu rájhuaviiri'i, ayén tijín:

—Niyauj pu á'ame'ere. Mu a'utá'iyi'i patá'aj ra'ajtamuári'en, tá'aj huarún, tá'aj auj ruuri á'ara'ani. —Ayee pu tiraata'ixaa.

24 Aj pu'i Jesús u á'ume jamuan. Majta jeíhua teite a'ucj huá'a jamuan a'ímej í mej hua'apua. Matí'ij mi ajteáxireca'a í teite. Temua'a mú huápi'i títé'ucataca'a.

25 Ajta huá'a tzajta'a a'utéveeca'a í 'íita'a ti tí'icui'i. Pu'uri a'ateevi'i a'achú cumu tamuáamuata'a japuan hua'apua nine'ira'a ti tí'icui'i a'íjna í 'íita'a. Tí'ij pí na'a pu uvé'emí'iyeca'a. Jeíhua pu xuureca'a. 26 Pu'uri jeíhua huaú'ajitaca'a í mej tí'ihua'ataca jemi. Pu'uri téje'ehuájrie nain tíj na'a tíj caj tí'ituaave'eca'a. Ajtá'i, capu ti'ítj a'ij tiraatévai. Mí ajtá'i, ayée pu i éene'e ajtahua'a jaítze'e tijcui'ineca'a. A'íj pu jín, rajpuaíjtzica'a jeíhua a'íjna í 'íita'a.

27-28 Tí'ij jí tiú'unamuajri'i a'ij ti ti'itj huáruu í Jesús. Ayen tijín: “A'ij nu jín niyen rini nej ra'ajtamuári'en cixure'ara'an jetze, aj nu run.” Yee pu tiu'umuá'aj a'íjna ti tí'icui'i. A'íj pu jín á aúurupi teite tzajta'a a'íjna í 'íita'a.

Tí'ij i á e'iré'ene huarita'an í Jesús. Aj pu'i ra'ajtamuariej cñxure'ara'an jetze. ²⁹ Jíme'en pu'u ra'ajtamuariej, aj pu'i huatépuaa ti uvé'exuurica'a. Tí'ij i ayén raatá'a í tzajta'an cumu pu'uri huarúj. ³⁰ Aj pu i ráamua'areeri'i í Jesús í ru tzajta'a ti ja'atí tiú'uhuaa cumu ti caí ché'e racá'anisti'i. Aj pu i pñi a'uré'eve, hua'useírajraa í teite. Ayen tijín:

—¿A'ataani na'ajtamuariej i necñxu jetze?
—Ayee pu tihua'uta'íhua'uri'i.

³¹ Aj mú mi miyen tiraata'ixaa í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e. Miyen tijín:

—Mú'ee pej huá'aseij í teite mej á'acata. ¿A'iné een jín piyen tiu'uta'íhua'u? yee: “¿A'ataani na'ajtamuariej?” —Yee mú tiraata'ixaa.

³² Mí ajtá'i a'ñn Jesús, a'ñi pu hua'useírajye'ícaa matíj mena'a tite'anavéejme'eca. Ayee pu a'ñn rijcaa tí'ij raasej ja'atí ti ra'ajtamuariej.

³³ Aj pu i a'ñn í 'íita'a, temua'a tiu'utátziin. Temua'a pu tiú'ujviveeca'a í ru tzajta'a a'iné rú'umua'areereca'a ti'ití ti a'ij huáruu. Aj pu i ajteáxireca'a a'u ti a'ij e'en a'ijna í Jesús. Títunutaca'a á vejli'i jemin. Tí'ij jí nain raatá'ixaa a'ij ti ti'ití ráaruu tzáahuati'ira'a jime'e. ³⁴ Aj pu i Jesús ayén tiraata'ixaa tijín:

—Niyauj, peté'antzaahua nej timuáahuaate'enche'e. A'ij pej jín peri huarúj. Aricu, rí'i pej te'amua'astí. Paúche'e pej ri'éene'e pua'amé.

³⁵ Aúche'e pu tí'ixajtaca'a a'ijna matí'ij seica a'ará'a. A'ii mú a'ñn pú'een í mej é'eche jamuan í ti ve'ecán jín ti'itéjvee hua'atéyujta'a. Aj mú mi miyen

tiraata'ixaa í ya'upuáara'an í temuajj ti tí'licui'i.
Miyen tijín:

—Pu'uri huamí'i a'ayauj. ¿A'iné een
jín péra'itziite'e mi maestro? —Yee mú
tiu'utaxájtaca'a.

³⁶ Mí ajtá'i a'ín Jesús, capu huá'antzaahua
a'ij mej ye'í tí'ixajtaca'a. Ayee pu tiraata'ixaa í
ya'upuáara'an tijín:

—Pecaj tí'itziine'e. A'ii pu'u ruxe'eve'e pej
té'atzaahuat'e. —Yee pu tiraata'ixaa í Jesús.

³⁷ Aj pu i huaja'uvilití a'u ti'éche í
ya'upuáara'an. Aru Jesús capu hua'utá'a naíjmi'ica
í teite mej á'uju'un jamuan. A'ímej pu'u, í
Pedro, ajta í Jacobo, ajta a'íjna í Juan, ti i'i
juutzeájra'an í Jacobo. ³⁸ Aa mú a'ará'a a'u ti
é'che í ya'upuáara'an í ti huamí'i. Aj mú mi
hua'useíj í teite mej chí'ita huiráatei. Jeíhua mú
u'uteújyeinijme'e. Maújyeineca'a. Ca'anín mú jín
u'uteújyeinijme'e me'íjna jime'e í ti huamí'i. ³⁹ Aj
pu'i chí'ita a'uteájrupi. Tí'ij jí hua'utá'ixa í Jesús.
Ayen tijín:

—¿A'iné sej si ca'anín jín jijhua? ¿A'iné sej si
ruyein? Capu mí'ichi mi temuajj, sino cutzú pu'u.

⁴⁰ Matí'ij ráanamujri'i a'ij ti ye'í tiu'utaxájtaca'a,
aj mú mi ra'utéxieehuataca'a a'iné
méjmua'areereca'a ti a'ín pa'arí'i huamí'i. Aj pu'i
a'ín hua'uta'aíj mej huiráçine. Aj mú mi huiráaci.

Tí'iquí ya'uví'iti í ya'upuáara'an, ajta í
náànajra'an, ajta a'ímej í mej á'ujujhua'ane'e
jamuan. A'uu mú uteájrupi a'u ti auucá'a í temuajj.

⁴¹ Aj pu'i rajví'i muájca'are'ara'an jetze. Ayee pu
tiraatajé runiuuca jime'e tijín:

—Taliita, cuumi.

Taliita, cuumi, ayee pu huataújmu'a tijín: Temuaij, ayée nu tí'imua'ixaate'e, ájchesi.

⁴² Jíme'en pu'u ayén huaríj í Jesús, aj pu i xaa ájchee í temuaij. Tí'ij jí a'utéjche ti á á'uche'ecane'en. Majta me'ín í teite, jé'ecan mú u huateújtzaahuate. Ajta a'íin í pa'arí'i, ayée pu rájcha'íica'a a'achú cumu tamuáamuata'a nine'ira'a japuan hua'apua. ⁴³ Ajta a'íin Jesús, jeíhua pu hua'u'íjca mej caí ja'atíj íxaate'e, ajta mej nu'u tiraamín í temuaij.

6

Jesús ti Nazarét é'eme'ecan

(Mt. 13:53-58; Lc. 4:16-30)

¹ A'uu pu á'uraa í Jesús, majta í mej jamuan á'ujjhuane'e. Matí'ij mi a'ucí a'uun pújme'en a'u ti a'uvéese a'íjna í Jesús. ² Tí'ij teja'uré'ene a'íjna xicájra'a mej jetzen ruse'upi, tí'ijí a'utéjche ti tihuá'umua'aten hua'atáyujta'a. Jeíhua mú teite ráanamujri'i. Jé'ecan mú a'ij te'utaseíj. Ayee mú tí'ira'ihua'uraca'a tijín:

—¿A'uné ya'urí'ire amín niuucarijra'a? ¿Tí'itáani mua'atzíire'ara'an pú'een a'íjna ti raateájtuaa amíjna jemi mi Jesús tej caí xi ja'anáj mé'e yá'unamujri'i? ³ Amí pu yeehui a'íin pú'een í yaujra'an í ti tí'isi'icheca. A'í pu náanajra'an ayén ántehuaa tijín María. A'í mú júutzimua'ame'en pú'een a'íime í Jacobo, ajta í José, ajta í Judás, ajta a'íjna í Simón. Majta seica í júutzimua'ame'en í mé 'uuca, a'íi mú yéchej ta jamuan. —Ayee mú tiúj'ixaate'eca'a.

A'íj mú jín rá'achueere'ecaa me'íjna í Jesús. A'íj mú jín caí raxí'leve'eca'a. ⁴ Ajta, ayée pu Jesús tihua'utá'ixaa tijn:

—Naíimi'i mú rí'i tira'utaseíj temua'a naa í ti ti'ixa í niuucari ti Dios jemi me'ecan. Mí ajtá'i, í mej huacájme ruche, majta í mej i'ivaujsimua'ame'en, majta í mej jamuan é'eche, camu t'n rí'i tira'utaseíj a'íime.

⁵ Ayee pu'u caí tiu'utári'iristareca'a ti a'ín Jesús ti'ití a'ij huáruuren í mej jín a'ij ra'utaseíj t'ij ari tiú'uruu pua'amecié. Ayee pu'u huaríj; hua'ajtamúári'exi seica í teite. T'í'ij i xaa tihúa'uhuaa. ⁶ A'íj pu'i jín a'ij tira'utaseíj í tzajta'an mej caí rá'atzaahuate'eca'a. T'í'ij jí á'uraa í Jesús. A'uu pu á'uye'ícaa a'ímuá a'u ti a'uchájta'ajmee. Ajta tihúa'amua'atejca'a.

Jesús pu tihua'uta'aíj a'íime í mej jamuan á'ujjhuane'e mej nu'u tihuaú'ixaate'e í teite
(Mt. 10:5-15; Lc. 9:1-6)

⁷ T'í'ij jí Jesús pu hua'utajé a'ímej í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase. Aj pu'i hua'aré'e'itixi hua'apuacajmé'en. Ajta tihua'u'íjca a'íjna jime'e mej mi hua'utamuárite'en í tiyáaru'use í mej huá'a tzajta'a seijre'eca'a í teite. ⁸ Ajta ayén tihua'u'íjca mej caí ti'ití antiá'a í mej jín huateújvaire'en í juye jetze. A'í mu'u nu'u a'achueeni ti'ití itz'íj í mej jín raújca'aníhua'a. Capu nu'u a'ij t'í'iri'iri mej ti'itíj antiá'a ca'aní na'ari ti'ití ínie'e nusu tumin. ⁹ Majta, ajtaújca'acaíte'axi'in. Majta seexu'ijmé'en te'ucaujchéete'axi'in seij ajta seij. Capu nu'u a'ij t'í'iri'iri mej hua'apuacajmé'en

te'entipíi í tiú'ujsiicu'u. ¹⁰ Ajta ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Tí pua'a hui chi'ita xu'uteároute mé já'ahua'a chajta'a, a'úu xu huateáturaasin tíj na'a a'achú sej á'ateere a'ájna chajta'a.

¹¹ 'Ajta ti pua'a mé já'ahua'a mecaí amuaatá'acare'en sej uteároute, na'ari ti pua'a mecaí ranamuajracu í sej tihúa'a'ixaate'en, ayéé xu huárini, sej huiráçine se'újna. Sera'atéca'atzixi'in í ruca'acai tí'ij cáaxin í chuej. Ayee xu huárini mej mi ráamua'aree í teite tijín ma'uteájturaa í Dios jemi. Miché'e ráamua'aree mej auteájturaa í Dios jemi a'achú mej pua'amé mej caí á'amuanamuajracuca'a.

'Ayee nu tejá'amua'ixaate'e, a'ájna xicájra'a ti jetzen hua'uxíjte'en í Dios í mej jín auteájturaa í jemin, jeíhua pu puaíjtzi hua'utá'asin. Jaítze'e mú rajpuaíitzi muá'aju'un a'ujna chajta'a mecaí í mej me'uun é'echejca'a a'ujna ti ayén teja'arájtehuaaca'a tijín Sodoma, ajta tijín Gomorra. —Ayee pu tihua'utá'ixaa.

¹² Matí'ij mi a'ucíj. Metihúa'ihua'ixaate'e í teite ti nu'u ayén tiú'ujxe'eve'e mej nu'u seicié tiú'umua'ati í ru tzajta'a. ¹³ Majta me'ín í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase, a'í mú jeíhua hua'utamuari í tiyáaru'use í mej huá'a tzajta'a seijre'eca'a í teite. Majta jeíhua tihua'avé'ehuaate'axi aceite jime'e huá'a mu'úutze'en í mej tí'icucui'i. Naíjmi'ica mú tiú'uhuaate.

Matí'ij raajéica me'ijna í Juan ti

*huá'amua'i'ihuacare'e**(Mt. 14:1-12; Lc. 9:7-9)*

¹⁴ Ira'atévi'i, mat'ij ráanamujri'i nain japua, t'ij na'a a'uun mej a'uchéjme'ecaa í teite a'ij ti tiú'uruu í Jesús. Ajta a'íjna í tajtuhuan ti ve'ée, a'í pu ajta ráamua'areeri'i. Ayee pu ántehuaaca'a í tajtuhuan tijín Heródes. Aj pu'i ayén tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Heródes tijín:

—A'íjna í Juan teecan, í ti huá'amua'i'ihuacare'e, a'í pu hui huatarúj. A'ítáaa a'u mej ye'avá'ana. A'íj pu jín raayí'iti ti ayén tiú'uruuren. —Yee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í tajtuhuan.

¹⁵ Majta seica, miyen tijín:

—A'i pu a'ín pú'een í Elías í ti a'íjna jín tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan.

Majta seica miyen tijín:

—A'i pu a'ín píríci ja'atí ti tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan. Ayee pu che'atá na'a ti'it'éjvee í Dios jemi mat'ij í seica í mej mejmí'i miyen tí'ixaxa'ata'a.

¹⁶ Mí ajta a'ín Heródes, t'ij ráamua'areeri'i, ayée pu tiu'utaxájtaca'a tijín:

—A'i pu a'ín pú'een a'íjna teecan í Juan í nej raata'aíjtaca'a mej ru'ijveíjche í mu'úra'an. A'í pu hui huatarúj huá'a tzajta'a í mi'ichite. —Yee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Heródes.

¹⁷ Aru seíj pu pú'eene'e, 'íita'a ti ayén ántehuaaca'a tijín Herodías. A'í pu íra'ara'an pu'éene'e í Felipe. Ajta a'ín Felipe, a'í pu juutzeájra'an pú'eene'e í tajtuhuan í Heródes. T'íj jí Heródes a'ín ancuré'evi'iti a'íjna í 'íita'a, a'ín ti Felipe raatévi'itine'e. ¹⁸ Aj pu'i a'ín í Juan ayén tiraata'ixaa a'íjna í Heródes tijín:

—Capu a'ij tí'iri'iri pej ratévi'itine'en muá'ihuaara'a ti yá'uvi'itine'e. —Yee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Juan.

19 Tí'ij jí huataniú'ucaca'a a'íjna í 'íita'a. A'íj pu jín a'íin Heródes, raata'alájtaca'a mej ra'anján a'íjna í Juan. Majta ra'amuáaj'i'icie alaambre jime'e a'u ti aiteánami'ihuaca'a. J'é'ecan pu rájcha'íire'eca'a a'íjna í 'íita'a. A'í pu jín rajé'icatami'ica'a.

20 Mí ajtá'i a'íin í Heródes, a'í pu ráamua'areeraca'a ti r'í'i tí'itevistaca'a a'íjna í Juan, ajta ti ayén rijca a'ij ti tí'ijxe'eve'eca'a í Dios. Ajta a'í pu tí'imua'ajca a'íjna jemi í Juan. Aúche'e pu ra'aránajcheca'a a'íjna í Heródes ti ráanamua a'ij ti tiu'uxájtaca'a a'íjna í Juan. Capu a'ij í'irini ti caí temua'a tiyaú'itíeeca'a a'ij ti tí'ixajtaca'a. A'íj pu jín Heródes caí raatá'acare'e a'íjna í 'íita'a ti raajé'ica.

21 Tí'ij a'ájna te'ará'a í xicáara'an ja'anáj ti me'ecan a'íjna í Heródes, aj pu xaa a'íin 'íita'a rá'amitiejte'eca'a a'ij ti ye'í huárini ti raajé'ica í Juan. Tí'ij jí Heródes, a'íjna ti tí'iyesten ti te'ará'a í xicáara'an ja'anáj ti me'ecan, jeíhua pu teite huatá'ínee, xantaaru'u, matíj mena'a huá'a capitanme, majta mej títeté'u'upu'u me'íjna jime'e mej tihuá'ajte'e í teite, majta í mej me'uun a'uchéjme a'ujna Galilea, í mej jeíhua ruxe'eve'e.

22 Aj pu'i yaujra'an a'íjna í Herodías, a'í pu a'uteájrupi u chí'ita a'u mej tejanú'ucua'aca'a. A'íjna í yaujra'an, 'íita'a pu pírici. Aj pu'i a'íin tiu'utéenei ruseíj huá'a vejli'ipua. Temua'a pu jeíhua tira'aránajcheca'a a'íjna í Heródes í ti

tiu'utéenei, majta a'ímej í mej jamuan tí'licua'acaa. Aj pu'i ayén tiraata'ixaa a'íjna í tajtuhuan tijín:

—Naatáhuaviiri'i ti'itáj pej a'ij tí'ixe'eve'e. Ne-muaatá'asin.

²³ Jeíhua pu te'ataújratziiri'i rusej ti ayén tiraatá'an ti'itáj ti raatáhuaviira. Capu nu'u a'ij rini ti pua'a raatáhuavii já'ita'a a'u ti tihuajé'aijte'e.

²⁴ Aj pu'i á'uraa a'íjna í 'íta'a. Tí'ij i ayén tíya'uta'íhua'uri'i a'íjna í runáana tijín:

—¿Ti'itájni neraatáhuavii í tajtuhuan? —Yee pu tiraata'íhua'uri'i.

Aj pu i ayén tiu'utaniú a'íjna í náànajra'an tijín:

—Huatáhuaviiri'i hui í mu'úura'an a'íjna í Juan ti huá'amuai'ihuaca.

²⁵ Aj pu i ajtahua'a ca'anacan uteájrupi a'u ti a'utéveeca'a a'íjna í tajtuhuan ti ve'ée. Aj pu i ayén tiraata'ixaa tijín:

—Aye nu tí'ijxe'eve'e pej naata'í'ite'en tuxa'a jetze í mu'úura'an í Juan ti huá'amuai'ihuaca tej ti ramua'areere tijín pu'uri huamí'i. —Yee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í yaujra'an í Herodías.

²⁶ Temua'a pu a'ij pua'a tiraatá'a a'íjna í tajtuhuan ti rusej ayén te'ataújratziiri'i ti ayén nu'u huárini a'ij ti tí'ijxe'eve'e a'íjna í 'íta'a í yaujra'an í Herodías. Majta a'íime ti huaú'inee, a'íí mú majta ráanamujri'i tí'ij raatá'a í runiuuca. A'ij pu jín rutévi'ira'aca'a huá'a jemi a'íjna í tajtuhuan. A'ij pu jín, a'íin ra'ará'aste í runiuuca.

²⁷ Ajta á'iyen xantaaru'u huata'áiteca'a ti raajé'icatan, ajta nu'u á'iyen ye'ará'í'ite'en í mu'úura'an í Juan. ²⁸ Ajta á'uraa í xantaaru'u. Tí'ij jí a'uun a'ará'a áa ti aiteánami'ihuaca'a a'íjna í Juan. Aj pu'i ru'ijveíjcheca'a í mu'úura'an í

Juan. Tí'ij jí ya'ará'i'ite í tuxa'a jetze. Ajta a'ín í tajtuhuan, a'í pu raatá'i'ite a'íjna í yaujra'an í Herodías. Tí'ijtá'i a'ín raatá'i'ite í runáana.

²⁹ Majta me'ín í mej á'ujujhua'ane'e jamuan í Juan, mat'í'ij ráamua'areeri'i, aj mú mi a'uré'ene jemin Heródes, meya'utí a'íjna í mí'ichi. Mat'í'ij mi ra'avá'ana. Yee pu éeni'ici'en huam'í a'íjna í Juan.

*Jesús pu tihua'umí í mej anxíj vi'ira'a ará'axca
(Mt. 14:13-21; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)*

³⁰ Majta me'ín í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase, a'í mú tiújseij a'u ti a'utéveeca'a a'íjna í Jesús. Aj mú mi raatá'ixaa nain a'ij mej ti'ití huáruu, nain a'ij mej ye'í tihua'umuá'ate. ³¹ Aj pu'í ayén tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús tijín:

—Mú se'utáuruyi'i. Tiché'e huátase'upe'en mé já'ahua'a a'u ti caí ti'ití e'eré'eeve. —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a.

Aru jeíhua mú a'uré'enineica'a í teite a'u ti a'utéveeca'a a'íjna í Jesús. Majta a'uc'í'ica'a jemin mé mu'liití í teite. A'íj pu jín camu huatáci'ipejca'a mej tiú'ucua'ani a'íime í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. ³² Aj mú mi a'uc'íj rujímua'a baarcu jetze. Mat'í'ij mi me'uun a'ará'a a'u ti caí é'e ja'atí. ³³ Majta me'ín í teite, a'í mú hua'aseíiraca'a mat'í'ij a'uc'íj. Jeíhua mú raamuá'a í Jesus. A'íj mú jín ru'icán a'iré'eneajxi a'u ti na'a mej a'uchéjme. A'í mú mi amuacáí a'ará'a a'u ti e'erá'astiiche'e a'íjna í Jesús, majta í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. ³⁴ Ajta, tí'ij a'ín a'itamé'eca'a í baarcu jetze, jeíhua pu teite huaséjiraca'a. Tí'ij jí ii huataújxieemiste tí'ij hua'useíj. Yee mú titeja'uvátzij cumu cáne'axi

ti caí ja'atí huá'a cujta'a huamé'ecaa. A'íj pu'i jín a'utéjche a'íjna í Jesús ti tihua'umua'aten jeíhua.
³⁵ T'í'ij huateáchumua'areca'a, aj mú mi ave'eré'ene jemin í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. Mat'í'ij mi miyen tiraata'ixaa tijín:

—Pu'uri téchumua'ari. Ajta caí ja'atí ye'eche aya-jna vejli'i. ³⁶ Teajta caí ti'itíj tícha'íi mej ráacua'ani mi teite. Patá'aj hua'uré'itixi'ín, mej mi a'ucíjxi'ín mé já'ahua'a chajta'a, a'u mej a'uchéjme teite mej mi pan huánanan.

³⁷ Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús, tijín:

—Mú'een xu tihua'amin rujímua'a sena'a.

Aj mú mi miyen tiraata'ixaa tijín:

—¿Ni rí'irí tej á'uju'un tej pan a'uvé'enanan tej ti tihua'umín? Tí pua'a tiyen tí'ituaave'e a'achú ti caj ja'atí tí'ijmua'itici ti pua'a tiu'umuári'en a'achú cumu hua'apua ciento xica jime'e, capu ajta ti'ici'ípée a'ame í tumin tej ti tiyen huárini.

³⁸ Aj pu'i a'ín í Jesús, ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Sericu, xaaré'ixi'ere'e a'achúni caj mé tirájcha'íi í pan.

Mat'í'ij mi ráamua'areeri'i. Aj mú mi miyen tiraata'ixaa tijín:

—A'i pu'u caj tí'ixuaavi. Anxívi í pan. Ma-jta hua'ité, caj mú tí'itehua'apua. —Yee mú tiu'utaxájtaca'a.

³⁹ T'í'ij jí hua'uta'aíjtaca'a mej a'ujrá'ase áa ti á'utu'upí mé mu'íití mé'e. ⁴⁰ Aj mú mi a'ujrá'aseca'a, seica anxíte mé arástiméj, majta seica hua'apuate japuan tamuáamuata'a mú arástiméj. ⁴¹ Aj pu'i a'ín í Jesús, ra'ancuré'e'í'ipi'í í pan, ajta a'ímej í hua'ité. T'í'ijta'i ra'antítaaraxi

í pan, aj mú mi hua'uré'e'í'ipi'ite í teite. Majta í hua'ité, a'íí mú huatámu'iireca'a. Aj pu'i hua'utá'í'ipi'i a'íjna í Jesús í mej jamuan á'ujujhua'ane'e mej mi hua'uré'e'í'ipi'ite'en í teite.

⁴² Naíjmi'i mú tiú'ucuaa í teite. Temua'a mú jeíhua titéeju'uxai. ⁴³ Ajta jeíhua pu avá'aturaa í pan, majta í hua'ité. Tamuáamuata'a japuan hua'apua mú te'evé'ejiste ti'tí sic'ri jetze a'íjna jime'e í ti avá'aturaa. ⁴⁴ Majta me'ín í mej tiú'ucuaa í teteca, ayée mú ará'axcaa a'achú cumu anxíj vi'ira'a.

*Jesús pu á e'iré'ene í jaj japua
(Mt. 14:22-27; Jn. 6:16-21)*

⁴⁵ T'íj jí Jesús pu hua'uta'aíj mej atéciine í baarcu jetze mej antáciine utavén pújme'en, mej nu'u amuáaté e'ará'asti a'ájna Betsáida. Mí ajta a'ín Jesús, a'íí pu a'uun a'uteájturaa t'íj hua'aré'e'itixi'ín í teite. ⁴⁶ T'íj hua'uré'itixi, aj pu'i á'uraa a'íjna í Jesús. T'íj jí a'uun a'ará'a a'u ti á'uj'ime t'íj raatéjhuauni í Dios jemi. ⁴⁷ T'íj huateática'areca'a, áa mú meri a'uju'ucuaa já'ita'a í jaj japua, jetzen mua'araaté'ee í baarcu. Ajta a'ín í Jesús, a'íí pu ruseíj a'utácati jirí jetze. ⁴⁸ T'íj jí raaseíj ti huá'amuar'eriste'eca'a mej antáciine jaj japua a'iné á pu e'evé'eecaca'a. T'íj tapuá'arijme'eca, a'íí pu á e'iré'ene a'ájna vejli'i mej huajú'ucua baarcu jetze. A'í pu huamé'ecaa í jaj japua. Pu'uri hua'antinájchijme'e. ⁴⁹⁻⁵⁰ Majta me'ín, mat'íj raaseíj, metiu'utátziin. Muaajjhuaca'a naíjmi'i a'iné naíjmi'i mú raaseíj ti huamé'ecaa í jaj japua. Ayee mú tiu'umuá'aj tijín: “Chéjcan pu pú'een.”

Aj pu'li ayén tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús t'íjn:
 —Xaateújca'ane í ru tzajta'a. Caxu t'ítziine'e.
 Nee nu ne'ín pírici í Jesús.

⁵¹ Aj pu'li ateájraa í baarcu jetze a'u mej a'aráte'eca'a. T'íj jí huateápua'areca'a ti huá'eecaca'a. Aj mú mi a'ij te'utaseíj. T'íj jí utéevatzí í huá'a tzajta'a í mej tí'imua'ajca.

⁵² Jé'ecan mú tí'imua'ajca a'iné camu yaú'itiée muá'araa a'ij ti 'éen jín raay'íiti ti a'ín raatámu'iiren í pan, a'iné rujímua'a mua'anteújnaamua í ru tzajta'a.

Jesús pu tihuá'uhuaa a'ímej í mej tí'icucui'icaa a'ujna u Genesaret

(Mt. 14:34-36)

⁵³ Mat'íj mi antacíj jaj japua. A'uu mú mi a'ará'a a'ájna já'ahua'a ti ayén téja'arájtehuua t'íjn Genesaret. Aa ti e'eve'e'ástime í jaj, áa mú ra'íjtápe í baarcu. ⁵⁴ Jíme'en mu'u aítacíj í baarcu jetze, á'iyen mú raamuá'a a'íjna í Jesús í teite.

⁵⁵ A'íj mú mi jín ca'anacan meruaachijmé'e, á mé ve'eré'ene í jemin. Mat'íj mi autéjhuii mej huá'ajseire'en utaatzi japua í mej tí'icucui'i a'ájna a'u mej yé'emua'areereca'a ti a'utéveeca'a a'íjna í Jesús. ⁵⁶ Ajta a'u ti na'a ti a'uré'enineica'a raanchu tzajta'a ti huachájtajme na'ari ti chajta'a ti vivéjme, a'u ti na'a ne'u, mehua'uráatzajye'icaa caaye jetze. Aj mú mi rájhuaviiri'i a'íjna ti hua'utá'an mej ra'ajtamuári'en c'ixure'ara'an jetze, a'íjna jetze ti uvíjpi'i í sícu'ure'ara'an t'íj a'achú mej pua'amé ra'ajtamuári'en, mej mi huarún. Ayee pu'u xaa ne'u tiú'uruu a'ájna u Genesaret.

7

*A'íjna í ti 'uráchueemuara'a í teáata'a í ru tzajta'a
(Mt. 15:1-20)*

1-2 Matí'ij mi me'ín í fariseo, jamuan majta seica í mej té'eyu'uxaca teyujta'a mej mi me'íjna huaruitiejte'en a'ij mej ye'í ríj muá'aye'i, a'úu mú e'eráaci u Jerusalén, majta me'uun a'ará'a a'utí a'utéveeca'a í Jesús mej mi rájjaahuate. Matí'ij mi hua'useíj a'ímej í mej Jesús jamuan á'ujuhua'ane'e mej caí amuaújmuaijtea'axi mej tiú'ucuaa a'ij mej tí'ijrí'irejca'a í mej Israél jetze ajtéme'ecan. ³⁻⁴ Majta a'íime í mej Israél jetze ajtéme'ecan, í mej majta miyen ánte'arua tíjín fariseo, a'íi mú rá'atzaahuate'e í ruvaújsimua'a teecan tí'iy'e'ira. Ayee mú che'atá mena'a rijca naíjmi'i í mej Israél jetze ajtéme'ecan.

Capu tí'iseicaj na'a í tihuá'aye'ira í mej jín amuaújmuaijte'axi'ín. Tí pua'a ja'atí tiú'ucua'ani, amuacaí pu nu'u ruxe'eve'e ti a'íin ja'atí jeíhua amuaújmuaijte'en, na'ari caí, ayée mu'u tí'ixaxa'a tíjín xána'avisí'i pu seijre'e a'íjna í ja'ati í taye'irá jemi. Ajta, ti pua'a ja'atí teja'uvé'enanán a'ujna a'u mej tejá'atua a'íi pu caí tí'icua'ani ti pua'a caí amuacaí amuaújmuaijte'en.

Ajta ti'imu'íi ti ayén jín te'avá'ujmua'aree í ruvaújsimua'a teeca tihuá'aye'ira. Ayee mú rijca: metí'ija'usica í vaasu í mej jín ye'eca. A'íj mú majta tí'ija'usica í tí'ití xa'ari, majta í casueela. ⁵ Matí'ij mi me'ín fariseo, majta a'íime í mej té'eyu'uxaca teyujta'a, a'íi mú miyen tiraata'íhua'uri'i me'íjna í Jesús tíjín:

—¿A'iné 'éen jín mecaí rá'aste í tavaújsimua'a teeca tí'iyel'ira í mej ajamuan á'ujujhua'an? Ayee mu'u ríci mej xána'avisi'i tí'icua'a í rumuájca'a jime'e. —Yee mú tiu'utaxájtaca'a a'íime í fariseo.

⁶ Tí'ij jí ayén tiu'utaniú a'íjna í Jesús tíjn:

—Temua'a pu tejámuaavíjete'e í ti ayén ajmí'i tira'uyú'uxaca'a a'íjna í Isaías teecan, a'íjna ti tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan. A'í pu ra'uyú'uxaca'a temua'a a'ij sej 'een mi sej caí huataújci'ipuáacan jín tihuá'ajjete'e í teite sino ayée xu tiú'ujsejrata í teite jemi sej nain jín rá'astijre'e. Ayee pu ra'uyú'uxaca'a a'íjna tíjn:

Rí'i mú tineeteátu'araca
 ti pua'a metí'ixajta ineetzi jime'e.
 Mí ajtá'i, mu'uri ajtacíj ineetzi jemi
 rumua'atzíira'a jime'e.

⁷ Capu ti'tíj vaire'e

ti pua'a metiu'uteánajche ineetzi jemi.
 Ayee mú ti'ihuá'amua'atehua tíjn:

“Dios pu raateájtuaa i taye'irá itejmi jemi.”

Mí ajtá'i caí, capu,

rujímua'a mena'a mú rájteu í ru tzajta'a.
 Yee pu hui ra'uyú'uxaca'a a'íjna í Isaías teecan.

⁸ Ayee xu'u ríci. Mú'een sej seri ya'uhuá'axi a'ij ti ajmí'i tiu'uta'ájtaca'a í Dios, sej si siyen huárini a'ij mej tí'ijxe'eve'e í teite. A'í pu amua'aráanajche í tihuá'aye'ira, ti ayén tiú'ujxe'eve'e ti xa'ari tiu'ujá'usin na'ari ti tiu'ujá'usin í vaasu í sej jín ye'eca. Jeíhua pu ajta tiú'ujxe'eve'e ti ayén tí'een. Ayee pu ne'u.

⁹ 'Temua'a xu seri ya'uhuá'axi a'ij ti tiu'uta'ájtaca'a í Dios, setá'aj ra'ará'asten í hua'aye'ira í teite. ¹⁰ Ayee pu tí'een, a'iné ayej

tiraataxájtaca'a a'íjna í Moisés teecan, tijín: "Patá'aj rá'atzaahuat'e a'atáàta, ajta a'anáàna." Ajta ayén tijín: "Setá'aj raajé'ica a'íjna í ja'ati ti a'ij pua'a tí'ixaxa'a í rutáàta jemi na'ari í runáàna jemi."

¹¹ Mí seajta mú'een, ayée xu tiratá'aca ti ja'ati ayén tihua'utá'ixaate'en í ruvaújsimua'a í runiuuca jime'e tijín Corbán. (Ayee pu huataújmua'a a'íjna í niuucari tijín muai'ivéjri pu píríci.) Ajta ayén tijín: "Naíjmi'i, a'achú nej caj tí'ijcha'íi, a'íj nu neri raatámuai'ivejte í Dios. A'íj nu jín necaí ché'e tí'ijcha'íi í nej jín amuaatévaire'en." ¹² Tí pua'a hui ja'atí ayén tihua'utá'ixaate'en tijín: "Corbán", ca xu ché'e raatá'acare'en ti a'ín hua'utévaire'en í ruvaújsimua'a. ¹³ A'íj xu jín, siyen á tirúurieeni í ti jín tiu'uta'ajtaca'a í Dios a'íjna jime'e í á'amuyae'ira sej seica huatátu'ire'en. Jeíhua xu siyen tí'ijrí'ire. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

¹⁴ Tí'ij jí ajtahua'a hua'utajé í teite. Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa. Tijín:

—Mú'een xu ráanamua naíjmi'i, sej si yaú'itiée xá'ara'ani: ¹⁵ Tí'ití ti a'ij í ti tí'icua'irí'i, ti pua'a ja'atí ráacua'ani, capu a'atzu raxana'ave'e. Capu raxana'ave'e a'iné mé pua'acíe pu me'ecan. Mí ajta í ti tzajta'an me'ecan, a'íi pu xaa raxana'ave'e. ¹⁶ Mú'een xu rarí'irejve, rí'í xu tiráanamua.

¹⁷ Tí'ij caí ché'e mé'e a'atíjca'a, aj pu i a'ín a'uteájrupi u chí'ita. Aj mú mi miyen tiraata'íhua'urí'i a'ij ti huataújmua'a a'íjna í niuucari ti jíme'en a'íjna ti nu'u raxana'ave'e í ja'ati. ¹⁸⁻¹⁹ Aj pu'i ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—¿Ni tzaa secaí seajta yaú'itiée xa'araa? ¿Ni tzaa secaí yaú'itie se'íjna? Tí pua'a ja'atí tí'itíj

huácua'ani ti tí'licua'iri'i, a'íjna ti ráacua'ani, mé pua'acié pu é'eme'ecan. Aj pu i ucáru ti í jucáara'an jetze. Ajta á'iyen huiráame í chuitireáara'an jetze. A'íj pu jín caí raxana'ave'e a'iné capu rájrupi í tzajta'an, í xiéjniu'ucare'ara'an jetze. —Yee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Jesús.

Ajta ayén tihua'utá'ixaa ti i'i rí'en naíjmi'i tíj na'a ti tí'licua'iri'i. ²⁰ Ajta ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—A'íjna ti tzajta'an airáninei, amí pu xaa raxana'ave'e í tevi. ²¹ A'uu pu huiráaye'i í tzajta'an í tevi naíjmi'i í mua'atzíira'a ti a'ij pua'a e'en, ti ajta ca'aníjra'a ratá'aca í tevi tí'ij a'ij pua'a tiú'umua'ati, tí'ij tiú'ujxana'acira'aten seij jamuan ti caí ratévi'itín, na'ari 'íita'a ayén huaújxana'acira'aten seij jamuan ti caí cína'ara'an pú'een.

'A'uu pu hui tzajta'an ajta huiráaye'i í mua'atzíira'a ti ca'aníjra'a ratá'aca í tevi ti tiu'unáhua'an na'ari ti tiu'ujé'ica na'ari ti ché'e na'a tiú'uxana'acira'aten huá'a jamuan í ti'iríi.

²²⁻²³ 'Ajta a'úu pu huiráaye'i í tzajta'an a'íjna ti ca'aníjra'a ratá'aca ti ja'ati ti ayén ti'ití'í'ijmuaire'e í ti tí'ijcha'íí seij na'arí ti ja'ati a'ij pua'a rijca, nusu ti seij huácuanamuan. Ayee pu che'atá na'a een ti pua'a ja'atí ayén a'ij pua'a tiú'ujepe'eve'en, na'ari ti pua'a ja'atí seij ánhueere'en, nusu ti pua'a ja'atí a'ij pua'a tiu'utájeeve, na'ari á'ujtzaahuate'e, ca'ín a'ín ayén rici í ti caí xí'epi'ín. Naíjmi'i tíj na'a ti ayén een, a'úu pu huiráaye'i í tzajta'an í tevi. Ayee nu hui tejá'amua'ixaate'e, a'íj pu xaa a'ín pú'een í ti ru'uráchueemuare'e í tevi í ru tzajta'a. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

'fita'a ti seij chuéjra'a japua é'eme'ecan, ti ajta rá'antzaahua í Jesús

(Mt. 15:21-28)

²⁴ Aj pu i Jesús á'uraa a'ájna já'ahua'a ti ayén téja'arájtehuuaa tijín Tiro, amájna vejli'i u Sidón. A pu já'ahua'a chi'ita a'uteájrupi, a'iné capu raxí'eve'eca'a ti ja'ati ráamua'aree ti a'uun a'utéveeca'a. Mí'ajtá'i caí, capu huatári'iristareca'a ti huateuravajtáa. ²⁵⁻²⁶ Capu xaa ne'u, a'iné seij pu ca'anacan ráamua'areeri'i. 'fita'a pu pu'een'e a'ájna ti seij chuéjra'a japua é'eme'ecan. Seij pu tévira'a pu'een'e. Ayee mú hua'atamuá'amua tijín Sirofenicia, í mej nu'u chiicate pú'een.

Ajta a'ín í 'fita'a, a'í pu tiyáujca'a, íitacan ti tiyaaru'u tzajta'an seijre'e. Aj pu i e'iré'ene a'ájna í náànajra'an. Títunutaca'a a'ájna vejli'i a'u ti a'utéveeca'a a'ájna í Jesús. Aj pu i ayén tirájhuaviiri'i ti ru'irámuarite'en í tiyaaru'u ti tzajta'an seijre'e í yaujra'an. ²⁷ Aj pu i ayén seij niuucari jín tiraata'ixaa a'ájna í Jesús, ayén tijín:

—Miche'e amuacaí tiú'ucua'ani mi tí'iríi. Capu ayén tiraavíjte'e ti hua'a'í'ipui'i í pan tí'ij chiicate huata'í'ipi'ite'en.

²⁸ Aj pu'i ayén tiu'utaniú a'ájna í 'fita'a tijín:

—Ayej xaa ne'u ti'ayajna, nevástara'a. Aru casi'i, ti pua'a me'ín tí'iríi ra'acáhua'anan ti te'ení í pan í meesa japua, ¿ni qui mecaí racua'ani í chiicate í mej meesa jete e'irá'uu? —Yee pu tiu'utaxájtaca'a a'ájna í 'fita'a.

²⁹ Aj pu i ayén tiraata'ixaa a'ájna í Jesús tijín:

—Ayej xaa ne'u tiraavíjte'e patíj peri tiraataxájtaca'a. Patá'aj á'ura'ani. Pu'uri huirájraa í tiyaaru'u ti tzajta'an seijre'eca'a muá'ayauj.

³⁰ Aj pu i á'uraa a'íjna í 'íita'a. T'í'ij jí a'ará'a í ruche. T'í'ij a'í'n raasej a'íjna í ruyauj, ti án a'ujcá'a utaatzi japua. Aj pu i a'í'n 'íita'a ráamua'areeri'i ti ari huirájraa í tiyaaru'u ti tzajta'an seijre'eca'a.

Jesús pu seij tiú'uhuaa ti caí huiteájnamua, ti ajta caí té'anri'ire

³¹ Ajtahua'a pu huirájraa a'íjna í Jesús a'ájna já'ahua'a Tiro. Aj pu i u a'uré'ene a'ájna já'ahua'a Sidón. A'uu pu já'ita'a a'atanéj a'ájna já'ahua'a ti ayén téja'arájtehuaa tijín Tamuáamuata'a ti Chájta'ajme. T'í'ij jí a'uun a'ará'a a'ájna jaj ti jéjmuaa, í mej miyen ratamuá'amua tijín Galilea. ³² Aj mú mi seij a'arájti ti tí'icui'i. Capu huiteájnamua a'íjna í ja'ati. Ajta capu té'anri'ire. Aj mú mí rájhuaviiri'i a'íjna í Jesús, ti ra'ajtamuári'en í ti tí'icui'i t'í'ij tiráhuaate'en. ³³ Aj pu i a'atzu a'ímuá ra'iráavi'iti a'ájna teite tzajta'a. T'í'ij jí a'í'n Jesús, í ruxité urújte'axi'i í naxaita'a í ti tí'icui'i. T'í'ij jí ajta a'í'n á chuaata'a á é'ejtzitze. Aj pu'i ra'antiméijri'i neanureáara'an jetze a'íjna jime'e í ru'íjci'e. ³⁴ T'í'ij jí júte'e á'ujneereca'a. Ajta ucayáatiraa. Aj pu'i ayén tiu'utaxájtaca'a í runiuuca jime'e tijín:

—¡Efata! —Yee pu tiu'utaxájtaca'a. (A'íjna i niuucari, ayée pu huataújmua'a tijín: “Te'antácuuna.” Ayee pu huataújmua'a a'íjna tijín: “Efata.”)

³⁵ Jíme'en pu'u ayén tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Jesús, aj pu i a'í'n huarúj í ti tí'icui'ica'a. Pu'uri xaa a'ájna huitenamuáara'a já'araa. Ajta, ari té'anri'irejca'a. Capu ché'e cá'achira'aca'a í neanureáara'an. ³⁶ Ajta Jesús raatá'ijmijri'i ti caí ja'atí huatá'ixaate'en.

Mí majta, camu miyen huaríj. A'achú ti caj ayén tihua'uta'aíte'enche'e, ayée mú che'atá caj tihua'uta'ixáate'enche'e í seica. ³⁷ Mat'íj mi temua'a a'ij te'utasej í teite. Miyen tijín:

—Rí'i pu tí'ijri'ire a'íjna í Jesús nain jime'e. A'í pu hui raayí'iti ti tihuá'uhuaate'en mej mi huite-namuáara'a muá'ara'ani, ajta mej mi te'anri'irée muá'ara'ani í mej caí té'anri'iréjme. —Yee mú tiu'utaxájtaca'a.

8

Jesús pu tihua'umí a'íime í mej muáacua vi'ira ará'axcaa

(Mt. 15:32-39)

¹ Tí'ij á'aja'a a'uun a'utéveeca'a a'ujna Galilea í Jesús, jeíhua mú teite tiújsej. Camu ti'itíj tícha'íica'a mej ráacua'ani. Tí'ij jí a'íin Jesús hua'utajé a'íime í mej jamuan á'ujujhua'ane'e.

² Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Neánxieemiste'e amíime jemi mi teite, a'iné pu'uri huaíca xica teuumé mej á'ujujhua'an nee jamuan. Camu majta ti'itíj tícha'íi í mej ráacua'ani.

³ Seica mú ímuá curé'ecijxi. A'íj pu jín ti pua'a nehua'uré'itixi'ín í ruche mecaí xi tiu'ucuá'an, camu te'utáviicua'ira í juye japua.

⁴ Mat'íj mi miyen tiraata'íhua'uri'i, tijín:

—¿A'iné tí'iri'iri pej tihua'umín ayajna a'u ti caí ja'atí'é'eche? —Ayee mú tiraata'íhua'uri'i.

⁵ Aj pu i ayén tihua'uta'íhua'uri'i tijín:

—¿A'achúni pua'améca xa'í'ipi'isin í pan?

Mat'íj mi miyen tiraata'ixaa tijín:

—Arahua'apuáca. —Yee mú tiraata'ixaa a'íime.

6 Aj pu i raata'aíjtaca'a mej a'ujrá'asen í teite á chuaata'a. Tí'ij jí raatí'ipií í pan júte'e a'íjna í Jesús. Aj pu i rí'í tiraatá'a í Dios jemi, ajta ra'antútaaraxi. A'íj pu i hua'uré'e'í'ipi'ite í mej jamuan á'ujjhua'ane'e. Majta me'ín, a'íime mú hua'uré'e'í'ipi'ite í teite. 7 Majta mú, seica huájcha'íca'a í hua'ité. Ajta pu raatáhuau í Dios jemi. Tí'ij jí hua'uta'aíj mej hua'uré'ata'are'en. 8 Naíjmi'í mú tiú'ucuaa. Majta temua'a titéju'uxai. Ajta avá'aturaa í pan ti ra'antútaaraxi. Sicíri mú jetze ra'avé'ejiste'axi a'íjna ti avá'aturaa. Aráhua'apua sicí pu te'ará'a. 9 Majta me'ín í teite í mej tiú'ucuaa, muaará'aseca'a cumu muáacua ví'ira'a.

Aj pu i a'íin Jesús hua'aré'e'itixi í teite. 10 Tí'ij jí ateájraa baarcu jetze, majta í mej jamuan á'ujjhua'ane'e. Matí'ij mi a'ucíj. A'uu mú a'ará'a a'ájna já'ahua'a ti ayén téja'arájtehuuaa tíjín Dalmanuta.

*A'í í fariseo mej tirájhuaviiri'í ti a'íin Jesús ti-hua'utaseíjrate'en í mej jín a'íj te'utaseíjra
(Mt. 16:1-4; Lc. 12:54-56)*

11 Matí'ij mi fariseo á e'iré'ene, majta á'iyen autéjhui mej tí'ira'íhua'un me'íjna í Jesús. Meraatatése mej ca'aníjra'a raatá'an ti ij a'íin auté'itzen. Meraatáhuaviiri'í ti hua'utaseíjrate'en í mej jín a'íj te'utaseíj mej nu'u mi jín ráamua'aree a'íjna ti jetzen araújca'ane a'íjna í Jesús, ti pua'a a'uun pa'uvé'emej a'íjna jemi ti júte'e é'eseíjre'e ti ij ayén huárini. 12 Aj pu i a'íin caí ché'e a'íj te'anrí'irée já'araa. Tí'ij jí ayén tiu'utaxájtaca'a tíjín:

—¿A'iné een jín ménehuavii a'ímej teitejra'a nej ti'ití hua'utaseíjrate'en í mej jín ráamua'aree a'u ti é'eme'ecan í nej jín tí'imijhuaca?

Ajta ayén tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Ayee nu xaa ne'u tejá'amua'ixaate'e mú'ejmi, canu ti'itíj amuaataseíjrate'esin.

¹³ Aj pu i huajauhuá'axi í teite. Tí'ij jí ajtahua'a ateájraa í baarcu jetze. Aj mú mi a'ucíj utavén pújme'en pújme'en.

Jíme'en hua'aniuuca í fariseo í mej jín huá'acuanamua í teite

(Mt. 16:5-12)

¹⁴ Majta me'ín í mej á'ujujhua'ane'e jamuan í Jesús, a'íi mú ya'uhua'axi mej ya'ara'í'ipín í pan mej ráacua'ani. Seij mu'u caj tiu'í'isime'e a'íjna í baarcu jetze. ¹⁵ Aj pu i ayén tíhua'uta'áij tijín:

—Xaanamuajri'i mú'een. Rí'í xu'u se'íjna jíme'e í fariseo mej rajnájchi í pan jetze tí'ij huacú'usta, seajta se'íjna jíme'e mej majta rajnájchi í mej Heródes jamuan á'ujujhua'ane'e.

¹⁶ Matí'ij mi autéjhuii mej ti'itiúrixaate'en í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. Miyen tijín:

—Yee pu a'íjna jín tiu'utaxájtaca'a a'iné catu pan tícha'íi.

¹⁷ Aj pu i ráamua'areeri'i a'ij mej ye'í tí'ixajtaca'a. Tí'ij jí ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—¿A'iné een jín siyen tí'ixa yee sejcaí pan tícha'íi? ¿Ni tzaa secaí xi yaú'itiée, ca'ín secaí xi tihuáuritieje? ¿Ni caí tí'ití a'amua jetze tásisieiri? ¹⁸ ¿Ni tzaa secaí tí'iseij, ca'ín secaí tí'inamua? ¿Ni secaí ramua'aree? ¹⁹ ¿A'achúni pua'an sicíri avá'aturaa í pan tí te'avá'aturaa

netí'ij hua'uré'e'í'ipi'i í mej anxíj vi'ira'a ará'axcaa í teite a'íjna jime'e ti anxívi ará'axcaa í pan? —Yee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Jesús.

Aj mú mi miyen tiraata'ixaa tijín:

—Tamuáamuata'a japuan hua'apua pu avá'aturaa.

²⁰ Aj pu i a'ín Jesús, ayén ajtahua'a tihua'uta'íhua'uri'i tijín:

—Ajta ¿a'achúni pua'an sicíri sété'eve'ejíste'axi se'íjna mé tí've'aa ta'aráhua'apua ti ará'axcaa netí'ij tihua'umí í mej muáacua vi'ira'a ará'axcaa?

Aj mú mi miyen titeetaniú tijín:

—Arahua'apua sicíri.

²¹ Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús tijín:

—¿Ni tzaa secaí xi yaú'itiée, mú'een?

Jesús pu tiráhuuaa seij ti arácuunica'a a'ujna u Betsaída

²² Matí'ijta mi me'uun a'ará'a a'ájna já'ahua'a chajta'a ti ayén téja'arájtehuuaa tijín Betsaída. Matí'ij mi seij je'iré'eneijte ti arácuunica'a. Aj mú mi rájhuaviiri'i a'íjna í Jesús ti ra'ajtamúári'en. ²³ Tí'ij jí a'ín Jesús rajví'i muájca'are'ara'an jetze a'íjna í ti arácun. Ya'uví'ití á pua'acié imuá a'ujna a'u ti é'echajta'a. A'í pu ru'íjci'e ra'arámeijraxi á jí'iseáara'an jetze. Ajta ra'avé'emuariej. Tí'ij jí raata'íhua'uri'i tijín:

—¿Ni hui peri mé únee?

²⁴ Aj pu i a'ín í ta'arácun, antanéerejye'icaa, ayén tijín:

—Ahuii, teteca nu seij. Ci xiee ciyej mena'a pú'een mej mú á'ujjuhua'an. —Yee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í ti arácun.

25 Ajta a'ñn Jesús, ajtahua'a pu ra'aráamuarie á ji'iseáara'an jetze í ta'arácun. Ajtahua'a pu r'íi meteúuneereca'a. Pu'uri xaa a'ájna icu huarúj. Naíjmi'i pu ti'iseíjraca'a temua'a naa. 26 Aj pu i a'ñn Jesús raata'íteca'a a'ájna ti arácuunica'a ti nu'u á'ura'ani í ruche. Ajta ayén tiraata'ixaa tijín:

—Pecaj uteáru'ipiche'en u chajta'a. Ni pecáj pajta ja'atí ixaate'e a'ájna jime'e a'ij nej timuáahuaa.

*Pedro pu raataxájtaca'a ti nu'u Jesús a'ñn pú'een í ti Dios án ya'ujyeíjtza í ipuari japua
(Mt. 16:13-20; Lc. 9:18-21)*

27 Tí'ij ayén tiuju'uríj, aj pu'i Jesús, majta í mej jamuan á'ujuhua'ane'e, a'úu mú a'ará'a a'u ti a'uchájta'ajmee, a'ájna já'ahua'a ti ayén téja'arájtehuuaa tijín Cesarea de Filipo. Juye jetze mú aujú'ucuaa. Tí'ij i ayén tihua'uta'íhua'uri'i a'íime í mej jamuan á'ujuhua'ane'e tijín:

—¿A'iquí metí'ixa í teite yee a'atani nej pírici inee?

28 Aj mú mi miyen tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Seica mú miyen ti'ixa tijín mú'ee pej pe'ñn pírici a'ájna í Juan ti huá'amua'i'ihuaca'a, majta seica miyen tijín pej a'ñn pírici í Elías. Majta seica, miyen ti'ixa tijín pej nu'u a'ñn p'j'í'irici seij í ti ti'itéjvee í Dios jemi. —Yee mú tiraata'ixaa.

29 Tí'ijta'i a'ñn ayén tihua'uta'íhua'uri'i tijín:

—Ari mú'een, ¿a'iné tejamuá'amitiejte'e a'atani nej pú'een inee?

Tí'ij jí ayén tiu'utaxájtaca'a a'ájna í Pedro, tijín:

—Mú'ee pej a'ñn p'j'í'irici a'ájna í mej miyen rata-muá'amua tijín í Círístu'u, í ti Dios án ya'ujyeíjtza

í ipuari japua. —Yee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Pedro.

Jesús pu raataxájtaca'a ti nu'u huámi'ini
(Mt. 16:21-28; Lc. 9:22-27)

³⁰ Aj pu i a'ín hua'utá'ijmáijri'i mej caí ja'atí ix-aate'e. ³¹ Tí'ij jí a'utéjche ti tihuá'umua'aten. Ayee pu tihua'utá'ixaa ti a'ín rusej, í ti ajta teáata'a jetze airáne, a'í pu nu'u jeíhua rajpuaíjtzi a'ame. Ajta ti nu'u ayén ruxe'eve'e a'ame mej caí raxí'eve'e muá'aju'un í mej Israél jetze ajtémecan, majta í mej ve'ecán jín títetateí u teyujta'a, majta a'íime í mej té'eyu'uxaca. Naíjmi'i mú nu'u caí raxí'eve'e muá'aju'un. Ajta ayén tihua'utá'ixaa mej nu'u raajé'icatan. Tí'ij nu'u huam'ín, aj pu ijtá'i huatarújsin huaíca xicaj tzajta'a. ³² Temua'a pu tihua'utá'ixaa e'ehauritiécan jime'e.

Ajta a'ín í Pedro, a'í pu ra'iráavi'iti ayée. Aj pu'i tiraatixáate'ajraa ti nu'u caí ayén tí'itaú'a'acare'en. ³³ Mí ajta a'ín Jesús, a'í pu ruhuárita'a ca'acheecajraa. Hua'useírajraa a'íime í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. Aj pu i a'ín í Pedro títé'axi. Ayen tíjín:

—Aricu. Ajtára'a ineetzi jemi, mi pej piyen tí'ixaxa'a tíj a'íjna í tiyaaru'u. Mú'ee pej caí piyen tí'imua'atze a'ij ti tí'ijxe'eve'e í Dios sino a'ij mej tí'ijxe'eve'e í teite.

³⁴ Tí'ij jí Jesús hua'utajé a'íime í mej jamuan á'ujujhua'ane'e, ajta í teite. Ayee pu tihua'utá'ixaa tíjín:

—Tí pua'a ja'atí raxí'eve'e ti ne jamuan á'uche'ecane'en, ayée pu tiú'ujxe'eve'e ti caí ché'e ayén rijca a'ij ti rusej tí'ijxe'eve'e. Mí ajta, ti

pua'a ja'atí á'uche'ecane'en ne jamuan, ayée pu tiú'ujxe'eve'e ti rajpuaíjtzi á'ara'ani ruxí'evi'ira'a jime'e. Ajta ti pua'a a'ín huámi'ini, capu a'ij í'irini.

³⁵ Ayee nu tejámuaatá'ixaate'esin. Tí pua'a ja'atí tiú'ujtesi'ire'e ti caí huámi'ini, aúche'e pu mi'ini a'íjna í ja'ati. A'ij pu á'ujisin í ruxíejniu'uca ti auj ruuri. Mí ajta, ti pua'a ja'atí huámi'ini a'íjna jime'e ti á'uche'ecane'en neetzi jamuan, na'ari a'íjna jime'e í niúucare'ara'an í Dios, a'í pu ajtahua'a huatarújsin. Ajtahua'a pu rateuni í ruxíejniu'uca ti auj ruuri.

³⁶ 'Ajta, ti pua'a ja'atí tiu'umuá'itín naíjmi'i tíj na'a ti íiyen tí'iseijre'e chaanaca japua, ¿a'iquí tiraatéva'ire a'íjna ti raamuá'iti ti pua'a a'ín yá'urieeni í ruxíejniu'uca ti auj ruuri? Capu tí'tí a'ij tiraatéva'ire, ¿ni caí? ³⁷ ¿Ni caí a'ij tí'irí'iri ti huaújnanai í ruxíejniu'uca ti ari yá'urie a'íjna jime'e í ti tí'ijcha'hica'a? Capu a'atzu a'ij tí'irí'iri, ícu.

³⁸ 'Ayee nu neajta tejá'amua'ixaate'e. A'íjna i teitejra'a, jeíhua mú auteájturaa í Dios jemi. Ayee mú e'en í Dios jemi matíj a'íjme í mej tiú'ujxana'acira'ate 'íita'a jamuan.

'Tí pua'a setí'itevi'ira'a se'íjna jime'e mej ráamua'aree í teite sej ne jamuan á'ujujhua'an, na'ari mej ráamua'aree ti a'amuaráanajche i neniucca, ti pua'a siyen tí'itevi'ira'a huá'a jemi, aj nu neajta inee i nej neajta teáata'a jetze airáne, nee nu niyen che'atá nena'a tí'itevi'ira'a na'ame mú'ejmi jemi. Netí'itevi'ira'a nu na'ame mú'ejmi jemi a'íjna xicájra'a jetze netí'ij neajtahua'a yatanéjsin íiyen chaanaca japua. Ve'ecán nu jín tí'itevéé na'ame jemin í Dios ti niyá'upua a'ájna

netí'ij yatanéjsin huá'a jamuan í mej tí'ivaire'e ta japua í Dios jemi.

9

Tí'ij Jesús seicié huataújsejrataca'a huá'a jemi í mej huaíca
(Mt. 17:1-13; Lc. 9:28-36)

¹ Ajta ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Ayej xaa ne'u ti'ayajna, ayée nu tejá'amua'ixaate'e. Seica í mej yé huaté'uu ayajna, a'íí mú caí xí cui'ini a'ajta mena'a caí amuacaí raasej tí'ij yatanéjsin í Dios tí'ij tiu'uta'ajta íiyen chaanaca japua a'íjna jime'e í rumuári'eri'ire'ara'an.

² Teuumé'eca a'achú cumu arájsevi xica, aj pu'í a'íin Jesús án a'ujnéj jírí japua. A'ímej pu a'uví'ití a'íjna í Pedro, ajta í Jacobo, ajta í seíj, a'íjna í Juan.

Ajta á'iyen seicié huaújrúu a'íjna í Jesús, á mú a'unéjne'ericá'a. ³ Tatzari pu jín seijre'eca'a a'íjna. Temua'a pu tiu'utécuainareca'a í cíxure'ara'an. Yee pu éene'e seijre'eca'a tíj seeri. Íiyen chaanaca japua capu má'a ja'atí tí raayí'ití tí cíxuri tiu'ujá'usín tí'ij ayén tí'icuáinavi'í á'ara'ani.

⁴ Majta a'ímej huasej a'íjna í Elías tí ajm'í tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan, majta me'íjna í Moisés teecan. A'í mú tí'ixajtaca'a me'íjna jamuan í Jesús.

⁵ Aj pu i a'íin Pedro, ayén tiraata'ixaa a'íjna í Jesús. Ayen tíjín:

—Maestru, xí'epí'ín pu naa tej yé huaté'uu tiyajna. Tiché'e huaícaca huátaahuaa inaamua. Seíj tí mú'etzi huáci'ití, ajta seij a'íjna í Moisés, ajta

se'ij a'íjna í Elías. —Yee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Pedro.

⁶ A'iné a'íime í mej jamuan á'ujujhua'ane'e í Jesús metiu'utátziin huápi'i. Ajta a'íin Pedro, capu a'ij rá'amitíejte'eca'a a'ij ti ye'í tiu'utaxáj. ⁷ T'í'ij jí jaitiri e'ecávi'irixi huá'a japua. Huá'a tzajta'a pu rájrupi. Aj mú mi ráanamujri'i ti ja'ati ayén tiu'utaxájtaca'a, tijín:

—A'i pu Niyauj pírici í nej rachú'eve'e. Xáanamujri'i se'íjna. —Aye pu tiu'utánamujre.

⁸ Mat'í'ij huanéereajraa nain japua, capu ché'e é'e a'atíjca'a. A'í pu'u a'utéveeca'a huá'a jamuan a'íjna í Jesús. Aj mú mi a'uc'íj.

⁹ Mat'í'ij e'iicáju'ucca, a'í pu tihua'u'íjca a'íjna jime'e mej caí ja'atí ixaate'e a'ij mej tiu'uséij, a'iné seica mú nu'u raajé'icatan a'íjna ti ajta teáata'a jetze ajtème'ecan. T'í'ij nu'u huam'íin, aj pu nu'u ijtá'i huatarújsin. Aj pu nu'u i huatári'iristari mej raataxáj.

¹⁰ A'íj mú jín, avíitzi'i jín tí'ixajtaca'a a'ij mej tiu'uséij. Aye mú tiu'urihua'uraca'a a'ij ti huataújmua'a a'íjna ti nu'u ajtahua'a nu'u huatarún í ti mí'ini. ¹¹ Aj mú mi miyen tiraata'íhua'uri'i í Jesús tijín:

—A'íime í mej té'eyu'uxaca, ¿a'iné een jín miyen tí'ixaxa'a ti amuacáí yé nu'u uvé'enejsin a'íjna í Elías?

¹² Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Ayej xaa ne'u ti'ayajna. A'íjna Elías amuacáí pu a'íin yé uvé'enejsin. A'í pu nain ti'ijéjcuare'en. Neajta inee, niché'e a'atzu tejámuaata'íhua'u. ¿A'iné té'axa í yu'uxari jetze a'íjna jime'e i nej neajta teáata'a jetze airáne? Aye pu té'axa

nej nu'u jeíhua rajpuaíjtzi na'ame. Majta nu'u na'axiéehuari'ira muá'aju'un.

¹³ Ayee nu tejá'amua'ixaate'e. Pu'uri yé uvé'ene a'íjna í Elías. Pu'uri ayén te'araúrate a'ij ti ye'í té'eyu'usi'ihuaca'a a'íjna yu'uxari jetze. Seica mú miyen a'ij pua'a ráaruuren a'ij mej ye'í tí'ijxe'eve'e. —Yee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Jesús.

Ajta á'uraa a'íime jamuan, a'íjna í Pedro, ajta í Jacobo, ajta a'íjna í Juan.

Jesús pu tiráhuuaa í pa'ari'i ti tiyaaru'u tzajta'an seijre'eca'a

(Mt. 17:14-21; Lc. 9:37-43)

¹⁴ Mat'íij u e'iré'ene a'u mé é'ajj é'ene'e í seica í mej Jesús jamuan á'ujjhuua'ane'e, mat'íij mi hua'usej mej jeíhua e'etiújseire'eca'a í teite huá'a jamuan me'íjna í seica. A'íime mú majta huasej í mej té'eyu'uxaca teyujta'a. A'í mú miyen tiú'urihua'uraca'a. Majta mú t'n níniu'ucacuca'a.

¹⁵ Majta me'ín í teite, mat'íij raasej a'íjna í Jesús, jeíhua mú huataújtemua'ave. Mat'íij mi a'uruáachejraa jemin mej mi raatateújte'en. ¹⁶ T'íij jí a'ín ayén tihua'uta'íhua'uri'i tijín:

—¿Ti'itájni jín setiú'urihua'u?

¹⁷ Aj pu i sej ti a'utéveeca'a huá'a tzajta'a, a'í pu ayén tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Maestru, yee nu ravé'evi'iti í niyauj, tiyaaru'u ti tzajta'an seijre'e. A'íjna í tiyaaru'u, a'í pu caí ratá'aca ti huatániuni. ¹⁸ A'iné ja'anáj ti na'a ti a'ín tiyaaru'u rájviivi'i, ajta á ya'arájrieesin á chuaata'a. Ajta jeíhua áijjaamixcue'ire'e á'aye'í a'íjna í pa'ari'i. Ajta ancuré'ujci'imee í rutamej jime'e. Ajta huatéciyaaxari nain japua í ru

tzajta'a. Nu'uri hua'utáhuaviiri'i í mej mú'eetzi jamuan á'ujujhua'an mej raatamuárite'en me'íjna í tiyaaru'u. Mí majta me'ín, camu raayí'itihua'a muá'araa. —Yee pu tiraata'ixaa a'íjna í ja'ati.

19 Aj pu'i ayén tiu'utaniú a'íjna í Jesús, tijín:

—¿Ni tzaa secaí raayí'iti mú'een? ¿Ni secaí xíi té'atzaahuate'e? ¿A'achúni pua'an nine'ira'a ruxe'eve'e nej a'amua jime'e huáviicua'ire'en sej si huaruitiejte'en? —Yee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Jesús.

Aj pu i ayén tíhua'uta'ájte tijín:

—Mé se'evé'evi'itichi mi pa'ari'i.

20 Aj mú mi áa ye'evé'evi'iti. Ajta a'ín í tiyaaru'u ti tzajta'an seijre'eca'a í pa'ari'i, tí'ij a'ín huasej í Jesús, a'í pu raatéca'atzixi í pa'ari'i. Aj pu i aitáve á chuaata'a. Tí'ij jí pí tavaíjtzixí, áijjaamixcue'ire'e.

21 Aj pu i Jesús ayén tiraata'íhua'uri'i a'íjna í táàtajra'an í pa'ari'i tijín:

—¿A'achúni ari á'atee ti ayén tí'iruure?

Ajta a'ín táàtajra'an, ayén tiu'utaniú tijín:

—Tíj na'a ti pá'ari'istaca'a. 22 Ajta a'íjna í tiyaaru'u ti tzajta'an seijre'eca'a, jeíhua pu hui án yá'ujípuaa taij tzajta'a, ajta á jaata'a tí'ij raajé'ica. Tí pua'a peraayí'itihua'an pej tiráahuaate'en, tá'ancu'uvajxi'i, pajta taatévaire'en. —Yee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna táàtajra'an.

23 Aj pu i Jesús ayén tiraata'ixaa tijín:

—Naíjmi'i pu tí'iri'iri jemin í ti té'atzaahuate'e.

24 Aj pu i a'ín táàtajra'an í pa'ari'i ayén tí'ihuaújyeineca'a tijín:

—Neté'atzaahuate'e inee. Naatévaire'e neatá'aj jaítze'e té'antzaahuate'en. —Yee pu tiu'utaxájtaca'a.

25 Aj mú mi ajteáxiireca'a jeíhua í teite meru-aachijmé'e. Tí'ij a'ín Jesús hua'useíj, aj pu'í ra'ajté'axi í tiyaaru'u ti pa'ari'i tzajta'a seijre'eca'a. Ayen tijín:

—Mú'ee tiyaaru'u, pej caí huíteájnamua, pej caí atániuuve, ayée nu tí'imua'ajte'e, pej raatátuaani mi pa'ari'i. Pecaj ché'e tzajta'an uteáru'ípiche'en.

26 Aj pu i huajíjhuaca'a a'íjna í tiyaaru'u. Temua'a pu tiraatéca'atzijxi a'íjna í pa'ari'i ca'anín jime'e. Aj pu'í huirájraa í tzajta'an. Ajta a'ín í pa'ari'i, áa pu'u auca'ití'já'araa. Xiee ti cuj huamí'i. A'íj mú jín miyen tí'imua'atzejca'a í teite ti nu'u huamí'i. 27 Mí ajtá'i caí capu. Jesús pu ra'ajví'i muájca'are'ara'an jetze. Aj pu'í ra'ajjáj. Tí'ij jí huatéechaxi a'íjna í pa'ari'i. Aj mú mi a'ucíjxi naíjmi'i.

28 Tí'ij jí Jesús chi'ita uteájrupi, majta í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. Matí'ij mi avítzi jín tira'íhua'uri'i a'íjna í Jesús, miyen tijín:

—¿A'iné een jín tecaí raayí'itihua'a ta'araa tej tiyen tiraatamuárite'en a'íjna í tiyaaru'u ti tzajta'an seijre'eca'a?

29 Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Se'ej raatamuárite'en se'íjna tiyaaru'ujra'a, ayée pu tiú'ujxe'eve'e sej raatéjhuauni í Dios jemi, seajta rú'itzi'íve'e.

*Jesús pu ajtahua'a raataxájtaca'a ti nu'u huámi'ini
(Mt. 17:22-23; Lc. 9:43-45)*

30-31 Matí'ij mi a'ucíj. A'uu mú a'ará'a a'ájna já'ahua'a u Galilea. Ajta a'ín í Jesús, a'í pu tihua'amua'atehua'a avítzi jime'e í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. Ayee pu a'íjna jín huaríj a'iné capu raxí'eve'eca'a mej ráamua'aree í teite a'u ti

a'ij jee'in. Ayee pu tihua'a'ixaate'eca'a ti nu'u ja'atí jime'en tiu'utátuiire'esin a'ijna ti ajta teáata'a jetze airáane a'ime jemi í teteca. Aj mú nu'u mi raajé'icatan. Aru huaíca xica jetze pu huatarújsin, ruuri pu nu'u ajtahua'a a'ame.

³² Majta me'ín í mej jamuan á'ujujhua'ane'en, camu yaú'itiéee muá'araa a'ij ti tihua'a'ixaate'eca'a. Majta tí'itziine'eca'a. Camu á'ujca'anejca'a mej raatáhuavii ti hua'utá'ixaate'en temua'a naa e'ehauritiéecan jime'e. Mat'íj mi a'ucíj.

*Jime'en í ja'ati ti nu'u jaítze'e ruxe'eve'e í Dios jemi
(Mt. 18:1-5; Lc. 9:46-48)*

³³ A'uu mú a'ará'a já'ahua'a chajta'a ti ayén téja'arájtehuaa tijín Capernaúm. Mat'íj mi chí'ita a'uteájrupi. Aj pu i Jesús ayén tihua'uta'íhua'uri'i tijín:

—¿Tí'itájni a'ij setiú'urihua'uraca'a a'ájna juye jetze?

³⁴ Camu huataniú, a'iné metí'itevi'lira'aca'a a'ijna jime'e mej tiú'urihua'uraca'a me'ijna jime'e tijín a'atani jaítze'e ruxe'eve'e a'ame. ³⁵ Aj pu i a'ujyeíjxi a'ijna í Jesús. Tí'ij jí hua'utajé í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase. Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Tí pua'a ja'atí ayén tira'aráanajche ti a'ín pu'éene'en ti jaítze'e ve'ecán jín tí'itéveeca'a, a'í pu ruxe'eve'e ti a'ín pu'éene'en ti jaítze'e cílieene'ecan jín tí'itéveeca'a. Ruxe'eve'e ti hua'utévaire'en naíjmi'ica í teite.

³⁶ Aj pu i pa'ari'i aj auví'iti. A já'ita'a ya'utára a'u mej e'eré'etei í seica. Aj pu i ra'avé'evii í mu'úutze'en. Tí'ij jí ayén tihua'utá'ixaa tijín:

³⁷—Ayee pu tí'een, ja'atí ti na'a ti pa'ari'i jamuan huayeíjxi'in, ajta ráacha'iin neetzi jetze me'ecan sej í pa'ari'i tíj a'íjna, a'íjna tévira'a ajta pu necha'ij ineetzi. Ajta a'íin í tévira'a, capu ineetzi na'a ancuré'evi'iti sino ajta pu ra'ancuré'evi'iti í Dios, í ti neja'uta'íteca'a nej yé tanén.

Jíme'en a'íjna ti caí ta jemin niuu, a'í pu nu'u ajta téjmi jetze ajtémecan

(Lc. 9:49-50; Mt. 10:42)

³⁸ Ajta a'íjna í Juan, a'í pu ayén tiraata'ixaa a'íjna í Jesús tijín:

—Maeestru, sej tu huaseíj ti huá'amuarite'eca'a aniúucajtze'en jíme'e í tiyaaru'u í mej huá'a tzajta'a sejre'eca'a í teite. A'iné capu á'uche'ecane'e ta jamuan, a'íj tu jín raatá'ijmíjri'i ti caí ayén rijca. —Yee pu tiraata'ixaa a'íjna í Juan.

³⁹ Aj pu i a'íin Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Caxu siyen tí'ira'ijmíjra. Tí pua'a ja'atí ayén rijca í mej jín a'ij tira'utaseíjra, a'íjna í ja'ati pu xaa á'uche'ecane'e a'ame ne jamuan. Ajta a'íin, capu ja'anáj a'ij pua'a ti'inexáata a'ame. ⁴⁰ Tí pua'a a'íjna í ja'ati caí ta jemi niuu, a'í pu xaa tavaire'e itejmi. ⁴¹ Ayee nu xaa ne'u tejá'amua'ixaate'e, ja'atí ti na'a, ti pua'a a'íin cíj caj tejamuaatá'an í jaj sej huayé'en a'íjna jíme'e sej ne jamuan á'ujujhua'an, Dios pu xaa tiraatanájchite'esin a'íjna í ja'ati.

Jíme'en í ti caj a'ñ japua cájveti ti pua'a auté'itzen í Dios jemi

(Mt. 18:6-9; Lc. 17:1-2)

⁴² Ajta ayén tijín:

—Na'ari pua'a ja'atí ti na'a, ti pua'a a'ñn í ja'ati a'ij pua'a tiru'utériira í pa'ari'i ti cáleen, ti ajta ná'atzaahuat'e ineetzi t'ij a'ijna, jé'ecan pu pua'ijtzi tíchesin a'ijna í ja'ati japua. Capu ayén tirajpua'ijtzi á'ame'enche'e a'ijna í ja'ati ti pua'a amuacáí mú ra'acávi'ire'en í tetej se'uníjra'a ti ve'éé, majta á'iyen ra'ateájríeeni á jaata'a.

⁴³ 'Matí'ij auteáturan í Dios jemi, seica mú miyen ru jetze te'ujpuá'ajte'e. Ayee nu tí'imua'ixaate'e, ti pua'a piyen jetzen tiru'ujpuá'ajte'en í amuájca'a pe'ijna jime'e í pej jín auteájturaa í Dios jemi, ayée pej huárini. Para'antiveijche í amuájca'a, pej pi seij pana'a jín a'uteáturan í amuájca'a a'ájna ti é'eseijre'e í Dios, a'ájna pej e'erúuri pua'amé jemin. Na'ari pecáj piyen huárini, hua'apuaca pej jín a'uteáruti í á'amujca'a a'ájna já'ahua'a a'u pej antipué'ari, a'u ti cáí é'erí'iri ti ra'ujé'ica í taij. ⁴⁴ A'uu mej cáí é'ecui'ini í chu'inute í mej muaatéci'imee muá'aju'un. Capu ajta ja'anáj á'amí'ini í taij.

⁴⁵⁻⁴⁶ 'Na'ari ti pua'a piyen mua'a jetze tiru'ujpuá'ajte'en pe'ijna jime'e í muá'íica í pej auteájturaa í Dios jemi, a'ñ pu ajta muaatéva'ire pej ra'ataveijche pemíjna muá'íica. Jé'ecan pu muaatéva'ire pej mú'ee a'uteáturan seij jime'e í a'íica a'ájna ti é'eseijre'e í Dios. Na'ari ti pua'a pecáj piyen huárini, amée pepu'u a'umé a'u ti Dios áa muajá'ujisin a'u ti á'ataa. Capu timuaatéva'ire pej hua'apuaca jín á'ume'en a'ujna a'u ti cáí ja'anáj é'erí'iri pej ra'ujé'ica í taij, a'ájna a'u mej cáí ja'anáj

é'ecui'ini í chu'inute í mej muaatéci'imee. Capu ajta ja'anáj á'amí'ini í taij.

47-48 'Na'ari ti pua'a mú'ee á jetze paru'ujpuá'ajte'en mua'a jí'i pe'íjna jime'e í pej jín auteájturaa í Dios jemi, aítátichi. Jé'ecan pu timuaatéva'ire pej pi piyen a'uteárute seij jime'e mua'a jí'i a'ájna chajta'a a'u ti te'ájta í Dios. Mí ajta, capu ti'ítí a'ij timuaatéva'ire pej hua'apuaca áj'isijmé'e pe'uun a'uteárute ti pua'a piyen éene'en a'íi pu muajá'ujisin a'ujna ti á'ataa, a'u mej caí ja'anáj é'ecui'ini í chu'inute mej muaatéci'imee, ajta capu ja'anáj á'amí'ini í taij.

49 'Ayee nu tejá'amua'ixaate'e. Naími'i xu rapuaíjtzi xá'aju'un, mú'een, mi sej ne jamuan á'ujuhua'an sej si siyen titeateaturan temua'a naa í ru tzajta'a. 50 Ayee pu tí'ivaire'e a'íjna í unaj ti ti'ítí tícacaren. Mí ajta, ti pua'a huateáru'una a'íjna í unaj tí'ij rajxí'ini í ta'ancacá, a'iné auj tí'iri'iri tí'ij ajtahua'a ancacáa á'ara'ani. Capu ché'e a'ij tí'iri'iri. A'íjna i niuucari i nej já'amua'ixaate'e, ayée pu che'atá tí'ivaire'e mú'ejmi tzajta'a tíj í unaj. Ché'e a'íin amujcacaren a'amua tzajta'a ti ij rí'i amuáaruuren. Rí'i xu'u tité'ujmuajte í ru tzajta'a. Rí'i xu'u seajta e'ehuaújmu'araa rujímua'a sena'a.

10

Jíme'en í mej huataújtuaa í mej naími'i á'ujuhua'ane'e

(Mt. 19:1-12; Lc. 16:18)

¹ Jesús pu huirájraa a'ujna u Capernaúm. Tí'ij jí a'uun a'aráa a'ájna já'ahua'a Jerusalén. Ayuu pu pújme'en á'uche'ecane'e a'u ti í játe'ana ayée

huataújmua'a tijín í Jordán. Majtahua'a mú tiújsei
 í teite a'u ti a'utéveeca'a í Jesús. Ajta a'í pu á'iye
 a'utéjche ti tihuá'umua'aten a'ij ti ari tí'ijri'irejca'a.
² Aj mú mi seica e'iré'ene. Fariseo mú pírici
 a'íime. A'í mú tí'itese'eca'a mej miyen ca'aníjra'a
 tiraatá'an ti ij auté'itzen a'íjna í Jesús. A'íj mú
 jín miyen tiraata'íhua'uri'i ti pua'a nu'u a'íin ayén
 tí'itá'aca ti ja'ati mé rúurieni í ru'íj. ³ Aj pu i ayén
 tihua'utá'ixaa tijín:

—¿Tí'itáani amuaata'aíj a'íjna í Moisés teecan?

⁴ Aj mú mi miyen tiraata'ixaa tijín:

—A'í pu hui Moisés tiu'utá'a ti cuapée raat-
 apíjte'en í ti jín ja'atí mé rúurieni í ru'íj. —Yee mú
 tiu'utaxájtaca'a.

⁵ Tí'ij jí Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—A'ij xu pua'a tirájteu í ru tzajta'a. Moisés
 pu tiu'utá'a ti ja'ati mé rúurieni í ru'íj. A'í pu
 xaa ayén cuapée tiraatapíjte'en aru capu ayén
 tiraatá'a ruxí'evi'ira'a jime'e. A'ii pu'u een jín ayén
 huaríj a'íjna a'iné ayée xu tí'ijxe'eve'eca'a sena'a
 rujíimua'a.

⁶ 'Mí ajta, tí'ij Dios raatétaahuaca'a í chaanaca
 te japuan yen seijre'e, “a'í pu nu'u a'íime
 huátaahuaca'a í teáata'a jamuan í 'íita'a.” ⁷ “A'íj
 pu jín a'íin teáata'a mé huauhuá'axijsin í
 ruvaújsimua'a. Ru'íj pu nu'u jamuan a'utevéé
 a'ame. ⁸ Matí'ij mi miyen éene'e muá'aju'un í mej
 hua'apua, cumu seíj pu'u í tevi.” Camu ché'e
 hua'apua, sino seíj pu'u.

⁹ 'Ayee nu tejá'amua'ixaate'e. Dios pu ayén
 tiraataxájtaca'a ti seíj na'a í tevi. A'íj pu jín, capu
 ayén tiraavíjte'e sej siyen mé tihuaúuhua'anan

í ru'íjta'amua'a, cuapée sehua'utapíite'en í rucína'astemua'a. —Yee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Jesús.

Tí'ij jí á'uraa, majta í mej jamuan á'ujjhuane'e. ¹⁰ Matí'ijtáhua'a mi chí'ita a'a'uteájrupi, majtáhua'a mú miyen tiraata'íhua'uri'i a'íjna jime'e í cuapée ti jín ja'atí ru'íj mé úurieeni. ¹¹ Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Tí pua'a ja'atí ru'íj mé úurieeni, a'í pu tí'ijxana'acira'a ti pua'a á'iyen seij te'encuré'evi'iti í 'íita'a. A'íj pu jín auteáturaasin jemin í ru'íj í ti mé rúujisin. ¹² Na'ari ti pua'a 'íita'a rucín mé úurieeni, a'í pu ajta tí'ijxana'acira'a ti pua'a ajta á'iyen seij antéenaxca í teáata'a. A'í pu ajta auteáturaasin jemin í rucín í ti mé rúujisin.

Jesús pu r'íi hua'uteájtuaa í tí'iríi
(Mt. 19:13-15; Lc. 18:15-17)

¹³ Matí'ij mi tí'iríi ayauví'itíche í Jesús tí'ij hua'ajtamuári'en. Aj mú mi me'ín í mej Jesús jamuan á'ujjhuane'e, a'í mú hua'utá'ijmíijri'i í tí'iríi mej nu'u caí huaja'uvé'evi'itíjcare'en.

¹⁴ Tí'ij Jesús hua'usej a'ij mej ye'í rijcaa, a'í pu huataniú'ucaca'a. Tí'ij jí ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Miche'e yéj huave'eré'eneijte'en mi tí'iríi ineetzi jemi. Matíj mena'a pua'amé í mej á'ujca'ane ti Dios tíhua'uta'aíjte'en, naíjmi'i mú miyen e'en matíj i tí'iríi. A'íj nu jín niyen tejá'amua'íxaate'e. Caxu huá'ijmíijra. ¹⁵ Ayej xaa ne'u ti'ayajna. Naa pu hua'ase mi tí'iríi ti tíhua'uta'aíjte'en í Dios. Tí pua'a ja'atí raxí'eve'e ti a'uteárute a'ujna a'u ti Dios te'áijta, ayée pu tiú'ujxe'eve'e ti ayén che'atá na'a

tí'iraxe'eve'e ti tiraata'aíjte'en í Dios tíj seij pa'arí'i, mi ti yee seijre'e. Na'ari caí, capu ja'anáj a'uteáruti a'ujna a'íjna í ja'ati.

¹⁶ Aj pu i a'íjn Jesús hua'ancuré'evi'iti í tí'iríi. Seexu'ijmé'en pu ancaújtisteajxi í ru jetze. Ajta hua'avé'emuari'exi, aj pu'i raatéjhuau í Dios jemi tí'ij a'íjn huá'ucha'íjn. Tí'ij jí á'uraa a'íjna í Jesús.

Temuaij ti chíjteaani pu tiu'utaxájtaca'a jamuan í Jesús

(Mt. 19:16-30; Lc. 18:18-30)

¹⁷ Tí'ij Jesús ari huiiramé'eca, seij pu ave'eré'ene, temua'a tí'éechijra'a. Aj pu i tí'tunutaca'a vejli'ipuan í Jesús. Tí'ij jí ayén tiraata'íhua'uri'i tíjín:

—Maestru, nee nu ramua'aree pej rí'i tí'itevij. ¿Tí'itájni a'ij tiú'ujxe'eve'e ti ayén tináaci'iti nej ruuri ná'ara'ani í Dios jemi tíj na'a rusén jime'e matí'ij a'itácíine á chuaata'a í mej meri huácuii?

¹⁸ Aj pu i Jesús ayén tiraata'ixaa tíjín:

—¿A'iné een jín piyen tí'inexa yee nej rí'i tí'itevij? Seij pu'u seijre'e ti rí'i tí'itevij. A'ii pu a'íjn pú'een í Dios. ¹⁹ Mú'ee pej peri rú'umua'aree a'ij ti tiu'uta'aíjtaca'a í Dios. Ayeer pej éene'en: “Pecaj tí'ixana'acire'e.” Ajtahua'a seij, ayén tíjín: “Pecaj tí'itecui'ica.” Ajtahua'a a'ijna ti ayén tíjín: “Pecaj tí'inahua'aj.” Ajta seij ti ayén tíjín: “Pecaj ja'atí hua'ítzi jín ti'ixáate'e.” Ajta ayén tíjín: “Pecaj ja'atí tzejrajmua'a.” Ajta ayén tíjín: “Perá'atzaahuat'e'en a'atáàta, pajta a'anáàna.” A'ii pu a'íjn pú'een í ti raata'aíjtaca'a í Dios.

²⁰ Aj pu a'íjn ja'atí ayén tiraata'ixaa tíjín:

—Maeestru, jíme'en í pej pauchén raataxájtaca'a, nain nu jín té'aste í niuucari netíj nena'a tiu'uvé'ese.

²¹ Tí'ij raaseíj, rí'í pu te'utaújmu'a í ru tzajta'a a'íjna í Jesús. Aj pu i ayén tiraata'ixaa tíjín:

—Tí'ití pu auj muá'aturaate'e pej caí xí jín te'ará'aste. Aricu. Nain tiu'utuáa í pej tí'ijcha'í. Patá'aj hua'uré'e'a'ate'en í tumín í mej caí a'ij tí'ijviicua'i. Tí pua'a piyen huárini, jeíhua pej ra'ancuré'asin a'ujna já'ahua'a u ta japua. Chíjteaani pej pu'éene'e pua'amé a'ujna tí é'eseijre'e í Dios. Ajta patá'aj mú a'arájra'ani pej pi neetzi jamuan á'uche'ecane'en.

²² Tí'ij ráanamujri'i a'íjna í niuucari, tí'ij i utéevatzí í tzajta'an. Huataújxieemiste a'iné jeíhua pu tí'ijcha'íica'a. Tí'ij jí á'uraa a'íjna í ja'ati.

²³ Aj pu i Jesús ruhuárita'a a'anéereajraa. Ajta ayén tihua'utá'ixaa í mej jamuan á'ujujhua'ane'e tíjín:

—Temua'a pu tihua'amuári'eriste'e mej a'uteárute a'ujna tí é'eseijre'e í Dios í chíjteaani. —Yee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Jesús.

²⁴ Aj pu i utéevatzí í huá'a tzajta'a a'íime í mej jamuan á'ujujhua'ane'e a'íjna jíme'e a'ij tí tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Jesús. Ajtahua'a ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Niyaujmua'a, temua'a pu tihua'amuári'eriste'e í mej jeíhua tí'ijcha'í. Jeíhua pu huá'a jetze ruxe'eve'e í mej caj tí'ijcha'í. A'íj pu jín muári'eri mej me'aun a'uteárute a'ujna tí é'eseijre'e í Dios. ²⁵ Capu xaa ne'u ayén tí'imuari'eri tí amujra'ani cameeyu'u tí'ití p'íise'e

jetze, tǝj ti pua'a chǝjteaani tiu'utése'en ti ruseǝj a'uteárute a'ájna ti é'eseijre'e í Dios.

²⁶ Matǝí'ij ráanamujri'i, jé'ecan mú a'ij tira'utánamujri'i. Aj mú mi ti'itiúrihua'uri'i rujǝmua'a. Mǝyen tǝjǝn:

—Tǝ pua'a ayén ti'ayajna, ¿a'ii tá'uj na'a tí'iri'iri ti ja'atǝ a'uun a'uteáturan í Dios jemi? —Yee mú tiu'utaxájtaca'a.

²⁷ Ajtahu'a'a Jesús hua'useǝj. Ayen tihua'utá'ixaa tǝjǝn:

—A'ǝime jemi í teteca, capu xaa a'ij tí'iri'iri. Mǝ ajta, a'ǝ pu raayǝ'iti í Dios. Nain jime'e pu jemin tí'iri'iri.

²⁸ Aj pu i a'ǝn Pedro a'utéjche ti raatá'ixaate'en. Ayen tǝjǝn:

—ǝTavástará'a, me'ecui xaa!, nain tu teri tejá'urie í tej tí'ijcha'ǝca'a tej ti á'ujujhua'ane'en á'a jamuan. —Yee pu tiu'utaxájtaca'a a'ájna í Pedro.

²⁹⁻³⁰ Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tǝjǝn:

—Ayej xaa ne'u ti'ayajna. Ayee nu tejá'amua'ixaate'e, ti pua'a ja'atǝ ti'itǝj já'urieeni ineetzi jemi, na'ari jemin í niuucari ti jǝn huaujjéjcuare'en í Dios jemi, ti'itǝ ti na'a ti yá'urieeni, a'ǝ pu che'atá na'a ancuré'asin tǝ'ij auj ruuri íiyen chaanaca japua. Tǝ pua'a seǝj na'a í ti yá'urie, ayée pu che'atá na'a ra'ancuré'asin a'achú cumu anxǝte ti'itǝ ti a'ij, ti pua'a chi'ij, na'ari ruja'atzimuá na'ari rucu'utzimuá na'ari rujúutzimua'a. Ajta ayén hua'ancuré'evi'iti í ruteítestemua'a, a'ǝime rutáàta na'ari runáàna nusu ru'ǝj, na'ari ruyaujmua'a. Ajta pu ra'ancuré'asin í chuej mej japuan vaujse í teite. Nain pu te'ancuré'asin. Ajta rajpuaǝjtzi a'ame.

Aru capu amín a'ij. Tí'ij a'ín a'uteároute a'ujna Dios ti é'esejre'e, Dios pu raatá'asin ti ruuri á'ara'ani jemin tíj na'a rusén jime'e.

³¹ Ajta ayén ti jíme'en yee:

—Memu'íí í mej vivejme'en jín títetateí íjii, a'íí mú cǎlieene'en jín títetaté'e muá'aju'un. Majta mu'íití í mej cǎlieene'en jín títetateí íjii, a'íí mú vivejme'en jín títetaté'e muá'aju'un. Ayej xaa ne'u té'eme. —Aye pu tihua'utá'ixaa.

*Jesús pu ajtahua'a raataxájtaca'a ti nu'u huámi'ini
(Mt. 20:17-19; Lc. 18:31-34)*

³² Tí'ij jí á'uraa í Jesús, majta í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e. An mú a'ucí já'ahua'a Jerusalén. Ajta a'ín í Jesús, a'íí pu amuacá huame'ecaa. Jeíhua mú rutemua'ave'eca í seica. Majta tí'itziííne'eca'a í mej huá'a cujta'a huajú'ucaa.

Tí'ij jí ajtahua'a Jesús hua'utajé rujímua'a. Aj pu i a'utéjche ti tihua'utá'ixaate'en a'ij ti tí'itíj raru-uren. ³³ Aye pu tihua'utá'ixaa tíjín:

—Casi'i, xáanamujri'i mú'een. Tu'uri á'uju'un a'ánna Jerusalén. Sej pu tiu'utátuiire'esin í nejíme'e, i nej neajta teáata'a jetze airáne a'ímej jemi í mej tíhua'u'ájte'e teyujta'a, ajta a'ímej jemi í mej té'eyu'uxaca. A'í mú tiu'utá'asin mej neejé'ica. Aj mú mi me'ín tiu'utátuiire'esin a'ímej jemi í mej sej chuéjra'a japua é'eme'ecan.

³⁴ Matí'ij mi na'axieehuásti'ira muá'aju'un, majta naatévajxi'isin. Majta naatetzí'ijmua'axi'isin í ne jetze. Majta neejé'icatan. Netí'ij hui huámi'ini, huaíca xicaj tzajta'a nu neajtahua'a á a'itaméj huá'a tzajta'a í mí'ichite.

A'í mú raatéjhuau a'ij mej tí'ijxe'eve'e a'íjna í Jacobo, ajta a'íjna í Juan

(Mt. 20:20-28)

³⁵ Aj mú mi ajteáxiireca'a Jesús jemi a'íjna í Jacobo, ajta a'íjna í Juan. A'ii mú me'ín pú'een yaújmua'ame'en a'íjna í Zebedeo. Matí'ij mi miyen tiraata'ixaa tijín:

—Maestru, ayée tu tí'ijxe'eve'e pej piyen huárini a'ij tej ye'í timuaatáhuaviira. —Yee mú tiu'utaxájtaca'a.

³⁶ Aj pu i Jesús ayén tihua'uta'íhua'uri'i tijín:

—¿A'iné setí'ijxe'eve'e nej niyen huárini mú'ejmi jime'e? —Yee pu tiu'utaxájtaca'a.

³⁷ Aj mú mi miyen tiraata'ixaa tijín:

—Ahuii, ayée tu tí'ijxe'eve'e a'íjna xicájra'a jetze patí'ij yatanéjsin pej titaata'aíjte'en íiyen chaanaca japua. Patá'aj taatá'an tej uhuará'asixi'ín se'ij a'ari'irínta'a, ajta se'ij á'utata'a. —Yee mú tiu'utaxájtaca'a.

³⁸ Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Mú'een, caxu ramua'aree a'ij sei ti'itíj éene'e huauhuau. ¿Ni siyen rá'aviicua'i sej rajpuaíjtzi xá'ara'ani netíj inee tirajpuaíjtzi na'ame? ¿Na'ari secaí rá'aviicua'i í teite mej a'ij pua'a amuáaruuren mú'ejmi matíj majta a'ij pua'a tí'ineruure ineetzi? —Yee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í í Jesus.

³⁹ Aj mú mi miyen tijín:

—Néti'ijta ne'u, ayée tu tirá'aviicua'iran.

Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Ayej xaa ne'u ti'ayajna. Mú'een xu rajpuaíjtzi xá'aju'un netíj tirajpuaíjtzi na'ame inee. Ajta, mú'ejmi, aítze'e mú a'ij pua'a amuáaruuren

mat'ij a'ij pua'a tí'ineruuren ineetzi. ⁴⁰ Mí ajta, canu ne'íjna jín antínmua'aree nej amuaatá'an sej uhuará'asixi'in sej nejri'irínta'a, ajta se'ij ne'úutata'a. A'ímej pu'u ci'iti í mej ayén huaújxi'epi'intari'ira'a.

⁴¹ Mat'íj mi ráamua'areeri'i í seica í mej tamuáamuata'a mej ará'ase a'ij mej ye'í tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Jacobo, ajta a'íjna í Juan. Aj mú mi tiníniu'ucacuca'a a'ímej jemi í mej hua'apua.

⁴² Aj pu i Jesús hua'utajé naíjmi'ica. Ayeé pu tihua'utá'ixaa tíjín:

—Xu'uri ramua'aree, mú'een, a'ij mej ye'í rici í mej tí'ita'aijte'e nain chuéjra'a japua. Ca'anín mú jín tihua'u'aijte'e í teite. A'íme í mej vivéjme jín títetateí, a'í mú hua'u'aijte'e a'ij mej ye'í huárini í seica.

⁴³ 'Mí ajta, capu ayén té'eme mú'ejmi jemi. Tí pua'a ja'atí raxí'eve'e ti ve'ecán jín tí'itevéé á'ara'ani, ayéé pu tiú'ujxe'eve'e ti a'íjn ciliéene'e jín tí'itevéé á'ara'ani. ⁴⁴ Ajta ti pua'a ja'atí raxí'eve'e ti a'íjn pu'éene'en í ti jaítze'e ruxe'eve'e, ayéé pu tiú'ujxe'eve'e ti a'íjn hua'utévaire'en naíjmi'ica í seica.

⁴⁵ Ayej che'atá na'a tí'een ineetzi jemi, inee i nej neajta teáata'a jetze airáne. Canu ne'íjna jín yé uvé'ene mej mi naatévaire'en ineetzi, sino neatá'aj hua'utévaire'en mu'iicáca í teite. Ayeé nu xaa een jín yé uvé'ene nexí'evi'ira'a jime'e neatá'aj huá'a japua huániuuni, ne'a'ijna jime'e nej huámi'ini huá'a jetze me'ecan. Netiraatanájchite'en í Dios í ti jín a'íjn huá'ajijve'e í mej jín á'apua'aren í teite.

*Jesús pu tiráahuaa a'íjna í Bartimeo ti arácuunica'a
(Mt. 20:29-34; Lc. 18:35-43)*

⁴⁶ Mat'íj mi me'uun a'ará'a a'ájna já'ahua'a ti ayén téja'arájtehuaa tijín Jericó. Mat'íj mi huiráaci me'újna. Pu'uri huiiramé'eca a'íjna í Jesús, majta me'ín í mej jamuan á'ujujhua'ane'e, majta mu'iití í teite. A'uu pu se'j je'itécatii vejli'i juye jetze. Ayee pu ántehuaaca'a tijín Bartimeo. Yaujra'an pu pú'eene'en a'íjna í Timeo. Ajta arácuunica'a a'íjna í Bartimeo. A'íj pu va'iri'ira huá'ahuaviiraca'a.

⁴⁷ T'íj i huá'unamuajri'i mej á vejli'i e'evé'uju'uca'a. Jíme'en pu'u huá'unamuajri'i, t'íj jí a'ín ta'arácun a'utéjche ti huajíjhua. Ayen tijín:

—Jesús, mi pej í'ihuaacixa'ara'an a'íjna í taj-tuhuan teecan í David, ná'ancu'uvajxi'i ineetzi.
—Ayee pu tiraatajé.

⁴⁸ Majta me'ín í teite, temua'a mú tira'ajteá'ajxi. Meraatá'ijmijri'i t'íj caí ayén tí'ijíjhua. Ajta a'ín, jaítze'e pu ca'anín jín huajíjhuaca'a, ayén tijín:

—Mí pej í'ihuaacixa'ara'an a'íjna í David teecan, ná'ancu'uvajxi'i ineetzi.

⁴⁹ Aj pu i Jesús a'utéechaxi. Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Sericu, se'utáje.

Aj mú mi ya'utajé. Ayee mú tiraata'ixaa tijín:

—Huaté'aca'ane í á'a tzajta'a. Ájchesi. A'í pu muachu'eve'e í Jesús. —Yee mú tiraata'ixaa.

⁵⁰ Aj pu i a'ín aireújchuirí'i í rucixu ca'anín jíme'e. T'íj jí ájtzucu. Aj pu i e'iré'ene í Jesús jemi.

⁵¹ Aj pu i a'ín Jesús ayén tiraata'íhua'uri'i tijín:

—¿A'iné petí'ijxe'eve'e nej tilítí a'ij huáruuren mú'etzi jemi?

Tí'ij jí ayén tiraata'ixaa a'íjna í ti arácun tijín:

—Maeestru, ayée nu tí'ijxe'eve'e nej atáneere.

⁵² Aj pu i Jesús ayén tiraata'ixaa tijín:

—Pu'uri pejá'ura'ani mú'ee. Peté'atzaahuat'e nej inee timuáahuaate'en. A'íj pej jín peri huarúj.

Jíme'en pu'u ayén tiraata'ixaa í Jesús, a'íjna í ti arácun, aj pu i atáneerca'a. Tí'ij jí, a'í pu í Jesús jamuan á'uche'ecane'e já'araa, a'u ti na'a ti huáye'icaa.

11

Jesús pu a'uun a'uteájrupi u Jerusalén

(Mt. 21:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)

¹ Matí'ij meri vejli'i me'ánna autenéesime'ecaa u Jerusalén, a'úu mú a'atanéj a'u ti chájta'ajme ti ayén téja'arájtehuuaa tijín Betfagé, ajta Betania. A'u pu é'echajta'a jirí jetze ti ayén téja'arájtehuuaa tijín Aceituunajemi. Tí'ij jí Jesús hua'apuaca huata'áiteca'a. ² Ayen tijín:

—Sericu, setá'aj se'uun a'atanén a'ájna vejli'i chajta'a ti é'eseijre'e. Tí pua'a seri e'ará'asti, a'úu xu puuru'u é'eteuni ti caí xi ja'anáj ja'atí japuan avé'eca. A'u pu a'ijtápi'ihuá a'ame. Setá'aj rá'ijxijta, seajta mú ye'eráajan. ³ Tí pua'a ja'atí ayén tejámuaata'íhua'u yee: “¿A'iné een jín será'ijxijta mi puuru'u?”, ayée xu tiraata'ixaate'en yee: “A'í pu ra'ucupadu í tavástar'a”, seajta siyen tiraata'ixaate'en yee: “Seajtahua'a xu ca'anacan seraatátuiire'esin í ti racií.”

4 Matí'ij mi u á'uju'u. A mú pua'acié caaye jetze yá'uteu me'íjna í puuru'u. A'uu pu a'ijtápi'ihuaca'a puéerta jetze. Matí'ij mi ra'ijxjtaca'a.

5 Seica mú me'uun a'uté'uuca'a a'ujna. A'í mú tihua'uta'íhua'uri'i tijín:

—¿Tí'itájni a'ij seruure? ¿A'iné een jín será'ijxjta mi puuru'u?

6 Ayeé mú tihua'utá'ixaa a'ij ti ye'í Jesús ti-hua'utá'ixaa. Majta me'ín í seica, a'í mú hua'utá'a mej ra'anján. 7 Matí'ij mi ya'ujáj í Jesús jemi a'íjna í puuru'u. Metira'ité'itajte rucixu jime'e. Tí'ij jí avé'eyeijxi í Jesús í puuru'u japua. 8 Majta me'ín í teite, jeíhua mú cíxuri te'epíjraa juye jetze. Majta seica pí'ista te'entiveíchixí'i, a'íj mú majta a'upíjraa a'ájna juye jetze.

9 Majta me'ín mej amuaaté'ee muaajú'ucaa, a'í mú autéjhuii mej huajíjhua, majta me'ín í mej huajú'ucaa cujta'an a'íjna í Jesús. Yee mú tí'ijjhuaca'a tijín:

—Pu'uri i'i xí'epí'ín. Ché'e Dios ráave'esi a'íjna ti yevé'eme niuucajtze'en í tavástara'a. 10 Pu'uri i'i xí'epí'ín. Ché'e Dios ráave'esi temua'a naa, a'íjna ti á yevé'eme tí'ij tiu'uta'aíjta tíj ajmí'i tiu'uta'aíjtaca'a í tahuácixa'a, a'íjna í David teecan. Ajta hui me'ín í mej tí'ivaire'e u ta japua, miché'e miyen tiraataxáj yee temua'a pu í'ixí'epí'ín. —Yee mú mi tiu'utaxájtaca'a, a'ujna caaye jetze.

11 Tí'ij i Jesús a'uteájrupi a'ánna Jerusalén. Ajta á'iyen a'a'uteájrupi a'ujna teyujta'a. Tí'ij tiu'uséj nainjapua, tí'ijí á'uraa, majta í mej tamuáamuata'a

japuan hua'apua ará'ase. Pu'uri téchuijxarijme'eca, matí'ij mi me'uun a'ará'a a'ájna Betania.

Jesús pu a'ij pua'a tiraateájtuaa í huaréj ti caí taca'a

(Mt. 21:18-19)

¹² Yee ruijmua'a yee majta u e'eráaci a'ujna Betania. Pu'uri í'icuataca'a a'ájna í Jesús. ¹³ Tí'ij í a'ín huaréj pi'ista huasej ti a'imuá a'atáveeca'a. Jehua pu téxamua'i. Tí'ij jí u á'ume tí'ij raasej ti pua'a taca'a. Mí ajtá'i caí, capu taca'acaa. A'í pu'u, xamua'ira'an seijre'eca'a a'iné capu a'ájna pítí'irijcaa tíj pua'a taaca. ¹⁴ Aj pu í Jesús ayén tiraata'ixaa a'ájna í huaréj, tíjín:

—Capu ché'e ja'atí mú a'uvé'emé'e a'ame ti ráacua'ani mi á'ataca'i. —Yee pu tiraata'ixaa.

Majta me'ín í mej á'ujujhua'ane'e í Jesús jamuan, a'ij mú ráanajmuajri'i a'ij ti tiu'utaxájtaca'a. Matí'ijta mi a'ucij.

Jesús pu raajéjcuare í teyuu ti seijre'eca'a
(Mt. 21:12-17; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)

¹⁵ A'uun mú a'ará'a a'ánna Jerusalén. Tí'ijta'i a'ín Jesús a'a'uteájrupi a'ujna teyujta'a. Ajta a'utéjche ti hua'irámuarite'en í mej me'uun te'utu'aca, ajta í mej me'uun tite'unanáave. Temua'a pu te'ijhua'axijxi í tihuá'ameesa í mej tumin jetzen tihuá'apuata'ati'iraca, ajta a'u mej cucui'ise e'etu'aracare'e. ¹⁶ Ajta caí hua'utá'a ti ja'atí ti'ití aútisime'en á já'ita'a teyujta'a. ¹⁷ Ajta á'iyen tihuá'amua'ateajraa, ayén tíjín:

—¿Ni caí ayén té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze ti ayén tiraataxájtaca'a í Dios tíjín: “Ayee pu nu'u teja'arajtehuaá a'ame í chi'ira'an tíjín chí'ij mej

tzajta'an rí'i tiratá'aca í Dios í mej curé'eci'ica nain japua í chuej ti seijre'e"? Mí ajta, capu a'íjna jín tí'ivaire'e. Ayeexu ráaruu í chí'ij tíj teásta'a a'u mej a'iráatei í nahua'ari. —Yee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Jesús.

¹⁸ Majta me'ín í teite, naíjmi'i mú a'ij tira'utaseíj a'íjna jime'e a'ij ti ye'í tihuá'amua'ate. Majta me'ín í mej te'áijta teyujta'a, majta a'íime í mej té'eyu'uxaca, a'íi mú rátzii'ne'eca'a mat'íij ráanamua'ajri'i a'ij ti ye'í tihua'umuá'ate. Aj mú mi ráahuau a'ij mej ye'í huárini mej mi raajé'ica me'íjna í Jesús. ¹⁹ Ajta a'íin í Jesús, tí'ij huatética'are'eca'a, aj pu'í huirájraa a'ujna chajta'a, majta í mej jamuan á'ujjhuane'en.

Huateáhuua a'íjna í huaréj
(Mt. 21:20-22)

²⁰ Yee ruijmua'ate'e yee, tí'ij huateapuá'areca'a, a'úu mú a'uré'ene a'utí a'atáveeca'a a'íjna í huaréj. Pu'uri temua'a tí'ihuachica'a nainjapua, ajta téte'imua í runána'a jetze huateáhuua. ²¹ Tí'ij jí a'íin í Pedro ra'utámua'areeri'i a'ij ti een jín huateáhuua. Aj pu i ayén tiraata'ixaa a'íjna í Jesús tíjín:

—Maeestru, casi'i. Pu'uri temua'a tí'ihuáchi mi huaréj pej a'ij pua'a tiraateájtuaa.

²² Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Ayeexu pu tiú'ujxe'eve'e sej rá'atzaahuate'en í Dios.

²³ Ajta ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Ayeexu nu xaa ne'u tejá'amua'ixaate'e. Ayej tí'iyajna ti pua'a ja'atí té'atzaahuate'e í ru tzajta'a ti ayén te'ará'asti a'ij ti a'íin tirá'amitíejte'e, ayée

pu té'eme. Na'ari, ti pua'a a'íjna í ja'ati ayén tiraata'aíjte'en a'íjna í jírí tijn: “Tíchesi, ateáruti mé jaata'a a'ájna já'ahua'a el mar”, ayée pu'i rini, ri'irí. Na'ari caí, ti pua'a utévatziin í tzajta'an a'íjna i muá'ariira'a tijn: “Ayej ne'ase capu a'ij tí'irí'irí”, capu ayén té'eme ti ayén huárini.

²⁴ 'A'íj nu jín, niyen tejá'amua'ixaate'e. A'ij sej ye'í tiraatáhuauca í Dios jemi, ti pua'a siyen té'atzaahuate'e sej si ra'ancuré'asin, ayée pu té'eme, tí'tí sej a'ij tiu'utáhuausin. ²⁵ Ajta, patí'ij raatéjhuauni í Dios jemi, ti pua'a ja'atí auteáuran mú'etzi jemi, ayée pu tiú'ujxe'eve'e pej tiraatá'uuni'i. Tí pua'a piyen huárini, a'íjn í ayá'upua ti a'uun é'eseijre'e u ta japua, a'íj pu tímuaatá'uuni'ira mú'etzi nain jime'e í pej jín auteájturaa í jemin. ²⁶ Na'ari ti pua'a pej caí tiraatá'uuni'i í ti á jemin auteájturaa, capu ajta tímuaatá'uuni'ira í Dios í pej jín auteájturaa í jemin. —Yee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Jesús.

Matí'ij mi a'ucíj.

*Jíme'en í ti jín antiújmua'aree a'íjna í Jesús
(Mt. 21:23-27; Lc. 20:1-8)*

²⁷ Aj mú mi majtáhua'a u Jerusalén á'uju'un. Aj pu i Jesús a'uun vejli'i á'uche'ecane'eca'a teyujta'a matí'ij seica á e'iré'ene. A'í mú pú'een í mej te'áijta teyujta'a, majta í mej té'eyu'uxaca, majta seica vaujsi. ²⁸ Aj mú mi miyen tiraata'íhua'uri'i tijn:

—¿Tí'títájni jín petí'titéjvee pej pi piyen ricí?
¿A'ataani ayén tímuaata'aíj pej pi piyen rijca?

²⁹ Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijn:

—Neajta nu inee sej tejámuaata'íhua'ura. Tí pua'a senaatá'ixaate'en se'íjna, aj nu ni

amuaatá'ixaate'esin ti'ití í nej jín ti'itéjvee nej ni niyen ríci. ³⁰ ¿A'ataani raatá'a a'íjna í Juan tí'ij huá'umuaí'ihua í teite? ¿Ni Dios, ca'ín mi teteca? Xaatániuuchi.

³¹ Mat'í'ij mi a'uteájhui mej rujímua'a ti'ihuaúrihua'u. Miyen tijín:

—Tí pua'a tiyen tiraata'ixaate'en yee: “Dios pu ya'uta'íteca'a”, ayée pu titaatá'ixaate'esin yee: “¿A'iné een jín tecaí rá'atzaahuat'e a'ij ti tiu'utaxájtaca'a a'íjna?” ³² Mí ajta, capu hui ri'irí tej tiyen tiraata'ixaate'en yee: “Teteca mú ya'uta'íteca'a.”

Yee mú tiu'utaxájtaca'a a'íime, a'iné mu'uri ramua'areereca'a mej naíjmi'i miyen rá'atzaahuat'eca'a ti a'ín í Juan tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan. A'íj mú jín huá'atziñne'eca'a í teite. ³³ A'íj mú mi jín miyen tiraata'ixaa me'íjna í Jesús tijín:

—Catu hui ramua'aree.

Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Canu neajta nee tejámuaatá'ixaate'esin í nej jín ti'itéjvee nej ni niyen ríci. —Ayee pu tihua'utá'ixaa.

12

Jíme'en í mej tí'imíjhuaca, í mej majta a'ij pua'a huaríj

(Mt. 21:33-46; Lc. 20:9-19)

¹ Ajta á'iyen a'utéjche í Jesús ti tihua'utá'ixaate'en seij jíme'e í niucari. Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín:

—A'atí ti yee ráahui í uuva ciye'e. Tejcuáa pu nu'u jín raaré'ana. Aj pu i ti'ití huatétaahuaca'a ti

jín raajá'ara'ape'en í uuva. Ajta ti'ití ájtaahuaca'a ájteevi'i, í mej japuan utiúu hua'íxi'ere'en í mej tí'imijhuaca.

¹Tí'ij jí ayén huaríj, seica pu huatánijte í chuej mej mi tiraanájchite'en cíj caj. Aj pu i á'uraa a'íjna í ja'ati seica chuéjra'a japua.

²Tí'ij nu'u a'ájna teja'uré'ene ja'anáj mej pua'a rajuraca a'íjna í uuva, seij pu huata'áiteca'a ti i hua'utáhuavii a'achú ti rací'icipua a'íjna í ja'ati. ³Majta me'ín í mej tí'imijhuaca, a'íj mú yeehui rajví'i a'íjna ti tiu'uta'ájti'ire. Temua'a mú tiraatéevajxi. Ayee mu'u tiraata'íteca'a. Camu ti'ití raatá'a.

⁴Ajta a'ín ti á'are'ara'an pú'een í chuej, ajtahua'a pu seij huata'áiteca'a. Majta mú me'ín huateátu'asixi tetej jime'e. Matí'ij mi temua'a tira'avá'atu'a í mu'úura'an jetze. Majta temua'a a'ij pua'a tira'ajteá'ajxi. ⁵Ajtahua'a nu'u seij huata'áiteca'a. Majta mú amín temua'a tiu'ujé'ica. A'atzu ayée teuumé'eca. Ajtahua'a seica huata'áiteca'a. Seica mú huatéevajxi, majta seica huácuui. Ayee mú huá'uruu a'íjme í mej tí'imijhuaca.

⁶Aúche'e pu yeehui seij turaaca'a. Yaujra'an nu'u a'íjna í ja'ati. Jeíhua pu huáp'i raxí'leve'eca'a. Ayee pu tí'imua'atzejca'a ayén tijín: “Ayej ne'ase yeehui merá'antzaahuate'esin, me'íjna.” Tí'ij jí a'ín huata'íteca'a.

⁷Mí ajta, capu ayén te'irájraa. Ayee mú ti'ihuaú'ixaa a'íjme í mej tí'imijhuaca. Miyen tijín: “A'i pu a'ín pú'een í ti nain tí'ijc'i'ti. Che'eré, tiché'e yeehui raajé'ica, tí'ij téjmi ta'áa á'ara'ani.” Ayee mú tiu'utaxájtaca'a. ⁸Aj mú mi rajví'i a'íjna í

yaujra'an. Matí'ij mi raajé'ica. Aj mú mi ru'irájrie á pua'acié a'íjna í mej raajé'ica. Yee pu tihuá'uruu. Antipua'areca'a icu.

⁹ Aj pu i Jesús ayén tihua'uta'íhua'uri'i a'íjna i niuucarijra'a jetze tijín:

—¿A'iné tejamuá'amitiejte'e? ¿A'iné ti'itáj ru-uren a'íjna í ja'ati ti á'are'ara'an pu'eene'e í uuva? Ayee nu tejá'amua'ixaate'e. A'í pu mú a'uvé'emé'e a'ame. Tí'ij jí huá'acui'ini í mej tí'imijhuacare'e a'ájna. Ajta a'ín í chuej, a'í pu seica huata-puaíjve'esin. Ayej xaa ne'u té'eme.

¹⁰ ¿Ni secaí ja'anáj ra'ujíjve í yu'uxari jetze se'íjna i niuucari ti ayén a'íjna jín rá'axa? Ayen tijín:

A'íjna í tetej í mej ayaúuhua'axi

í mej chí'ij ta'ahuaca,

ayée pu te'irájraa ti a'ín pu'éene'e já'araa

ti i'i esquineero.

¹¹ Ayee pu ráaruu í tavástara'a,

í ti jaítze'e í'ixi'epi'in.

Rí'í pu te'utéevatzí í tatzajta'a.

¹² Majta me'ín í teite í mej te'ájta u teyu-jta'a, majta í seica, a'ij pu pua'a huá'uruu a'ij ti tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Jesús ti ayén hua'aj jime'e tiu'utaxájtaca'a a'íjna jime'e í niuucari. Aj mú mi raatatése mej raatéevi'i, mej mi ra'íteáanan. Mí majta, camu miyen ráaruu. Mehuá'atziine'eca'a í teite. A'ij mú jín raatátuaa. Matí'ij mi a'ucíj.

Jíme'en í mej huá'aji'ive'ecaa

(Mt. 22:15-22; Lc. 20:20-26)

¹³ Matí'ij mi seica huata'áiteca'a mej mi tiu'uxáj jamuan a'íjna í Jesús. Fariseo mú pírici, majta seica í mej jetzen ajtéme'ecan a'íjna í Heródes.

A'í mú raatatése mej ca'aníjra'a raatá'an tí'ij a'ín auté'itzen niuucari jime'e ti tiu'utaxáj, mej mi raatéehua'ita. ¹⁴ Mat'í'ij mi e'iré'ene, miyen tiraata'ixaa tíjín:

—Maeestru, a'ij tu mua'aree pej tzáahuati'ira'a jime'e tí'ixaxa'a. Capu á jetze ruxe'eve'e a'ij mej ye'í tí'ixaxa'a í teite. Mú'ee pej caí tite'ajáahuat'e sino ayée pej tí'imua'ata puá'aye'i tzáahuati'ira'a jime'e a'ij ti tí'ijxe'eve'e í Dios. Tiché'e seij muaata'íhua'u. ¿Ni qui xí'epi'ín tej tiu'unajchitáa a'ij ti ye'í tí'itajijve'e a'íjna ti tí'ita'aijte'e ti ayén ántehuaa tíjín César? ¿Ni qui tetiu'unájchitáa ca'ín tecáí? —Yee mú tiraata'íhua'uri'i.

¹⁵ Mí ajta, a'íjna í Jesús, a'íi pu ramua'areereca'a mej caí jé'iyecan jín tí'ira'íhua'uraca'a. A'íj pu jín ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—¿A'iné sej si siyen tí'inetese'e sej naateevi'i niuucari jime'e? Seij mi tumin mé seneje'eve'í'ite'e. Niché'e ra'useíj.

¹⁶ Mat'í'ij mi ye'eve'í'ite. Tí'ij ra'useíj, tí'ij jí ayén tiu'utaxájtaca'a tíjín:

—¿A'ataani néerime'ara'an a'aseijre'e? ¿A'iné ántehuaa í ti á'ayu'usil'i?

Aj mú mi miyen tiu'utaniú tíjín:

—A'íjna í ti tí'ita'aijte'e, a'íjna ti ayén ántehuaa tíjín César.

¹⁷ Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Ayee xu se'íjna jín huárini. Setá'aj raatá'an se'íjna ti tí'ita'aijte'e ti'itíj ti rac'ícipua. Seajta siyen tiraatá'an í Dios ti'ití ti ajta ayén tí'ijcipua. —Ayee pu tihua'utá'ixaa.

Majta me'ín, temua'a mú titeeteújtzaahua me'íjna jime'e a'ij ti ye'í tiu'utaxájtaca'a.

Jíme'en a'íjna xicájra'a mej jetzen huatarún í mi'ichite

(Mt. 22:23-33; Lc. 20:27-40)

¹⁸ Mat'íj mi seica á e'iré'ene í mej miyen ánte'arua tijín Saduceo. A'ii mú miyen tí'ixaxa'a mej nu'u caí ché'e huatarújsin í mej meri huácuii. Seij mú jín niuucari tiraata'íhua'uri'i me'íjna í Jesus. ¹⁹ Miyen tijín:

—Maeestru, ayée pu tira'uyú'uxaca'a a'íjna í Moisés. Tí pua'a nu'u ja'atí neiche, ti pua'a a'í caí tí'tí'iríjmua'a huámí'ini, ruxe'eve'e nu'u ti ihuáare'ara'an ra'ancuré'evi'iti a'íjna ti ratévi'itine'e í ti huamí'i. Ajta ayén ruxe'eve'e ti a'ín tiyaúumua'a á'ara'ani a'íjna jetze me'ecan í ti huamí'i.

²⁰ 'Ayee pu'u nu'u tiuju'uríj. Mua'aráhua'apua mú ará'aseca'a a'íme í mej ru'ihuaamua'a. T'íj jí a'ín ti vást'a'a huaténe'icheca'a. Capúu xi tí'tí'iríjmua'a huamí'i a'íjna ti i'ivasta'a. ²¹ T'íj jí a'ín ti ra'ité'ase, a'í pu ra'ancuré'evi'iti a'íjna ti ratévi'itíné'e a'íjna ti huamí'i. Ajta a'íjna juutzeájra'an ajta pu huamí'i. Capu ajta tí'tí'iríjmua'a já'araa. Ajtahua'a seíj juutzeájra'an ra'ancuré'evi'iti a'íjna í 'íita'a. Ayee pu che'atá na'a huaríj. Ajta pu huamí'i. Capu ajta tí'tí'iríjmua'a já'araa.

²² 'Ayee pu che'atá na'a tihuá'uruu naíjmi'ica í mej ará'hua'apua ará'aseca'a í ru'ihuaamua'a. Capu ja'atí tí'tí'iríjmua'a já'araa. T'íjta'i nu'u huamí'i í 'íita'a. ²³ ¿A'iquí té'eme mat'íj a'itácüine a'u mej e'evé'enamí'i í mej huácuii? Naíjmi'i mú huácuii í mej ratévi'itine'e. ¿A'ataani íra'ara'an

pu'éene'e a'ame a'íjna xicájra'a jetze mat'íj huatarún?

²⁴ Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Mú'een xu caí ramua'aree a'ij ti té'eyu'usi'ihuaca'a í yu'uxari jetze. Seajta caí ramua'aree a'ij ti rici í Dios í rumuári'eri'ire'ara'an jime'e. A'íj xu jín, mú'een sete'uteújxua jeíhua huápi'i.

²⁵ 'Ayee nu tejá'amua'ixaate'e. Mat'íj huatarún í mej huácuii, camu ché'e néjne'iche muá'aju'un. Majta í 'uuca, camu majta víche muá'aju'u. Ayee mu'u éene'e muá'aju'u mat'íj e'en í xiéjniu'ucari í mej tí'ivaire'e a'ujna ta japua.

²⁶ 'A'íjna jetze í xicájra'a mej jetzen a'itajú'un í mej huácuii, ayée nu a'atzu tejá'amua'ixaate'e. ¿Ni secaí ja'anáj ra'ujjve a'íjna yu'uxari jetze ti ra'uyú'uxaca'a a'íjna í Moisés teecan a'ij ti té'axa í niuucari tí'ij a'íjn Moisés tu'upi huasej ti vivéj, ti ajta teátaasime'e? A'í pu jetzen Dios raatajé. Ayen tijín: “Nee nu naúche'e huá'a Dios pú'een í mej á'amuyaaxustemua'a, a'íjna í Abraham, ajta a'íjna í Isaac, ajta a'íjna í Jacobo.”

²⁷ 'Ayee nu tejá'amua'ixaate'e. Ayee pu tiu'utaxájtaca'a í Dios a'ímej jime'e í mej meri huácuii. Tihuaú'ixaa cumu mej mauj ruuri. Tí pua'a mecaí ché'e rúuricajche'e jemin í Dios, capu huá'a Dios á'ame'enche'e. —Ayee pu Jesús tihua'utá'ixaa.

Jíme'en í niuucari í mej jín te'áijta ti jaítze'e ruxe'eve'e

(Mt. 22:34-40)

²⁸ Seíj pu ajta a'ará'a í ti té'eyu'uxaca yu'uxari jetze. Hua'unamuajri'i a'ij mej ye'í

tí'iruixaate'eca'a. Ra'aranájcheca'a a'ij ti ye'í tiu'uxájtaca'a í Jesús. Aj pu i ayén tiraata'íhua'uri'i tijín:

—¿Ti'itáani niuucarijra'a jaítze'e ruxe'eve'e í ti raaxájtaca'a a'íjna í Moisés teecan? —Yee pu'u tiu'utaxájtaca'a a'íjna ti té'eyu'uxaca í yu'uxari jetze.

²⁹ Aj pu i Jesús ayén tiraata'ixaa tijín:

—A'i pu a'ín pú'een í niuucari ti jaítze'e ruxe'eve'e caí méej seij í niuucari, ti ayén een: “Xaanamuajri'i mi sej íyen huachéjme a'íjna chuéjra'a japua yú Israél. A'íjna ti ta'ivástara'a, í Dios, a'í pu sej na'a pú'een. ³⁰ Aye pu nu'u tiú'ujxe'eve'e pej r'í'i tiraateájtuaani a'atzajta'a í Dios jemi, nain pej jín r'í'i tiraateájtuaani, á'axe'evi'ira'a jime'e, pajta á'amua'areere'e jime'e, pajta nain í a'aca'aníjra'a, pajta í á'axiejniu'uca jime'e.” A'ii pu a'ín pú'een í niuucari ti jaítze'e ruxe'eve'e. ³¹ Ajta í niuucari ti ra'ité'ase, ayej che'atá na'a tén een. A'ii pu a'ín pírici ti jime'en raxa yee: “Patá'aj piyen che'atá pena'a r'í'i tirájcha'íi í axí'ej tevi patíj asej.” Capu méej niuucari ti ayén jaítze'e tiú'ujxe'eve'e caí a'íjna i niuucari í ti tí'ihua'apua.

³² Aj pu i a'ín í ti té'eyu'uxaca ayén tiraata'ixaa tijín:

—Maeestru, temua'a pej naa xí'epi'in tiraataxájtaca'a. Ayej xaa ne'u ti'ayajna patíj pauchén tiraataxájtaca'a. Seij pu'u i Dios. Camu mu'íi. ³³ Ajta pu tí'ivaire'e ti pua'a r'í'i petiraateájtuaani í Dios jemi nain jime'e í

a'atzajta'a, pajta í á'axe'evi'ira'a jime'e, pajta á'amua'areere'e jime'en.

'Ayen che'atá na'a tí'ivaire'e pej rí'i tirájcha'íi axí'ej tevi patíj aseíj. Jeíhua pu hui tí'ivaire'e í Dios jemi ti pua'a ja'atí te'ará'asten a'íjna jime'e í niuucari ti tí'ihua'apua. Jaítze'e pu tí'ivaire'e í Dios jemi a'íjna caí ti ja'ati te'ará'asten nain jime'e í muaí'ivéjri mej tí'itecul'ica na'ari nain jime'e a'u mej huaja'ata'iraca í ye'emuaate.

³⁴ Tí'ij Jesús ráamua'areeri'i a'ij ti ye'í tiu'utaniú a'íjna í ti té'eyu'uxaca, a'ij ti a'ín tiu'utaxájtaca'a ehuauritíéecan jime'e, aj pu i ayén tiraata'ixaa tijín:

—Pepu'uri tímua'a á'aca'ane ti huataseíjre'en mi a'atzajta'a nain a'ij ti tí'ijxe'eve'e í Dios. —Ayee pu tiraata'ixaa.

Aj pu xaa caí ché'e ja'atí a'ujca'anée já'araa ti ayén tiraa'íhua'u.

¿A'ataani yaujra'an pú'een í Círístu'u?

(Mt. 22:41-46; Lc. 20:41-44)

³⁵ Ajtahua'a pu a'a'uteájrupi í Jesús a'ujna teyu-jta'a. Tihua'uhuamuá'ate. Ayen tijín:

—Ayee mú tí'ixaxa'a í mej té'eyu'uxaca ti a'ín í Círístu'u ti nu'u a'ín pú'een í huácixa'ara'an a'íjna í David teecan.

³⁶ Mí ajta, a'ín Xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, a'í pu ca'aníjra'a raatá'a a'íjna í David teecan ti ayén tiu'utaxáj tijín:

Tavástar'a pu ayén tiraata'ixaa

a'íjna i nevástar'a tijín:

“Antiyeíjxi'í i ipuari japua, íye neri'írínta'a.

Paúche'e antícatii a'ajtá necaí hua'utémuat'itin

í mej muájcha'íire'e.”

Ayee pu'u tiu'utaxájtaca'a a'íjna í David teecan.

³⁷ 'A'ijna í mej miyen ratamuá'amua tijín Círíistu'u, a'íi pu a'íin pú'een ti avá'ujya'upuate'eca'a í David teecan ayén tijín: “Nevástar'a.” Hua'apua pu jín raatámua'atzi David teecan a'íjna í Círíistu'u. A'íj nu jín niyen tejá'amua'ihua'u, ¿a'iquí ti ayén hua'apuaca jín raatamuá'a a'íjna í David teecan? ¿A'iquí huataújmu'a ti a'íin Círíistu'u ti jetzen airáne a'íjna í David teecan, ayée pu ajta tijí'ivastare'ara'an?

Majta me'ín teite í mej ráanamujri'i, jeíhua mú a'uté'uuca'a. Hua'aránajcheca'a jeíhua a'íj ti ye'í tiu'utaxájtaca'a.

Jesús pu huá'a jetze te'ujpuá'ajte a'íime í mej tí'imua'atacare'e í niuucari í mej jín te'ájta (Mt. 23:1-36; Lc. 11:37-54; 20:45-47)

³⁸ Ajta Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Rí'í xu'u a'íimej jemi í mej té'eyu'uxaca. Hua'aránajche mej tí'itechejca í síicu'uri jime'e ti tí'tí'ijme mej mi huataújsejrata mé jéjre'e. Ajta hua'aránajche mej huá'ajtzaahuati'ire'e í teite jeíhua mej mi me'ín teite hua'utateújte'en a'u ti na'a caaye jetze.

³⁹ 'Majta me'íjna í mej té'eyu'uxaca, mat'íj teyujta'a uteáru'ípiche'e, aj mú mi rahua'u a'u mej je'ecáara'ase í mej ve'ecán jín títetateí. Na'ari ti pua'a met'íyeste já'ahua'a chí'ita, a'íi mú rahuauni a'u ti a'íin a'ujcá'a í ti tihua'amicua mej mi tiú'ucua'ani meesa japua á vejli'i jemin.

⁴⁰ 'A'í mú hui majta tihua'ari'iracare'e nain a'achú mej caj tí'ijcha'íi í mej antiujsejttacare'e

í ucarijse. Ayeé mú me'íjna jín huárini, majta me'uun a'uteáru'ipiche'e u teyujta'a. Majta á'ateeren mej téniuusime'e muá'aju'un í Dios jemi. Ayeé mú tiú'ujseijrata mej caí ti'itíj jín auté'itzen. Ayeé nu tejá'amua'ixaate'e, jaítze'e mú rajpuaíjtzi muá'aju'u a'íime í mej té'eyu'uxaca caí méèj ja'atí. —Ayeé pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Jesús.

Tí'ij jí á'uraa.

Jíme'en í ti raatámuaí'ivajtacaa a'íjna í ucarij ti caí a'ij tí'ijviicua'iraca'a
(Lc. 21:1-4)

⁴¹ Ajtahua'a, Jesús pu a'uun a'utéveeca'a teyujta'a, a'ájna vejli'i cajun jetze a'u mej tumin tzajta'an aucájhua'anaa muá'aye'i. Jesús pu huá'aseijraca'a í teite mej ru'ucáhua'anaa í tumin í cajun jetze. Majta me'ín chíjteaani mej mu'iicáa, jeíhua mú tumin ucahua'anáa. ⁴² Matí'ij tumin ucahua'anáa, aj pu'i ucarij e'iré'ene ti ruseíjtaca'a. Tí'ij jí a'íin hua'apuaca ucáahua'axi í tumin ti cíj arástime.

⁴³ Tí'ij raaseíj í Jesús, a'íi pu hua'utajé a'ímej í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. Ayeé pu tihua'utá'ixaa tíjín:

—Ayeé nu tejá'amua'ixaate'e. Ayej ti'ayajna. Jaítze'e pu tí'ivaire'e í Dios jemi a'achú ti caj tiu'utá'a amíjna mi ucarij caí nain í mej caj tiu'utá'a í seica mi chíjteaani.

⁴⁴ Amíme chíjteaani, a'íi mu'u u'ucájhua'anáa í tumin ti hua'avé'eturaate. Mí ajta amíjna mi ucarij, ayée pu caj éene'e ti caí a'ij tí'ijviicua'i, nain pu caj te'ucáahua'axi tíj na'a ti caj tí'ituaave'eca'a.

13

Jesús pu tiu'utaxájtaca'a ti nu'u teyuu huaté'uuni'ihua'a

(Mt. 24:1-2; Lc. 21:5-6)

¹ Matí'ij mi huiráaci a'ujna teyujta'a. Pu'uri huiiramé'eca a'ijna í Jesús, tí'ij jí se'j ti jamuan á'uche'ecane'e ayén tiraata'ixaa tijín:

—Maeestru, casi'i. Huase'j. Temua'a pu ti'ivivéjme mi tetej ti tica'ijme íyey jaxu'u jetze. Ajta mi chi'ij, naa pu een.

² Aj pu i ayén tiu'utaniú a'ijna í Jesús tijín:

—Casi'i, mú'een. Xaase'j. Na'ijmi'i ti vivejme'e huavéjme í chi'ij, nain pu huaté'uuni'ihua'a ti aré'evee í chi'ij. Capu ché'e se'ire'e a'ame í jaxu'u jetze í tetej ti rujapua tica'ijme.

Jíme'en í mej jín ráamua'aree ti ari tímua'a nain te'entipué'ari

(Mt. 24:3-28; Lc. 21:7-24; 17:22-24)

³ Matí'ij mi a'uc'ij. A'uun mú a'ará'a a'ájna teyuu ti jé'ejnee jirí jetze ti ayén téja'arájtehuua tijín Aceituunajemi. Tí'ij jí á a'ujye'ijxi a'ijna í Jesús, majta seica, a'ijna í Pedro, ajta í Jacobo, ajta í Juan, ajta í Andrés. A'ii mú avítzi jín miyen tirá'jhuaviiri'i tijín:

⁴ —Patá'aj titaatá'ixaate'en ja'anáj ti ayén tí'irini. ¿Tí'itájni a'ij tí'iseijre'en tí'ij a'ájna pí teja'uré'enen ti te'ará'asten nain pat'ij peri tiu'utaxájtaca'a?

⁵ Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Rí'i xu'u mú'een, tí'ij caí ja'atí amuaacuana-muan. ⁶ Ayee nu tejá'amua'ixaate'e. Mu'iití mú huatase'jre'esin mej nu'u neniucca jime'e tí'ixáata

muá'aju'un. Miyen tijín: “Nee nu Ciríistu'u píríci.”
Jeihua mú huá'acuanamuan í teite.

⁷ 'Tí pua'a seri siyen títamujra mej nu'u ne'use'en á já'ahua'a, na'ari mej nu'u meri tímua'a autéhuijsin mej ne'use'en, caxu tí'itziine'e. Capu amín a'ij. Ayee pu tiú'ujxe'eve'e ti ayén teja'uré'enen. Caxí pu a'ájna teja'uré'enejsin a'íjna xicájra'a jetze ti jetzen te'ará'asti nain jime'e.

⁸ 'Ayee pu té'eme. Seica mú teitejra'a, majta seica teitejra'a, a'íi mú naíjmi'i huateújne'usi'ite'esin. Majta í mej seica chuéjra'a japua a'uchéjme, majta mej sej chuéjra'a japua a'uchéjme, a'íi mú naíjmi'i huateújne'usi'ite'esin. Ajta huateújca'atzixi'isin í chuej pua'amecié íiyen chaanaca japua. Mu'ití mú majta huatatiéjcu. A'ii pu a'ín pú'een í ta'amuájca í mej jín rajpuajtzi muá'aju'u.

⁹ 'Sehuaújcha'in mú'een, a'iné mejamuá'anvi'itín huá'a jemi í mej te'ájta. Majta teyujta'a mú amua'atévajxi'isin. Mejamuaatájeevi sej si tiu'uxáj jamuan í tajtuhuan, seajta jamuan í rey. Mejamuaatájeevi me'íjna jime'e í neniúucajtze'e ineetzi. Ayee mú me'íjna jín rini, mú'een xu neetzi jetze me'ecan tihua'utá'ixaate'esin.

¹⁰ Amuacaí, a'ii pu ruxe'eve'e sej tihua'utá'ixaate'en nainjapua í chuéjra'a a'ij ti een jín Dios tihua'utá'uuni'ira. Ayee xu se'íjna jín huarín, aj pu xaa te'entipúa'ari nain.

¹¹ 'Tí pua'a seica mejamuá'anvi'itín a'íimej jemi í mej tí'ita'ajte'e, caxu siyen tí'imua'ajca a'ij sej ye'í tihua'utá'ixaate'esin. Ayee xu'u huaríni a'íjna xicájra'a jetze. A'íjna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, a'íi pu amuaatá'asin a'ij sej ye'í tiu'utaxáj. A'íj

pu jín, a'ij ti tejamuaatámitejte'esin, a'ij xu'u hua'utá'ixaate'en. A'ii pu a'ín pú'een ti ti'ixa a'íjna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios.

¹² 'Ayee pu ajta té'eme a'íjna xicájra'a jetze. Seica mú rujúutzimua'a á'avi'itin a'íjme jemi í mej te'ájta mej mi huá'ucui'ini. Ayee mú che'atá mena'a huá'aruuren í ruja'atzimuá. Majta seica ayén che'atá mena'a huá'aruuren í ruyaujmuua'a. Majta me'ín yaújmuua'ame'en, a'í mú hua'uténe'usi'ite'esin í ruvaújsimua'a. A'í mú majta tiu'utá'asin mej seica huá'ucui'ini.

¹³ Naíjmi'i í teite, mú'ejmi jemi camu já'amuaxe'eve'e muá'aju'u a'íjna jime'e sej ineetzi jetze ajtémecan; a'í mú naími'i amujcha'íre'e muá'aju'u. Ajta a'ín í ja'ati ti ayén te'utáviicua'ira a'ajta caí huámi'ini, Dios pu ra'ancuré'evi'iti a'ájna ti tejé'ajta.

¹⁴ 'A'íjna xicájra'a jetze ti'itíj xu seijran ti a'ij pua'a een, ti xána'avi'ire'e, ti tzi'íni'ire'e. A'uu mú raatéchajtza a'u ti caí ayén tiraavíjte'e. (A'í pu yaú'itiée a'ame ti ra'ajíjve'en a'íjna jetze i yu'uxari.)

'Set'íj raseijran, ayée xu huárini. A'í í mej Judea huachéjme, miché'e me'ín a'ucíjxi'ín ca'anacan a'u ti á'ujíime. ¹⁵ Tí pua'a a'íjna xicájra'a jetze, ja'atí án á'ujcatii í ruchi'i japua ta'avé'enami'i, ché'e a'ín ca'anacan acájra'ani. Ajta caí ayén rijca, ti ti'itíj huirá'avecaren í ruchi'itá. ¹⁶ Na'ari ti pua'a seíj tejé'emuarí'e í ruví'ira'ata'a, ché'e caí a'uré'enine'ica'an í ruche tí'ij rucixu huirápin.

¹⁷ 'Cui'i xaa a'íjme, í mej rajpuaíjtzí muá'aju'u a'íjna xicájra'a jetze a'íjme í 'uuca í mej a'utájucájme, majta a'íjme í mej huá'atzi'ite í

ruyaujmua'a. ¹⁸ Mú'een xu siyen tí'ijhuaviira í Dios tí'ij caí ayén a'ájna teja'uré'enen tí'ij huáseevi'in.

¹⁹ 'Ayee nu tejá'amua'ixaate'e ti ayén té'eme a'íjna xicájra'a jetze. Jaítze'e mú rajpuaíjtzi muá'aju'u mecaí í mej meri rajpuaíjtzi muá'araa ti yú e'iré'ene. Capu ajta ché'e ayén teja'uré'enejsin seij xicájra'a jetze tíj a'ájna. ²⁰ Ajta ti pua'a a'íin tavástara'a caí a'íin ayén raruuren tí'ij caí ché'e ayén á'ateevi'in ti teuumé'en a'achú pua'an xica, capu ja'atí ruuri á'ame'enche'e. Mí ajta, huá'a jime'e í teite ti Dios ari hua'antíhuau í jécua imuá, a'íi pu ari ayén raruure tí'ij caí ché'e ayén á'ateevi'in.

²¹ 'Ayee nu tejá'amua'ixaate'e, a'íjna xicájra'a jetze, ayée pu té'eme. A'atí pu ayén tejámuaatá'ixaate'esin yee: “Casi'i, íiye pu já'íta'a een a'íjna í Ciríistu'u”, na'ari seij ayén yee: “A'acuí, áa pu já'íta'a een.” Tí pua'a miyen tejámuaatá'ixaate'en a'íjna xicájra'a jetze, caxu rá'atzaahuat'e. ²² Seica mú yé uvé'enejsin í mej tí'ihua'itaca. Miyen tijín: “Nee nu ne'ín pú'een í Ciríistu'u.” Majta seica miyen tijín: “Neti'itéjvee ne'íjna jime'e niuucajtze'en í Dios.” A'ii mú hua'utasejrate'esin í teite a'ij mej ye'í tí'tíj tiu'uyí'íti mej mi huá'ucuanamuan, ti pua'a huatári'iristare mej huá'ucuanamuan í teite ti Dios ari hua'antíhuau ruseíj.

²³ 'Aru, xáanamujri'i temua'a naa. Caxu xaa ne'u yá'uhua'anan nej amuacá neri amuá'ixaa nain jime'e í niuucari.

A'ípu ajtahua'a yé ve'ecánejsin a'íjna ti ajta jetzen

*airáane í teáata'a**(Mt. 24:29-35, 42-44; Lc. 21:25-36)*

²⁴ 'Ajta hui a'íjna xicájra'a jetze, a'ájna mej rapuaíjtzi muá'aju'un, capu ché'e airáxiri í xicaj. Ajta í máxcira'i jime'e, capu ché'e ajta huanéeri'icí a'ame. ²⁵ Majta í mej tátatzavi'i í ta japua, a'íí mú huateújca'atzíjsin. Aj mú mi cávatzíjxi'isin í xu'ura'ave a'ujna í ta japua. ²⁶ Aj xu xaa si nesei-jran ineetzi, i nej neajta jetzen airáane í teáata'a. Yé nu ve'ecánejsin jaitiri tzajta'a. Naa pu temua'a tiu'unéeri'icij a'ame. Nain nu jín antínmua'areere na'ame a'íjna xicájra'a jetze.

²⁷ 'Matí'ij mi hua'aré'e'itixi'isin í mej nevaire'e mej mi huá'ajseire'en naíjmi'ica í teite ti Dios ari hua'antíhuau í jéjcuá ímuá. A'u ti na'a mú hua'uré'eseire'esin íiyen chaanaca japua a'u mej a'ucaíjmeé í teite.

²⁸ 'Sej si jaítze'e yaú'itíeé xá'ara'ani a'ij nej tejá'amua'ixaate'e, a'ij xu jetze huaruitíejte'en í pi'ista a'íjna í huaréj. Tí'ij antícua'atíjme'eni ánimua ti antipí'istáre'ejmeé, ajta tí'ij ajtaxámua'itaxi'in, ayée xu éeni'ici'e ramua'aréeren ti ari vejli'i í víita'ari. ²⁹ Ayee pu che'atá na'a tí'iseijre'en ti ari tí'irici a'ij nej neuchén tejamuá'ixaa. Ayee xu éeni'ici'e ramua'aréeren ti ari vejli'i a'íjna xicájra'a jetze ti jetzen te'entipua'ari naíjmi'i. Pu'uri xaa ne'u vejli'i tímua'a.

³⁰ 'Ayej xaa ne'u ti'ayajna, ayée nu tejá'amua'ixaate'e í mej mauj ruuri í teite mej íiyen seijre'e chaanaca japua, a'íí mú caí cui'ini asta caí naíjmi'i ayén tiú'urini. ³¹ Naíjmi'i pu te'entipua'ari a'íjna i chaanaca japua, ajta í ta

japua. Mí ajta, aúche'e te'araúastejsin a'íjna i nej neri tejamuá'ixaa.

³² 'Jíme'en a'íjna xicájra'a ti jetzen te'entipúa'ari naíjmi'i, capu ja'atí ramua'aree ja'anáj ti ayén té'eme. Capu ajta ja'atí ramua'aree a'atzaj ti pua'a ayén té'eme. A'í í mej tí'ivaire'e u ta japua, camu majta ramua'aree. Neajta inee, i nej í'yaujra'an í Dios, canu neajta ramua'aree. A'í pu'u ramua'aree í niyá'upua í Dios.

³³ 'Mú'een, caxu seajta ramua'aree ja'anáj ti a'ájna teja'uré'enejsin. A'íj nu jín niyen tejá'amua'ixaate'e. Rí'i xu'u huaújruren mú'een. Seuche'e xu atanéjne'ere. Seajta nejchú'eve'e.

³⁴ 'A'atí ti huápuaseaaruve'en á já'ahua'a imuá. Amuacáí pu ruchí'i hua'íjcate'en í mej tí'imíjhuaca a'ujna chí'ita. A'í pu hua'íjcate'e seij ajta seij mej tiu'umuári'en tí'itíj ti seíj huayí'iti. Ajta seíj pu tí'ijcate'en a'íjna jíme'e ti tí'icha'íca'a á ta'iténinei. ³⁵ Ayee nu che'atá nena'a tejá'amua'íjcate'e mú'ejmi, setá'aj atanéjne'ere a'iné caxu ramua'aree ja'anáj nej uvé'enejsin, inee yé nej i'ichej. Capu a'ij ámuaatámítiejte'esin ja'anáj nej uvé'enejsin, ti pua'a huatechulixaren, na'ari ti já'ita'a tíca'a nusu matí'ij huajíjhuan í tecuaara'ise, na'ari a'atzaj tapuá'arijme'eca.

³⁶ 'Tí pua'a ca'anacan nu'uvé'enen, caxu taúra'acare'en nej amuáateuni secu'utzúca'a. ³⁷ A'íjna i nej já'amua'ixaate'e, a'ij nu neajta huá'a'ixaate'e naíjmi'ica í seica niyen tíjín: Seuche'e xu atanéjne'eri. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

14

Jíme'en í mej huaújmua'areereca'a mej mi raatéevi'i me'íjna í Jesús

(Mt. 26:1-5; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

¹ Pu'uri t́n a'ájna teja'uré'enejsime'eca mat'íj pua'a tí'iyestehua'a me'íjna jíme'e cáne'axi mej huá'acui'ini, majta mej pan cua'aca tí caí levadura ranaxca. Ayee pu té'aturaaca'a hua'apua xicaj. Majta me'ín í mej tíhua'u'aíjte'e teyujta'a, majta a'íime í mej té'eyu'uxaca, a'íi mú tíhuaúrixaa a'íj mej ye'í avíitzi j́n tiraatéevi'i í Jesús mej mi raajé'ica. ² Ayee mú tí'iruixaate'eca'a tíj́n:

—Íjii catu raatévi'ira. Aj tu tí tiyen rini mat'íj tíu'uyesten í teite. T́ pua'a tiyen huárini íjii, ayée tu hua'utájaaxiejte'esin í teite. Aj mú mi huataníniu'ucacu téjmi jemi. A'íj pu j́n tamuári'eriste'e a'ame tí pua'a teraatéevi'i te'a'ájna. —Ayee mú tíu'utaxájtaca'a.

'Fita'a pu aceite án yá'ajtuua í mu'úutze'en í Jesús
(Mt. 26:6-13; Jn. 12:1-8)

³ Meenti a'ín í Jesús, a'ujna a'utéveeca'a u Betania. A'uu pu a'utéveeca'a a'u tí'éche a'íjna í ja'ati tí ayén ántehuaa tíj́n Simón. A'ii pu a'ín pú'een í mej miyen ratamuá'amua tíj́n T́ tineájxi huá'ire'ara'an jetze í atzaj.

T́íj a'ín Jesús huatecaíca meesa jetze, seij pu ave'eré'ene. 'Fita'a pu pú'een a'íjna. A'í pu limeeta huajásime'e rumuájca'a jetze. Huíjpítica'a a'íjna í tí'ití. Tetej limeetajra'a pu pu'eene'e. Ajta aceite pu avé'ejisti, nardu jetze tí me'ecan, tí'ití tu'upi. Naa pu teáarí'e a'íjna í aceite, ajta jeíhua tí'ijnajche.

Aj pu i a'ín í 'íita'a, ra'antítapua a'íjna í limeeta. T'íj jí án yá'ajtuaa a'íjna í aceite mu'úutze'en a'íjna í Jesús. ⁴ Aj mú mi seica í mej a'uté'uuca'a a'ujna, a'í mú huataníniu'ucacuca'a me'íjna jemi í 'íita'a. Ayee mú tí'iruixaate'eca'a tíjín:

—¿A'iné een jín huaújhuajcaca'a amíjna í aceite ti í'icáujmeijra? ⁵ Í'iri'iriistaca'a pu mej ráatuaanijche'en mej mi raamuá'itínche'e a'achú caj huaíca cientos tumin na'ari jaítze'e, t'íj ii tiu'utévaire'enche'e í tumin mej hua'utévaire'en í mej caí a'ij tí'ijviicua'i. —Yee mú tiu'utaxájtaca'a.

Aj mú mi raatájaaxiejví'iri'i a'íjna í 'íita'a.

⁶ T'íj jí Jesús ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Xaatapuá'ajta sej níniu'ucacu. ¿A'iné een jín já'ita'a xu'uráninei? A'íjna ti jíme'en ayén náaruu mi 'íita'a, temua'a pu naa xí'epí'ín huaríj. ⁷ Ayee nu tejá'amua'ixaate'e. A'íime í mej caí a'ij tí'ijviicua'i, a'í mú mú'ejmi jemi seíire'e muá'aju'u tíj na'a rusén jíme'e. Ja'anáj ti na'a pu'i í'iri'iriista a'ame sej hua'utévaire'en ti pua'a siyen tí'ijxe'eve'e. Mí ajta inee, canu ché'e mú'ejmi jemi seíire'e na'ame.

⁸ A'ijna i 'íita'a, ayée pu huaríj a'achú ti caj tiu'utári'iristareca'a í jemin. Nej caí xi huam'íi, a'í pu amuacáí necámeijri'i ineetzi matíj tí'ijri'ire ti pua'a ja'atí huámí'ini. ⁹ Ayej xaa ne'u ti'ayajna, ayée nu tejá'amua'ixaate'e, a'u ti na'a mej tihua'utá'ixaaate'en í teite niuucajtze'en í Dios, naíjmi'ici'e íiyen chaanaca japua, a'í mú majta huataxájta a'ij ti huaríj a'íjna i 'íita'a mej mi jeíhua ra'utámua'aree.

Judás pu raaxájtaca'a a'ij ti ye'í tiraatéevi'i a'íjna í Jesús

(Mt. 26:14-16; Lc. 22:3-6)

¹⁰ Ajta se'ij ajtáaraa a'u mej a'uté'uuca'a í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase. Ayee pu ántehuaa tijín Judás Iscariotes. A'í pu a'ín pú'een a'íjna ti Jesús jetze ajtéme'ecan. Ayee pu een jín ajtáaraa ti i avíitzi jín tejá'uxa huá'a jamuan í mej te'áijta teyujta'a. Raxí'leve'eca'a mej naíjmi'i raaxí'epi'íntare'en a'ij mej ye'í huárini ti i a'ín hua'utátuiire'en í Jesús. ¹¹ Mat'íj me'ín huánamuajri'i, jé'ecan pu rí'i hua'utá'a. Aj mú mi te'ataújratziiri'i mej mi tiraanájchite'en a'íjna í Judás. T'íj jí á'uraa. T'íj ji raachú'eve ja'anáj ti í'iri'iri t'íj hua'utátuiire'en a'íjna í Jesús.

Tavástara'a pu tihua'umí a'íime í mej jamuan á'ujjhua'ane'e

(Mt. 26:17-29; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

¹² T'íj jí teja'uré'ene a'íjna xicájra'a jetze, í mej jetzen pan cua'aca ti caí cu'usti, ajta a'íjna xicájra'a mej jetzen mehuá'amuai'ivajtacare'e í cáne'axi. A'ii pu a'ín pú'een í ti á'amuajca'a í mej tí'iyeste. Majta me'ín í mej jamuan á'ujjhua'ane'en, a'í mú mi miyen tiraata'íhua'uri'i í í Jesús tijín:

—¿A'uné jetze mua'aráanajche tej á'uju'un tej ti rí'i tejá'uruuren te'íjna jime'e í pan tej ráacua'ani, tej ti ra'utámua'aree a'ij ti titáacha'íi í Dios, a'íjna xicájra'a jetze ti huá'ucuii í huá'ayaujmua'a í mej amuáaté huanúnu'ihuaca'a?

¹³ T'íj jí hua'apuaca huata'íteca'a mej jamuan á'ujjhua'ane'en. Ayen tihúa'a'ixaate'e tijín:

—Sericu a'ájna chajta'a. Aa xu ja'atí é'eteuni ti xa'ari huátisin, jaj tu'urájmuua. Aj xu si jamuan á'uju'un. ¹⁴ A'u ti a'ín a'uteáruti, a'ájna xu ráahuauni chi'ira'an jetze í ja'ati. Aj xu si siyen tiraata'ixaate'en ayén tijín: “Yee pu ti'ixa a'ájna í Maeestru yee: ¿A'uné ne'atá'aca nej tzajta'an tiú'ucua'ani huá'a jamuan í neteítstemua'a?” Seajta siyen: “Teta'aj ra'utámua'aree a'ájna xicájra'a jetze mat'íj huácuii í huá'ayaujmuua'a í mej amuáaté huanúnu'ihuaca'a.” Ayee xu tiraatá'ixaate'esin. ¹⁵ Tí'ij jí a'ín hui amuaataseírate'esin ánimua ti rujapua tive'éjme cuaartu ti ve'é. Pu'uri rí'í tiú'uruu temua'a naa. A'uu xu si rí'í te'uhuáruuren í tej ráacua'ani í pan. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'ájna í Jesús.

¹⁶ Mat'íj mi u á'uju'u í mej hua'apua. Ayee pu teja'uré'ene najjmi'í ti tihua'utá'ixaa í Jesús. Aj mú mi rí'í ráaru í mej ráacua'ani mej mi ra'utámua'aree a'ájna xicájra'a jetze ti Dios huá'ucha'ij.

¹⁷ Tí'ij ari huachúmua'ancaa, aj pu i a'uteájrupi u chil'ita í Jesús, majta í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase. ¹⁸ Mat'íj meri tí'icua'acaa meesa japua, aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Ayee nu xaa ne'u tejá'amua'ixaate'e. Seíj ti a'amua jetze ajtéme'ecan mú'een mi sej tí'icua'a ne jamuan, a'ájna í ja'ati, a'í pu neetzi jime'e tiu'utátuiire'esin huá'a jemi í mej te'áijta teyujta'a. —Ayee pu tihua'utá'ixaa.

¹⁹ Tí'ij jí utéevatzí í huá'a tzajta'a. Aj mú mi autéjhuii mej raata'íhua'u me'íjna í Jesús, seíj ajta seíj. Miyen tijín:

—¿A'ataani pú'een? ¿Ni qui inee?
Ajtahua'a seíj ayén tijín:

—¿A'ataani, ca'ín inee?

²⁰ Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—A'ii pu a'ín pú'een, í se'í í sej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase. A'ii pu pan cua'a a'íjna jetze i tuxa'a ne jamuan. ²¹ Ayej xaa ne'u ti'ayajna. Ayee pu teja'uré'enejsin ineetzi jemi nej neajta í teáata'a jetze airáane a'ij ti ye'í té'eyu'usi'í í yu'uxari jetze.

'Mí ajta, a'íjna ti nejíme'en tiu'utátuiire'esin huá'a jemi, ayée nu tejá'amua'ixaate'e, a'ii pu huápi'í rajpuaíjtzi a'ame. Jaítze'e pu raatévaire'enche'e ti caí nú'ihuaache'e. —Ayee pu tihua'utá'ixaa.

²² Maúche'e mú tí'icua'acaa. Aj pu i Jesús pan tí'ij. Aj pu i rí'í tiu'utá'a í Dios jemi, ajta ra'antútaaraxi, a'í pu hua'uré'e'í'ipi'í. Ayen tijín:

—Xáacua'a. A'ii pu a'ín pú'een i nehuá'ira'a.

²³ Ajta á'iyen vaasu tijáj. Ajta rí'í tiu'utá'a í Dios jemi, a'í pu ajta hua'uré'ijte. Naíjmi'í mú ra'anti'í í jaj í vaasu jetze. ²⁴ Ajta ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—A'ijna ti urajmuaa i vaasu tzajta'a, a'ii pu a'ín pú'een i nexuure'e í nej ra'iráxire'esin nej ni hua'utévaire'en mu'iicáca jemi, ajta ti ij Dios ra'antipua'ajte'en í ti jéjcuacan jín te'ataújratziiri'í ruse'í a'íme'í jemi ti a'ín tihua'utá'uuni'í.

²⁵ 'Ayee nu tejá'amua'ixaate'e. Ayej xaa ne'u ti'ayajna. Ijii, canu ché'e ra'anti'isin a'íjna i uuva já'ara'a. Mí ajta, a'íjna xicá'jra'a jetze tí'ij Dios avéura'ate'e nainjapua í chaanaca, a'ájna xicá'jra'a jetze nu xaa ra'anti'isin jéjcuacan jime'e í já'ara'ara'an í uuva. —Ayee pu tihua'utá'ixaa.

Jesús pu raataxájtaca'a ti nu'u a'ñn Pedro ti'ihua'itáa a'ame, ti nu'u caí ramua'ate
(Mt. 26:30-35; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

²⁶ Mat'í'ij mi seij tiu'utáchuiicaca'a chuiicari í mej jín rí'i tiraatá'an í Dios. Mat'í'ij mi a'ucíj. Aj mú me'uun a'ará'a Aceituunajemi, jírí ti a'utacá'a.

²⁷ Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Aye pu té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze ti Dios ayén tiu'utaxájtaca'a tijín: “Nee nu i nej i'i Dios, a'íj nu jé'icatan í ti cáne'axi tiseíj. Majta a'ucíjxi'isin í cáne'axi.” Yee pu'u té'eyu'usi'i. Aye pu tí'ineruuren ineetzi. Seajta mú'een, setiu'utatévi'ira'ata ineetzi jemi. Aj xu si a'ucíjxi'isin cumu í cáne'axi ti caí ja'atí huá'ajye'emua. ²⁸ Mí neajta inee, net'í'ij huatarún, áa nu a'umé'e na'ame a'ájna Galilea. Amuacaí nu ne'uun ará'aiixa. Seajta á'iyen mú'een. —Aye pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

²⁹ Aj pu i a'ñn Pedro ayén tiraata'ixaa tijín:

—Capu amín ti pua'a metiu'utatévi'ira'ata mi seica mú'eeetzi jemi. Canu niyen ríni inee.

³⁰ Aj pu i Jesús ayén tiraata'ixaa tijín:

—Aye nu tí'imua'ixaate'e. Aye pu té'eme íjii tíca'a, ti caí xi huajíjhua'a í tecuaara'i, huaíca pej piyen tiu'itéhua'ita tijín pecáj nemua'ate.

³¹ Mí ajta a'ñn Pedro, ca'anín pu jín ayén tiraata'ixaa tijín:

—Tí pua'a ayén tiú'ujxe'eve'e nej huámi'ini á jamuan, canu cui'i niyen tihua'utá'ixaate'esin yee canu muamua'ate. —Yee pu'u tiu'utaxájtaca'a.

Majta í seica, ayé mú che'atá tí'ixajtaca'a seij ajta seij a'íj ti Pedro tí'ixajtaca'a.

Jesús pu huatéjniuu a'ujna u Getsemaní
(Mt. 26:36-46; Lc. 22:39-46)

³² Matí'ij mi a'ucíj. Aa mú a'ará'a huastari tza-jta'a, ciyej ti e'eré'eevee ti ayén téja'arájtehuuaa tijín Getsemaní. Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Xa'ujrá'asi mú'een iiyecuí, meenti nee, neraatéhuaausin í Dios jemi.

³³ Tí'ij i á aúurupi. A'ímej pu a'uví'tití a'íjna í Pedro, ajta í Jacobo, ajta a'íjna í Juan. Tí'ij jí a'ij pua'a ru'uhuatá'a í tzajta'an. Jé'ecan pu uhuatéújxiemiste í ru tzajta'a. ³⁴ Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—A'ij pu pua'a ne'ase, huápi'i. Xiee nej cuj mi'ini. Yee xu huateáturan mú'een íye. Seuche'e atanéjne'eri. —Ayee pu'u tihua'utá'ixaa.

³⁵ Tí'ij jí a'irájraa a'atzu 'á'ayee. Aj pu i aicaújtutzi á chuaata'a. Rájhuaviiri'i í Dios ti pua'a nu'u í'iri'iristan ti caí ayén teja'uré'enen a'íjna xicájra'a ti nu'u jetzen tirajpuaítzi á'ara'ani. ³⁶ Ayee pu a'ín tirájhuaviiri'i tijín:

—Dios, í pej niyá'upua pú'een. Najmi'i pu í'iri'iri mú'eetzi jemi. Tí pua'a peti'itá'acare'en ti caí náaci'ti a'íjna ti a'ij pua'a een nej jín rajpuaítzi na'ame. Aru ti pua'a í'iri'iristan, ché'e caí ayén teja'uré'enineica'an netíj tí'ijxe'ee'e inee, sino patíj mú'ee tí'ijxe'ee'e. —Yee pu'u.

³⁷ Aj pu ijtá'i u ya'uvé'eme. Aa pu a'ará'a a'u mej a'uté'uuca'a í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. Mu'uri í'icu'utzuca'a. Aj pu i hua'ujíste a'íime. Tí'ij jí ayén tiraata'ixaa í Pedro tijín:

—Simón, ¿ni pecáj té'eviicua'i pej atáneere a'atzu caj sei hora? ³⁸ Seuche'e atanéjne'eri. Sea-jta raatéjhuauni í Dios jemi ti ij caí tejamuáaci'iti ti'ití í sej jín auteáaturan í Dios jemi. Ayeé nu tejá'amua'ixaate'e. Rí'i xu tite'uhuateújca'anen í ru tzajta'a. Mí ajta caí, capu á'amuaca'anisti'i sej atanéjne'eri. —Ayeé pu tihua'utá'ixaa.

³⁹ Ajtahua'a pu á'ume. Ayeé pu che'atá na'a tirájhuaviiri'i í Dios ti caí rajpuaíjtzi á'ara'ani.

⁴⁰ Tí'ij jí u a'uvé'emej. Ajtahua'a pu huá'uteu mecu'utzúca'a a'iné cutzi pu hua'amua'itíjcíca'a jeíhua. Aj pu i Jesús hua'utajé. Capu a'ij huá'amitiejte'eca'a a'ij mej ye'í tiraata'ixaate'en.

⁴¹ Huaícaca tzajta'a, ajtahua'a pu á'ume. Ajtahua'a pí a'uré'eve ti pua'a meri'ijtáhua'a í'icú'utzu.

Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—¿Ni seuj í'icú'utzu? ¿Ni seújse'upe'e? Pu'uri aúche'e. Pu'uri a'ájna teja'uré'ene mej meri nejíme'en tiu'utátuiire'esin, i nej neajta í teáata'a jetze airáane, a'ímej jemi í mej a'ij pua'a tí'titeite.

⁴² Xá'ajhuiixi'í. Che'eré ticu. Pu'uri e'evé'eme a'íjna ti tiu'utátuiire'esin ineetzi jíme'en a'ímej jemi í mej te'ájta.

*Mat'ij raatévi'i í Jesús, majta ya'ujáj
(Mt. 26:47-56; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)*

⁴³ Aúche'e pu tí'ixáataca'a a'íjna í Jesús, tí'ij seíj e'iré'ene ti a'ímej jetze ajtéme'ecan í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase. Judás pu ántehuaa. Jeíhua mú teite e'evé'eju'uca'a jamuan a'íjna í Judás. Huá'aniuucajtze'e mú jín huajú'ucaa me'íjna í mej te'ájta teyujta'a, majta me'íjna í mej té'eyu'uxaca, majta me'íjna í vaujsi.

44 A'íjna í Judás, ti hua'utátuiire'esin í Jesús, a'íi pu te'ataújratiiri'i a'íjna jime'e ti ayén huárini mej mi ráamua'aree ja'atí ti pírici a'íjna í Jesús. Ayen tijín:

—A'íjna í nej ru'itépi'itze'e, ajta í nej raatateújte'esin, a'ii pu a'ín pírici. Setá'aj raatévi'i, seajta ra'anján, amujá'íci'ihuacan temua'a naa. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Judás.

45 Jíme'en pu'u a'ará'a, aj pu i ajteáxiireca'a a'u ti a'utéveeca'a a'íjna í Jesús. Tí'ij jí ayén tiraata'ixaa tijín:

—Maeestru.

A'í pu ayén huataújseijrataca'a tíj í ti rajaahua a'íjna í Jesús. Ayen tijín:

—Maeestru.

Ajta ru'itépi'itze'e. 46 Majta me'ín í teite, a'íi mú raatévi'i.

47 Sej pu ajta a'ájna huatéveeca'a. A'í pu ruchun huíjcupi. Aj pu i ra'ajtaveíjcheca'a í naxaira'an jetze í ti ravaíre'e a'íjna ti tihua'u'aíjte'e í mej tí'imijhuaca teyujta'a. A'í pu tiraapuaíj.

48 Tí'ij jí Jesús ayén tihua'uta'íhua'uri'i a'íimej í teite tijín:

—¿A'iné een jín yé sevé'uju'u? ¿A'iné sej si yé cıyej tí'ivé'í'isin, seajta tepúusti'i chuumira'a? ¿Ni qui nahua'ari nej pú'een sej si siyen tinaateví'ira?

49 Nain tújca'ari tzajta'a nu tejá'amua'atehua'a ná'aye'i a'ujna teyujta'a. Caxu ja'anáj naateevi'i a'ujna, a'iné ayée xu neruuren ti ij araurasten a'ij ti ye'í té'eyu'usil'i í yu'uxari jetze. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

50 Majta me'ín í mej jamuan á'ujuhua'ane'e, a'íí mú huataúruu. Aa mú yaúurie naími'i.

Jíme'en í temuaj ti huataúruu

51 Ajta seíj pu raavárajme'e kujta'an í Jesús. Temuaj pu pú'een ti saavana jín a'iré'echejca'a ti jetzen a'iré'eca'ití cú'ucutzu. Seica í teite mú raatéevi'i a'íjna í temuaj. 52 Ajta a'íin, a'íí pu a'iréujchui. A yaúuhua'axi a'íjna í rucixu. Aj pu i mú a'ij huárupi. A'utiéecheraa mua'avi'i.

Meya'uví'ití í Jesús huá'a jemi í hua'ajueesi.

(Mt. 26:57-68; Lc. 22:54-55, 63-71; Jn. 18:12-14, 19-24)

53 Matí'ij mi ya'uví'ití a'íjna í Jesús a'íjna jemi í ti tíhua'u'aíjte'e naíjmi'ica í mej tí'imijhuaca u teyujta'a. Naíjmi'i mú tiújseij, í mej tí'imijhuaca u teyujta'a, majta í mej té'eyu'uxaca, majta í huá'avaujsimua'a.

54 Ajta a'íin í Pedro, á pu aumé'ecaa a'atzu imuá huá'acujta'an a'íime í mej ya'uví'ití í Jesús. Aa pu a'ará'a a'u ti é'eche a'íjna ti tíhua'u'aíjte'e í mej tí'imijhuaca teyujta'a. A'uu pu a'uteájrupi já'ita'a ti e'eráyaujta'a. Aj pu i a'ujyeíjxi huá'a jamuan í xantaaru'u. A pu a'utacái já'araa. A'ujpíste'e pu já'araa í taij jíme'e.

55 Majta me'ín í mej tíhua'u'aíjte'e í mej tí'imijhuaca teyujta'a, majta hua'ajueesi, a'íí mú tí'ihua'uca'a mej mi ráateuni ti'itíj í mej jín jetzen te'ujpuá'ajte'en, ti'itíj í mej jín raajé'ica a'íjna í Jesús. Camu ti'itíj huáteu. 56 A'íi mu'u huáteu: Mej jeíhua raahuá'itaca'a í teite. Mí ajta, camu ramua'areereca'a í seica, majta í seica, ti'itíj í mej xajtaca'a.

57 Seica mú huatéhuiixi. Hua'itzi mú jín tiu'utaxájtaca'a a'íjna jetze í Jesús. Miyen tijín:

58—Ayeé tu tiráanamujri'i ti ayén ti'ixa ti jíme'en yee: “Nee nu raaté'uuna a'íjna i teyuu teteca mej rá'ajtaahuaca'a. Huaica xicaj tzajta'a nu sei j ájtaahua teyuu mej nu'u caí rá'ajtaahua í teteca.” Ayeé pu yeehui tiu'utaxájtaca'a amíjna mi Jesús. —Ayeé mú tí'ixajtaca'a me'íjna.

59 Mí ajta me'ín, camu ramua'areereca'a í seica, majta í seica, ti'itíj í mej xajtaca'a.

60 Aj pu i sei j ájchee huá'a tzajta'a. A'ii pu a'ín pú'een í ti tíhua'u'aíjte'e naíjmi'ica í mej tí'imijhuaca teyujta'a. Aj pu i a'ín ayén tiraata'íhua'uri'i a'íjna í Jesús tijín:

—¿Ni pecáj huatániuusin a'íjna jíme'e í mej mú'eetzi jetze tí'ijpua'ajte'e? ¿Ti'itájni jín pa'uteájturaa í Dios jemi mej mi miyen tí'imuahua'íta?

61 Ajta a'ín Jesús, capu ti'ití huataxájtaca'a. Á'atee a'atzu ti ayén caí te'evé'enuuca'a. Aj pu ijta a'ín ti tíhua'u'aíjte'e í mej tí'imijhuaca teyujta'a, ajtahua'a pu ayén tiraata'íhua'uri'i tijín:

—¿Ni mú'ee pe'ín pú'een í Ciríistu'u, í ti yau-jra'an pú'een í tej rí'í tiraatá'an iteen? —Yee pu tiraata'íhua'uri'i.

62 Aj pu i Jesús ayén tiraata'ixaa tijín:

—Nee nu ne'ín pú'een. Ajta xu neseij i nej neajta teáata'a jetze airáne. An nu e'ecacaí na'ame ri'iríinta'a í ti nain jín antiújmua'aree. Seajta, mú'een xu neseijran netí'ij a'ícaamé'en jaitiri tzajta'a. —Ayeé pu tiu'utaxájtaca'a.

63 Tí'ij jí a'ín ti tíhua'u'aíjte'e í mej tí'imijhuaca teyujta'a, a'í pu ra'antisiújtza'an í rusiicu'u mej mi

ráamua'aree tijín a'í pu huataniú'ucaca'a. Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Me'ecui xaa ne'u. ¿Ni caí ne'u icu? Capu ché'e ruxe'eve'e ti ja'ati jíme'en te'anxájta. ⁶⁴ Mú'een xu seri ráanamujri'i ti a'ij pua'a tiu'uxájtaca'a í Dios jemi. ¿A'iné tejamuá'मितiejte'e mú'ejmi? ¿Ti'itájni ayén tiraavíjte'e? —Ayee pu tihua'utá'ixaa.

Aj mú mi naíjmi'i tiu'utá'a ti huámi'ini a'íjna í Jesús.

⁶⁵ Mat'íj mi seica autéjhuii mej ra'atétzjmua'axi'in, majta ra'utanán. Majta ru'itéva'ara'a rumuájca'an jíme'e. Miyen tijín:

—Huataxáj, ¿a'atani mu'itéjvee? —Yee mú tiraata'ixaa.

Majta me'ín í xantaaru'u, a'í mú majta ru'itévaxi.

Pedro pu tiu'utéhua'itaca'a ti nu'u caí raamuá'a í Jesús

(Mt. 26:69-75; Lc. 22:56-62; Jn. 18:15-18, 25-29)

⁶⁶ Ajta a'ín Pedro, a'í pu u a'utéveeca'a a'ujna já'ita'a ti e'eráyaujta'a u chil'ita. Aj pu i seij a'uteájrupi ti ravaíre'e í ti tihua'u'aijte'e mej tí'imijhuaca u teyujta'a. 'Íita'a pu pírici a'íjna.

⁶⁷ A'í pu a'uteájrupi a'u ti anú'ujcatii a'íjna í Pedro a'u ti á'ujpiste'eca'a í taij jetze. T'íj a'ín raaseíj, áa pu'u a'utéechaxi rajseíira'ajraa. Aj pu i ayén tiraata'ixaa tijín:

—Peajtá pej mú'ee á'uche'ecane'e jamuan Jesús ti Nazarét é'eme'ecan. —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í 'íita'a.

⁶⁸ Aj pu i seicié tiraataxájtaca'a a'íjna í Pedro tijín:

—Canu ramua'ate. Canu neajta ramua'aree a'ij pej ye'í tí'ine'ixaate'e mú'ee.

Aj pu i a'ín huirájraa. Aa pu a'itéechaxi á ti e'iténine'i. Aj pu i tecuaara'i huajíjhuaca'a.

⁶⁹ Tí'ij i ajtahua'a a'ín 'íta'a raasej. Aj pu i ayén tihua'itixaa a'ímej í mej e'eré'ete'ecaa a'ujna. Ayen tijín:

—Amíjna mi ja'ati, a'ii pu sej pú'een ti huá'a jetze ajtémecan í mej jamuan á'ujujhua'ane'e.

⁷⁰ Ajtahua'a seicié tiraata'ixaa a'ijna í Pedro. A'atzu á'ateevi'ica mat'ij e'eré'ete'ecaa, majtáhua'a miyen tiraata'ixaa tijín:

—Ayej xaa ne'u ti'ayajna, mú'ee pe a'ín pú'een í Galilea pej é'eme'ecan. Ayee pej tí'ixaxa'a mat'ij a'íme í mej a'uun a'uhuachéjme. —Yee mú tiraata'ixaa.

⁷¹ Aj pu i Pedro a'utéjche ti niuucajtze'en í Dios ayén tihua'a'ixaate'en tijín capu ramua'ate. Ajta, ti pua'a nu'u caí ayén ti'ayájnaca'a, ché'e nu'u Dios raatá'an í puaíjtzi. Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Canu a'atzu ramua'ate a'íjna í ja'ati sej raxa. —Ayee pu tihua'utá'ixaa.

⁷² Jíme'en pu'u ayén tiu'utaxájtaca'a, aj pu i hua'apuaca jetze huajíjhuaca'a í tecuaara'i. Tí'ij jí Pedro ra'utámua'areeri'i a'ij ti tiraata'ixaa a'ijna í Jesús tijín: “Tí caí xi hua'apuaca jetze huajíjhua í tecuaara'i, mú'ee pe huaícacajetze piyen tiraataxáj yee pecáj nemua'ate.” Ayee pu tiraatá'ixaate'eca'a a'íjna. Aj pu i a'ij pua'a raatá'a, tiujyeínejraa huápi'i a'íjna í Pedro.

15

Meraatátui me'íjna í Jesús í Pilato jemi

(Mt. 27:1-2, 11-14; Lc. 23:1-5; Jn. 18:28-38)

¹ Yee ruijmua'ate'e yee, t'íj huatapuá'are, naíjmi'i mú tiújseij í mej tíhua'u'aíjte'e u teyujta'a, majta huá'avaujsimua'a, majta í mej té'eyu'uxaca, majta í seica í mej majta i'ijuéesi. Naíjmi'i mú tí'iruixaate'eca'a a'ij mej ye'í huárini. Aj mú mi ra'amuáají'icie me'íjna í Jesús. Meye'ujáj. Mat'íj mi raatátui a'íjna í ja'ati ti ayén ántehuaa tíjín Pilato.

² Aj pu i Pilato ayén tiraata'íhua'uri'i tíjín:

—¿Ni mú'ee pe'ín pú'een í hua'atajtuhuan í mej Israél jetze ajtème'ecan?

Aj pu i Jesús ayén tiraata'ixaa tíjín:

—Nee nu ne'ín pú'een a'ij pej ye'í ti'ixa mú'ee.

—Yee pu'u tiraata'ixaa a'íjna í Jesús.

³ Majta me'ín í mej tíhua'u'aíjte'e u teyujta'a, jeíhua mú tiraaxájtzi'iri'i.

⁴ Ajta a'ín Pilato, ajtahua'a pu ayén tiraata'íhua'uri'i tíjín:

—¿Ni pecáj naatá'ixaate'e pe'íjna jime'e? Pepu'uri huá'unamuajri'i mej jeíhua tí'imuaxájtzi'i. —Ayee pu tiraata'ixaa a'íjna í Pilato.

⁵ Mí ajta a'ín Jesús, capu tí'itíj xajtaca'a. A'íj pu jín, caí a'ij rá'amitiejte'eca'a a'íjna í Pilato.

Pilato raatá'a a'íjna í Jesús ti huámi'ini

(Mt. 27:15-31; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38–19:16)

⁶ Ayee pu tí'ijri'irejca'a a'íjna í Pilato mat'íj me'ín tí'iyestehua'a. Tí pua'a meraatáhuavii í teite ti a'ín raatátuaani seij ti aiteánami'i, ja'atí ti na'a í mej raatáhuavii, aj pu i raateátuaasin. ⁷ A'ájna já'ahua'a

seica mú aiteánami'ihuaca'a í mej né'use'eca'a í u'uviernu jemi. A'ii mú huá'ucuii í teite. Ajta sej a'ujna aiteánami'ihuaca'a ti ayén ántehuaa tijín Barrabás. ⁸ Aj mú mi e'iré'ene í teite í Pilato jemi. A'í mú autéjhuii mej raatáhuavii ti a'ín ayén huárini a'ímej jemi a'ij ti ye'í tí'ijri'ire.

⁹ Aj pu i ayén tihua'uta'íhua'uri'i tijín:

—¿A'iné set'i'ijxe'eve'e mú'een? ¿Ni qui neraatátuaani ne'íjna ti á'amuatajtuhuan pú'een, mú'een mi sej Israél jetze ajtéme'ecan?

¹⁰ Ayee pu tihua'uta'íhua'uri'i a'iné a'í pu ráamua'areeri'i mej rá'achueere'ecaa í Jesús a'íime í mej tíhua'u'aíjte'e u teyujta'a. A'íj mú jín raatátui me'íjna í Pilato. ¹¹ Mí majta me'ín í mej tíhua'u'aíjte'e u teyujta'a, a'íj mú raatá'a í ca'aníjra'a jeíhua í teite mej mi raatáhuavii a'íjna í Pilato ti a'ín huatátuaani a'íjna í Barrabás jetzen me'ecan í Jesús.

¹² Ajtahua'a ayén tihua'uta'íhua'uri'i tijín:

—¿A'iné náarini nemíjna jemi, mi ti á'amuatajtuhuan pú'een, mi sej Israél jetze ajtéme'ecan?

¹³ Aj mú mi ca'anín jín huajíjhuaca'a. Miyen tijín:

—Patá'aj rá'utatan cúruu jetze.

¹⁴ Aj pu i Pilato ayén tijín:

—¿A'iné een jime'e? ¿Ti'ítájni a'ij pua'a huáruu?

Mat'íj ráanamujri'i, jaítze'e mú ca'anín jín huajíjhuaca'a. Miyen tijín:

—Aútataichi cúruu jetze. —Yee mu'u titeejíjhuaca'a.

¹⁵ Ajta a'ín Pilato, a'íj pu raxí'leve'eca'a ti rí'i tíhua'utá'an í teite. A'íj pu jín raatátuaa a'íjna í

Barrabás. Ajta raata'aíjtaca'a mej ra'iré'avajxi'in a'íjna í Jesús. Aj pu ijtá'i hua'utátuii mej mi rá'utatan í cúruu jetze.

¹⁶ Matí'ij mi me'ín xantaaru'u ya'ujáj a'ájna ti te'ájta ti é'eche. A'uu mú ya'uteárujte já'ita'a ti u e'eráyaujta'a. Aj mú mi naíjmi'ica tiseíj í se-ica, xantaaru'u. ¹⁷ Síicu'uri mú ru'ucáachejte ti pá'uvi'in jín, raxú'umuavi'ime'ecaa. Majta cu-ruun raateátaave ti tziicare'e jime'e cistíjhuaca'a. A'íj mú ra'avé'erujti'iri'i. ¹⁸ Matí'ij mi autéjhuii mej raatejívivajra, yee cumu rí'i mú tiraatá'a. Miyen tijín:

—Ayajna ne'u. Temua'a pu í'ixi'epi'ín. Ché'e a'ateevi'i ti ruuri amíjna ti hua'atajtuhuan pú'een í mej Israel jetze ajtéme'ecan. —Ayee mú tirá'uxieehuari'iri'i.

¹⁹ Majta ra'avé'evajxi án mu'úutze'en itz'ij jime'e. Majta ra'atétzizmua'axi. Majta mú títunutaxi. Ayee cumu rí'i mú tiratá'acare'e. ²⁰ Matí'ij rá'uxieehuari'lira'a, aj mú mi rú'ijchuiiri'i a'íjna í síicu'uri ti pá'uvi'in jín, raxú'umuavi'ime'ecaa. Matí'ijtá mi ru'ucáachejte í síicu'ure'ara'an. Aj mú mi ya'ujáj mej mi rá'utatan í cúruu jetze.

*Matí'ij rá'utatai í Jesús í cúruu jetze
(Mt. 27:32-44; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)*

²¹ A'ájna, seij pu hua'antinájcheca'a a'ujna a'u mej ye'evé'ejajsime'e a'íjna í Jesús. Ayee pu ántehuaa a'íjna í ja'atí tijín Simón. A'uu pu é'eme'ecan ti ayén téja'arájtehuaa tijín Cirene. A'ii pu ya'upuáara'an a'íjna í Alejandro, ajtahua'a seij í Rufo. A'uu pu e'erájraa a'ájna já'ahua'a a'u ti caí ja'atí á'a é'eche. Tí'ij a'ín Simón

hua'antinájchecha'a, a'ñi mú huata'áij ti a'ñin rá'anchueni cúrujra'an í Jesús.

22 A'uu mú ya'ujáj a'ijna í Jesús, a'ájna já'ahua'a, jirí jetze ti ayén téja'arájtehuaa hua'aniuuca jime'e tijín Gólgota. Gólgota, ayée pu huataújmua'a tijín Mí'ichí na'a jemi. 23 Matí'ij mi raatanéste tí'tí nahuáj, cuaane'e ti ranaxca. Ayee mú rata-muá'amua a'ijna í cuaane'e tijín mirra. Ajta a'ñin Jesús, capu ra'anti'í a'ijna í nahuáj.

24 Matí'ij mi rú'ijchuiiri'í í síicu'ure'ara'an. Majta tiraacá'ari'iri'í í tí'icixure'ara'an. Matí'ijta mi rá'utatai í cúruu jetze. Aj mú mi tí'ihuaújmua'ítí tetej jime'e mej mi ráamua'aree ja'atí ti rací'iti í cixure'ara'an í Jesús seij ajta seij. Ayee mú titeeré'ujpijite a'ijna í tí'icixure'ara'an.

25 Pu'uri já'ita'a ujmé'eca í xica matí'ij rá'utatai í cúruu jetze. 26 Majta tí'tí taabla aúutatai cúruu japua. Ayee pu té'eyu'usi'ihuaca'a a'ijna jetze í taabla í mej tí'tíj jín jetzen te'ujpuá'ajte tijín: “Hua'atajtuhuan í mej Israel jetze ajtémé'ecan.”

27 Majta jamuan í Jesús, mehuá'utátaixi cúruu jetze hua'apuaca í nahua'ari mej pú'een. Seij mú a'utéjche í cúruu ri'iríinta'a pújme'en, majta seij á'utata'a pújme'en. 28 Ayee pu'u éene'ecan jín araúraste a'ijna í niuucari ti té'eyu'usi'í í yu'uxari jetze. Ayen tijín: “Yee mú yá'umua'arejca'a tíj a'ij pua'a tí'itevijca'a.”

29 Majta me'ñn í mej á a'atánineica'a, matí'ij raasej, a'ñi mú aicámu'uvajra mej caí rá'acu'uvejca'a. Ayee mú a'ij pua'a tí'ixajtaca'a tijín:

—¿Ni caí icu, mú'ee pe a'ñn pú'een í pej nu'u raaté'uuna í teyuu, pajta nu'u huaíca xíca jetze rá'ajtaahua? ³⁰ Ijii mú'ee aseíj á japua huániuuchi pej pi caí huámi'ini. Acájra'a yeehui amíjna jetze mi cúruu. —Ayeé mú tirá'axieehuasti'iraca'a.

³¹ A'í majta í mej tíhua'u'aíjte'e u teyujta'a, majta í mej té'eyu'uxaca, a'ñn mú najmi'í rá'axieehuasti'iraca'a. Miyen tí'iruixaate'eca'a rujímua'a tijín:

—Amí pu ari huá'a japua huaniú í seica. Mí ajta, capu raayí'iti ti ruseíj rujapua huániuuni. ³² Amíjna ti nu'u i'í Ciríistu'u ti nu'u tatajtuhuan i tej Israel jetze ajtémecan, ché'e amín acájra'ani amíjna jetze mi cúruu tej ti raaseíj, tetá'aj té'antzaahuate'en. —Ayeé mú tí'iruixaate'eca'a.

Majta me'ín í mej jamuan huá'utatai í cúruu jetze, a'ñn mú majta rá'uxieehuasti'iraca'a.

Jíme'en tí'ij Jesús huamí'í

(Mt. 27:45-56; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

³³ Tí'ij a'ájna teja'uré'ene a'atzaj tacuarixpua, aj pu i huateática'areca'a nainjapua í chuej a'uun ti huatacá'a u Israel. Ajta á'atee ti ayén huatíca'a já'ita'a tacuarixpua. ³⁴ Jíme'en pu'u teja'uré'ene a'ájna já'ita'a tacuarixpua, aj pu i Jesús ca'anín jín huajíjhuaca'a runiúucajtze'en. Ayen tijín:

—¿Eloi, eloi, lama sabactani? —Ayeé pu tiu'ujíjhuaca'a.

A'íjna i niuucari, ayée pu huataújmu'a'a tijín: “Niya'upua, ¿a'iné een jín peneja'uhuá'axi mú'ee, pej ní'iya'upua?” Ayeé pu huataújmu'a'a a'íjna i niuucari.

35 Seica í mej me'uun a'uté'uuca'a meráanamujri'i. Mat'íj mi miyen tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Xaanamujri'i, a'íj pu huatajé a'íjna í Elías ti ajmí'i ti'itéveeca'a í Dios jemi.

36 Aj pu i seij e'iré'ene rutiéchijmé'en. Ti'itíj pu autíi ti u'urájta'ati. A'íj pu huateáru'une nahuáj jime'e ti antzíjvi'i. T'íj jí ra'antijí'ic'e cıyej jetze. Aj pu i a'ín rá'ajchui t'íj Jesús ra'antiyé'en a'íjna jetze í ti'ití. T'íj ayén huaríj, aj pu'i ayén ti-hua'utá'ixaa a'íjna í ja'ati tijín:

—Xaachú'eve'e. Tí pua'a yatanéjsin a'íjna í Elías ti ij ra'acájtuaani. —Ayeé pu tihua'utá'ixaa.

37 Aj pu i Jesús ca'anín jín huajíjhuaca'a. T'íj jí huamí'i.

38 A'ájna teyujta'a, ti'ití pu huatáviviijme'eca cáxuri ti itzíjhua. Jíme'en pu'u huamí'i í Jesús, aj pu i já'ita'a acásiujtza'an a'íjna í cáxuri. 39 Ajta a'ín í hua'acapítan í xantaaru'u í mej anxíte ará'ase, áa pu a'utéveeca'a a'ájna vejli'i ta'avé'enee a'íjna í Jesús. A'í pu ráanamujri'i a'ij ti ye'í tiu'ujíjhuaca'a í Jesús. Ajta raasej a'ij ti ye'í tiu'umí'i. Aj pu i ayén tiu'utaxájtaca'a a'íjna í capítan tijín:

—Ayej xaa ne'u ti'ayajna. A'ii pu a'ín pú'eene'en í yaujra'an í Dios.

40 Majta seica, á mu'u imuá a'uté'uu mejseíiraca'a a'íime mej 'uuca. Seij pu ayén ántehuaaca'a tijín María, ti Magdala é'eme'ecan. Ajta, seij ti ajta ayén ántehuaaca'a tijín María. Hua'anaana a'íjna í Jacobo ti cálieen, ajta a'íjna í José. Ajtahua'a seij 'íta'a huá'a jamuan pu a'utéveeca'a ti ayén ántehuaaca'a tijín Salomé.

41 A'ii mú á'ujjhua'ane'eca'a í Jesús jamuan.

Majta raatévaire'eca'a tí'ij a'ín a'utéveeca'a a'ujna já'ahua'a Galilea. Mé mu'ití'í mú majta a'uté'uuca'a í mej jamuan a'ujnéj a'ánna Jerusalén.

*Mara'avá'ana me'íjna í Jesús
(Mt. 27:57-61; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)*

⁴² Tí'ij huateáchumua'areca'a, pu'uri teja'uré'ene a'íjna xicájra'a jetze matí'ij rí'í huaújrúuren. Yee ruijmua'a yee pu teja'uré'enejsin a'íjna xicájra'a mej jetzen ruse'upi.

⁴³ Aj pu i ja'atí a'uré'ene jemin a'íjna í Pilato. Ayee pu ántehuaaca'a a'íjna í ja'ati tíjín José. A'uu pu já'ahua'a é'eme'ecantaca'a ti ayén téja'arájtehuuaa tíjín Arimatea. A'í pu ajta huá'a jetze ajtémecan a'íime í mej l'ijúeesi. Jé'ecan pu ve'ecán jín ti'itéveeca'a a'íjna í José. A'í pu ajta rachú'leve'eca'a a'íjna xicájra'a jetze tí'ij Dios autéjcheni ti tiu'uta'aíjta nainjapua íyén chaanaca japua. A'í pu uhuateújca'ane í ru tzajta'a. A'uu pu a a'uteájrupi a'u ti a'utéveeca'a a'íjna í Pilato. Aj pu i rájhuaviiri'í ti a'ín raatá'an ti ra'acájtini í Jesús, ti ari m'í'ichi.

⁴⁴ Ajta a'ín í Pilato, jé'ecan pu a'ij te'utaseíj ti Jesús ari huam'í'í. Aj pu i raatajé í hua'acapítan í mej rá'utatai í cúruu jetze. Raata'íhua'uri'í ti pua'a ayén ti'ayájnaca'a ti ari huam'í'í. ⁴⁵ Aj pu'í a'ín hua'acapítan ayén tiraata'ixaa ti ayén ti'ayájnaca'a. Tí'ij jí Pilato raatá'a a'íjna í José ti a'ín ra'acájtini.

⁴⁶ Tí'ij jí á'uraa a'íjna í José ti cáxuri á'unanan ti rí'en, ti naa tí'icuaína. Aj pu i ra'acájchuii a'íjna í m'í'ichi. Tí'ij jí ra'iré'e'ijcataca'a a'íjna jime'e í cáxuri. Ajta á'iyen a'uun ya'utéete a'ujna a'u mej ru'uré'ijche u téte'e í tetej tzajta'a. Ayee pu huaríj,

tí'ij jí tetej aitéjmuua ti sicírara'a. ⁴⁷ Majta me'ín í 'uuca, í María ti Magdala é'eme'ecan, ajta a'ijna María ti i'ináànajra'an a'ijna í José, a'íí mú raaseíj a'u ti ye'etéete.

16

Jesús pu huatarúj huá'a tzajta'a í mi'ichite
(Mt. 28:1-10; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

¹ Tí'ij mú á'ume a'ijna xicájra'a mé jetzen ruse'upi, a'íime í 'uuca, a'ijna í María ti Magdala é'eme'ecan, ajta a'íin María ti i'ináànajra'an a'ijna í Jacobo, ajta a'íin Salomé, a'íí mú ti'itíj huánanai ti naa teáarí'e, tu'upi a'ará'a. Matí'ij me'ín huánanai, aj mú mi á'uju'un mej mi ra'acáameijra a'ijna í mí'ichi. ² Yee ruijmua'ate'e yee, tí'ij auchén e'iré'eneesime'eca í xica, a'úu mú a'ará'a a'u ti e'evé'enami'ihuaca'a. A'ij pu jetze pítí'irici i xica ta'amuájca í itieeri. ³ Ayeé mú tiú'urihua'uraca'a tijín:

—¿A'ataqui seíjta'a ya'anxíra í tetej ti jín ujnámi'i í ti úucun tej ti uteárute?

⁴ Matí'ij mauj imuá e'evé'uju'uca'a meraaseíj ti pua'a a'íin tetej caí ché'e aitéjmuua. Temua'a pu ti'ive'ecaa a'ijna ti a'itémuuaca'a. ⁵ Aj mú mí a a'uteájrupi a'ájna ti aúucun matí'ij mi seíj huaseíj ti anú'ujcatii ri'iríinta'a. Temuaij pu pírici a'ijna. Tí'ti'ican pu te'ucáviiijcaa unú'ujcatii. Naa pu ti'licuáinavi'i te'ucáviiijcaa a'ijna í temuaij. Matí'ij mí temua'a jeíhua tiu'utátziin. ⁶ Aj pu i a'íin ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Caxu tí'itziine'e. Mú'een xu yá'uhuaunen se'ijna í Jesús ti Nazarét é'eme'ecan, í ti

á'utataihuaca'a í cúruu jetze. Capu yu'u já'ahua'a. Pu'uri huatarúj. Casi'i. Xaaseíj íiyen mej ya'ujté. ⁷ Sericu, setá'aj hua'utá'ixaate'en í mej jamuan á'ujujhua'ane'e, seajta a'íjna í Pedro. Mú'een xu hua'utá'ixaate'en yee: “Tí nu'u a'ín amuacá a'umé'e a'ame a'ánna Galilea tí'ij hua'uchú'eve'en. Ayen che'atá na'a té'eme tíj a'ín ari tihua'utá'ixaa mej nu'u a'uun yé'eseijran.” —Aye pu tihua'utá'ixaa a'íjna í temuajj.

⁸ Majta me'ín í 'uuca, temua'a mú tiú'ujviveeca'a, majta mej a'ij tité'ujmuajca. Aj mú mi huiráruáachejraa. Camu majta ja'atí huatá'ixaa, a'iné metí'itziine'eca'a.

Jesús pu huataseíjre a'íjna jemi María ti Magdala é'eme'ecan
(Jn. 20:11-18)

⁹ Aye pu tiuju'uríj a'íjna xicájra'a jetze í ta'amuájca í itieeri tí'ij a'ín Jesús huatarúj ti tapuá'arijme'eca a'íjna xicaj jetze ti amuájca. Amuacá pu huataseíjre a'íjna jemi í María ti Magdala é'eme'ecan. A'ii pu a'ín pú'eene'en í mej tzajta'an seijre'eca'a í tiyáaru'use í mej aráhua'apua ará'axca ti hua'utamúári í Jesús.

¹⁰ Ajta a'ín María, a'í pu u á'ume ti tihua'utá'ixaate'en a'ímej í mej jamuan á'ujujhua'ane'eca'a í Jesús, í mej ruxieemíjte'eca'a a'íjna jime'e ti Jesús huam'í. Majta ruyeineca'a.
¹¹ Majta a'íme, mat'í'ij ráamua'areeri'í ti ari nu'u a'ín María raaseíj a'íjna í Jesús, camu rá'atzaahuate'eca'a.

Jesús huatasejre huá'a jemi í mej hua'apua, í mej jamuan á'ujuhua'ane'e

(Lc. 24:13-35)

¹² Tí'ij jí Jesús ajtahua'a huatasejre hua'apuaca jemi matí'ij me'uun aujú'ucaa a'ájna já'ahua'a a'u ti caí á'uchajta'a. Capu ché'e a'íi pú'eene'en í mej amuacaí ramua'ajcaa. Mí ajta, a'íi pu pú'eene'en. ¹³ Matí'ij mi a'ucíj mej mi hua'utá'ixaate'en í se-ica. Camu majta huá'antzaahuante a'ímej í mej hua'apua.

Jíme'en í ti jín Jesús tihua'ujca a'ímej í mej tiu'uta'ájtí'ire

(Mt. 28:16-20; Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23)

¹⁴ Tí'ij ari jaítze'e huachúmua'ancaa, matí'ij hu-atéte'eca'a í meesa jetze í mej tamuáamuata'a japuan seij ará'ase, ajtahua'a pu huatasejre a'íjna í Jesús. Tí'ij jí hua'ajté'axi a'íjna jíme'e mej ra'antánaamua í ruxíejniu'uca, ajta a'íjna jíme'e mej caí té'atzaahuante'eca'a. Ajta hua'ajté'axi a'íjna jíme'e mej caí huá'atzaahuante'eca'a í mej raaseíj tí'ij ari huatarúj.

¹⁵ Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Sericu mú'een. Se'ucíjxi'in nain japua í chaanaca. Setihua'utá'ixaate'e naijmi'ica í teite a'íjna i niuucari ti jín hua'irátuaasin.

¹⁶ A'atí ti rá'atzaahuante'e a'íjna i niuucari, ajta huámua'í'vijhua, Dios pu ru'irátuaasin. Mí ajta, ti pua'a ja'atí caí rá'atzaahuante'e í niuucari, a'íi pu rajpuaíjtzi a'ame. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

¹⁷ Ajta ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Ayee mú tiu'uyí'itihua'a muá'aju'u í mej té'atzaahuat'e. Neniúucajtze'e mú hua'utamuarite'esin í tiyáaru'use í mej huá'a tzajta'a seijre'e í teite. Majta tí'ixaxa'ata'a muá'aju'u seica jime'e í niuucari í mej caí xi raayí'iti. ¹⁸ Cu'ucu'use mú muari'en í mej tiú'uche'evaca í rumuájca'a jime'e; me'ín cu'ucu'use camu a'ij huá'aruuren. Na'ari ti pua'a huá'ave'eri mua'antiyé'en, capu ajta a'ij huá'aruuren. Ajta ti pua'a me'ín hua'ajtamuarí'en a'ímej mej tí'icucuí, majta mú rujni. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

Jesús pu antíraa í júte'e, u ta japua

(Lc. 24:50-53)

¹⁹ Jíme'en pu'u ayén tihua'utá'ixaa í tavástara'a, a'íjna í Jesús, aj pu i Dios ya'uví'iti u ta japua. An pu a'ujyeíjxi ri'iríinta'a a'íjna í Dios. ²⁰ Majta me'ín í mej Jesús jamuan á'ujujhua'ane'eca'a, matí'ij mi a'ucíjxi nain japua í chaanaca. Metihuá'a'ixaa nain jime'e í niuucari ti jín Dios hua'irátuaasin. Ajta a'íjn í tavástara'a, a'íi pu hua'atéva'irihua'a. Ayee pu'u a'íjn hua'atá'acare'e mej jaítze'e raayí'itihua'an caí méèj ja'atí. A'íj mú jín ráamua'areeri'i í teite ti ayén ti'ayájnaca'a a'ij mej ye'í tí'ixajtaca'a me'íjna í mej Jesús jamuan á'ujujhua'ane'eca'a. Ayee pu upuá'araca'a í yu'uxari ti ayén ántehuaa tijín Marcos.

**I niuucari ti jejcua, ti ajta jime'en ra'axa
a'ijna i tavastara'a, i Ciriistu'u ti ji'i Jesús ti
tu'irájtuaa**

**New Testament in Cora, El Nayar Presidio De Los
Reyes; crn (MX:crn:Cora, El Nayar)**

copyright © 2008 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Cora, El Nayar

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Cora, Presidio de los Reyes [crn], Mexico

Copyright Information

© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Cora, El Nayar

© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

cxx

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022

10f6cd13-ea38-5c62-beee-25cf942ce3aa